

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Π.Μ.Σ. ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

*Συνδικαλισμός, πολιτική, ΜΜΕ και διεκδικητικές δράσεις.
Επενέργειες και αλληλεπιδράσεις εν μέσω ανάπτυξης νέο-φιλελεύθερων
μονεταριστικών πρακτικών ενάντια στις κοινωνικές πολιτικές στην
Ελλάδα των μνημονίων.
Η περίπτωση της απεργίας των Χαλυβουργών Ασπροπύργου.*

Διπλωματική Εργασία

Ιούνιος 2016

Ιφιγένεια Παπαγιάννη

Αρ. Μητρώου: 1112Μ010

Επιβλέπων Καθηγητής: Σεραφείμ Σεφεριάδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	3
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1^ο Ιστορικό Πλαίσιο.....	9
1.1 Το Κοινωνικό Κράτος στην Ελλάδα μέσα από την εξέλιξη της Καπιταλιστικής διαδικασίας: Οικονομία και Εργασιακές Σχέσεις	9
1.2 Τα Δομικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος	14
Κεφάλαιο 2^ο Διεκδικητικά υποκείμενα και στρατηγικές επιλογές των κομμάτων εν μέσω ανάπτυξης νέο-φιλελεύθερων μονεταριστικών πολιτικών. Συνάψεις ανάμεσα στο πεδίο του πολιτικού και της συνδικαλιστικής αγωνιστικότητας.....	25
2.1 Το ξέσπασμα της απεργίας κατά την εξέλιξη της καπιταλιστικής διαδικασίας με όρους νεοφιλελευθερισμού. Οι Χαλυβουργοί, το σωματείο και τα κόμματα της Αριστεράς	25
2.2 Ματαιώσεις και προσδοκίες. Έλλειμμα μαζικοποίησης και διάχυσης του αγώνα στην εργασία, πλεόνασμα συμπαράστασης στην κοινωνία	34
2.3 Η Χρυσή Αυγή στην Χαλυβουργία. Η υπονόμηση του αγώνα και η διαχείριση της κρίσης από το ΚΚΕ.....	38
2.4 Οι καταλυτικές πολιτικές εξελίξεις και η έκβαση της πολύμηνης απεργιακής κινητοποίησης. Η ευκαιρία του κινήματος που χάθηκε	41
Κεφάλαιο 3^ο Το διαμεσολαβημένο γεγονός της απεργίας στη Χαλυβουργία μέσα από τον γραπτό τύπο.....	47
3.1 Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στην παραγωγή των δημόσιων πολιτικών. Θεωρητικοί προβληματισμοί και μεθοδολογική προσέγγιση.....	47
3.2 Εμπειρική Έρευνα: Έντυπος Λόγος και Χαλυβουργία.....	53
3.2.1 Ριζοσπάστης.....	53
3.2.2. Η Αυγή.....	58
3.2.3. Η Καθημερινή.....	63
3.2.4 Τα Νέα.....	68
Συμπερασματικά.....	74
Βιβλιογραφία.....	76
Παράρτημα.....	81
Αρχεακό υλικό.....	81
Ιστότοποι.....	81
Οπτικό Υλικό.....	83

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει θέμα τον συνδικαλισμό, την πολιτική και τις διεκδικητικές δράσεις στην Ελλάδα των μνημονίων, μελετώντας το παράδειγμα της πολύμηνης απεργίας των Χαλυβουργών, η οποία ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2011 και τερματίστηκε τον Ιούλιο του 2012. Επιδιώκεται να διερευνηθούν η διάδραση, η σχέση, η όσμωση, η αντίθεση αλλά κυρίως η συγκρουσιακή αντιπαράθεση μεταξύ δύο πόλων, με έμφαση τα εργασιακά δικαιώματα. Ο ένας πόλος κινείται στο επίσημο θεσμικό πολιτικό περιβάλλον που αφορά στο Κράτος με τους κεντρικούς θεσμούς διακυβέρνησης και τους επίσημους συνδικαλιστικούς φορείς και ο έτερος πόλος κινείται στο φάσμα της ανεπίσημης πολιτικής, όπως είναι οι διεκδικητικές συλλογικότητες, εν προκειμένω, οι απεργοί Χαλυβουργοί, ως πρωτοβάθμιο αγωνιστικό σωματείο και όσοι τους πλαισιώνουν.

Είναι αναμφίβολο, ότι υπάρχουν νέα δομικά δεδομένα, που προκύπτουν από τη νέα πραγματικότητα της επιβολής του ακραίου νεοφιλελευθερισμού και των μνημονίων στην Ελλάδα και επηρεάζουν τα κινηματικά υποκείμενα, τα οποία όμως δεν ενέχουν μόνο απροσπέλαστους περιβαλλοντικούς φραγμούς, αλλά - ίσως - και λανθάνουσες δυνατότητες. Επομένως, οι όποιες συνέπειες για τα κινήματα προκύπτουν από πολιτικές διαμεσολαβήσεις, όπου πολιτικά υποκείμενα καλούνται να ερμηνεύσουν τη νέα πραγματικότητα (Goldstone-Tilly, 2001:181-185).

Στη βάση αυτού του θεωρητικού σκεπτικού, η ανάλυση που ακολουθεί δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα περιεχόμενα πολιτικής, μέσα από ένα πρωτογενές υλικό εννέα μηνών (όσο δηλαδή διήρκεσε η απεργία), συνδυάζοντας δύο αφηγήσεις σε μία. Από τη μία μεριά, υφίστανται το Κράτος αλλά και άλλοι θεσμικοί φορείς, όπως τα κόμματα, τα ΜΜΕ και ο επίσημος συνδικαλισμός και από την άλλη μεριά οι απεργοί, η ηγεσία τους και η κοινωνία, ως αποδέκτες των επιδράσεων αυτής της επίσημης πολιτικής. Η επιτυχία του εγχειρήματος προϋποθέτει καταγραφή της δυναμικής αλληλεπίδρασης των δύο πόλων – κατά τις επιταγές της σχεσιακής ανάλυσης, της θεωρητικής αυτής προϋπόθεσης, που στο πόνημα αυτό υιοθετείται. Σύμφωνα με αυτήν, η πραγματικότητα δεν είναι απόρροια κάποιας ουσιώδους οντολογίας των δρώντων, αλλά προκύπτει μέσα από τις σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους (Σεφεριάδης, 2006, σελ. 7-42).

Ειδικότερα και επισταμένα στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας, είναι σημαντικό να διερευνηθεί, με τη συνδρομή της ιστορίας και της πολιτικής κοινωνιολογίας, η σημασία της πολιτικής των συνδικάτων μέσα από μία κοινωνικο-ιστορική αναδρομή, φτάνοντας στο σήμερα, στην πολιτική και κοινωνική συγκυρία της σημερινής κρίσης. Αναδρομή σε περιόδους πυκνών εξελίξεων και ανακατατάξεων, με σκοπό να δώσει έμφαση στη συνδικαλιστική διεκδικητικότητα καθώς και στην αλληλεπίδρασή της με τα πολιτικά κόμματα, κυρίως με εκείνα που έχουν επιρροή στα λαϊκά στρώματα. Η ανασκόπηση αυτή φιλοδοξεί να συμβάλλει στην ερμηνεία της αδυναμίας του εργατικού κινήματος να αντιδράσει στη νέα εργασιακή πραγματικότητα, δεδομένου της πλήρους ήττας της απεργιακής πολύμηνης κινητοποίησης.

Εισαγωγή

«Κοινωνική επιστήμη είναι η συστηματική μελέτη αυτού που μπορούσε να γίνει, αυτού που θα μπορούσε να είχε γίνει, και αυτού που ενδεχομένως θα συμβεί στην κοινωνική ζωή και γιατί».

Charles Tilly¹

Η προσέγγιση της σημερινής κοινωνικο-οικονομικής πραγματικότητας και των μορφών συλλογικής δράσης που αναπτύσσονται, όπως των εργατικών αγώνων, εμπιέχει δυσκολίες, γιατί πρόκειται για σύγχρονη, «άμεση» και «βιωμένη» ιστορία που ξετυλίγεται μπροστά στον ερευνητή. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η καταγραφή της σύγχρονης πραγματικότητας είναι έργο ακατόρθωτο, καθώς δεν υπάρχει η απαιτούμενη χρονική απόσταση, ώστε ο κοινωνικός επιστήμονας να επεξεργαστεί το ερευνητικό υλικό του, ανεπηρέαστος από προσωπικές εκτιμήσεις και παρόντα πάθη. Ωστόσο, είναι σαφές ότι το πέρασμα του χρόνου δεν κατευνάζει τα «πάθη», επειδή συνδέονται με συγκεκριμένες πολιτικές αντιλήψεις και συμφέροντα σε κάθε εποχή. Επομένως, η άποψη περί δυνατότητας ή μη, αντικειμενικής συγγραφής της σύγχρονης ιστορίας και ουσιαστικής ανάλυσης των σύγχρονων μορφών συλλογικής δράσης, όπως των κινημάτων, είναι ζήτημα άνευ ουσίας (Κουκουλές, 1994, 142).

Χρέος λοιπόν κάθε ιστορικού και κοινωνικού επιστήμονα προκειμένου να προσεγγίσει και να επεξηγήσει ένα ιστορικό γεγονός, είναι να λάβει υπόψη του τις κοινωνικοοικονομικές δομές της χώρας, τις πολιτικές συγκυρίες της περιόδου, τις ιδεολογικές νοοτροπίες, τις κοινωνικές αντιθέσεις με τρόπο μάλιστα σφαιρικό, υπό την έννοια ότι οι διασυνδέσεις του οικονομικού, κοινωνικού, πολιτικού και ιδεολογικού είναι μεγάλες (Κουκουλές, 1994, 150). Άλλωστε, στην ιστοριογραφική συζήτηση υποστηρίζεται ότι η ιστορική πραγματικότητα δεν υφίσταται απλώς, αλλά πρέπει να αποκαλυφθεί από τον ιστορικό μελετητή της, ο οποίος θα αναβαθμίσει τα απλά παρελθοντικά συμβάντα σε τεκμήρια, προκειμένου να υποστηρίξει ένα συμπέρασμα. Ο ιστορικός αναζητά λοιπόν, ειδικές όψεις του παρελθόντος, ώστε να δώσει απαντήσεις σε εστιασμένα προβλήματα και ερωτήματα της εποχής του, κάνοντάς τον, να ταυτίζεται με την ερευνητική αποστολή του κοινωνικού επιστήμονα

---

¹Παρατίθεται στο Σεφεριάδης Σ., *«Διεκδικητικό Κίνημα και Πολιτική: Ο Ελληνικός Συνδικαλισμός πριν τη Δικτατορία (1962-1967)»* Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης τ.χ. 12 11/1998,σελ.24

που δεν είναι άλλη από την επιλεκτική παρατήρηση γεγονότων, ώστε να επικυρωθούν ή να διαψευστούν οι δεδομένες υποθέσεις που έχει καταθέσει. (Σεφεριάδης, 2014, 48-49)

Όπως επισημαίνεται και από τον Sartori, στις επιδιώξεις της πολιτικής επιστήμης περιλαμβάνεται προνομιακά μία πραξιακή και επιχειρησιακή πτυχή και η ικανότητα εμπρόθετης παρέμβασης στην κοινωνικο-οικονομική πραγματικότητα. Η άποψη ότι η θεωρία και η επιστημονική γνώση μπορούν να μετουσιωθούν σε μετασχηματιστική πράξη, είναι εγγενής της νεωτερικότητας και κοινώς παραδεκτή ιδίως στις πολιτικές επιστήμες - μάλιστα αυτός ο εκτενής επανασχεδιασμός της πραγματικότητας επιβάλλεται στις σύγχρονες κοινωνίες από την ίδια τους την εξέλιξη. Για παράδειγμα, αναφέρεται από τον Hyman, ότι μια ενδελεχής επιστημονική μελέτη της εμπειρίας και της πορείας του συνδικαλιστικού κινήματος, μπορεί και πρέπει να οδηγεί σε χρήσιμα συμπεράσματα και πρώτη ύλη για τη δράση άλλων συνδικαλιστικών φορέων και κινήματων. (Σεφεριάδης, 2004, 34-35).

Λαμβάνοντας υπόψη αυτήν την οπτική και με αφορμή την πολύμηνη απεργία στην Χαλυβουργία, θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε τις συνάψεις ανάμεσα στο πεδίο του πολιτικού και των κοινωνικών δυναμικών, καθώς ορισμένες κοινωνικές πρακτικές επηρεάζουν την πολιτική ατζέντα και το αντίστροφο, μέσα από τα εργαλεία που μας παρέχει η θεωρία της συγκρουσιακής πολιτικής (Σεφεριάδης, 2004, 40-42).

Κατ' αντιστοιχία, και η επικοινωνιακή πράξη ως δηλωτική των κοινωνικών πρακτικών, δεν ενέχει μόνο πληροφορίες αλλά κυρίως πράξεις, συμπεριφορές, βιώματα, σχέσεις, κοινωνικές αξίες και ηθικές προτροπές. Κάθε επικοινωνιακή πράξη δεν περιορίζεται στη μετάδοση της πληροφορίας, αλλά εμπεριέχει ταυτόχρονα και μια συμπεριφορά. Καθώς, λοιπόν, η σύγχρονη πραγματικότητα χαρακτηρίζεται ως αρκετά σύνθετη και περίπλοκη με έντονες ανακατατάξεις σε οικονομικό, πολιτικό, θεσμικό, κοινωνικό, ηθικό και πολιτισμικό επίπεδο, δίνεται μεγάλη σημασία στην κατανόησή της μέσα από την επικοινωνία. Και ιδιαιτέρως, θέματα που άπτονται της πολιτικής, όπως ζητήματα δημοκρατίας και κρίσης των σύγχρονων θεσμών, η παγκοσμιοποίηση και η οικονομική κρίση, η επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού στις εργασιακές σχέσεις και άλλα ζητήματα που συνεχώς εξελίσσονται, δε μπορούν να κατανοηθούν αν δεν εξεταστούν κάτω από το πρίσμα των μηχανισμών δράσης του

κράτους, της πολιτικής, της επικοινωνιακής πράξης και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, και εξετάζοντας συγκεκριμένα την ελληνική πραγματικότητα μέσα στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί πώς τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ιδιαιτέρως ο γραπτός τύπος, αφηγήθηκε και νοηματοδότησε το γεγονός της πρωτοφανούς σε διάρκεια απεργιακής κινητοποίησης των Χαλυβουργών, η οποία κράτησε 272 μέρες (από τις 31 Οκτωβρίου 2011 ως τις 20 Ιουλίου 2012) μέσα από την κατασκευή του νοήματος, τη συμβολική διάσταση της πραγματικότητας και τη σημασία της κουλτούρας (Ψύλλα, 2010, 25). Θα επισημανθεί ο ρόλος και η στάση των ΜΜΕ, καθώς διαπιστώνεται μια πολλαπλή *μετάφραση* του γεγονότος έως και «ηχηρή» αποσιώπηση της ύπαρξης και της εξέλιξης της απεργίας από κάποια μέσα επικοινωνίας. Με τη δράση τους αυτή επιτελούν μία επικοινωνιακή πράξη, και επιφέρουν ως ένα βαθμό εκβάσεις και στη διαμόρφωση του ευρύτερου δημόσιου χώρου, (Ψύλλα, 2010, 24) πάντα σε σχέση με τη φυσιογνωμία τους, τη λογική της «αγοράς» του κοινού στο οποίο απευθύνονται και πιθανότατα λειτουργώντας ως βοηθητικά κέντρα «ηγεμονίας» (Βλάχος, 1986, 32). Εν προκειμένω, θα μελετηθεί ποιά επίδραση άσκησε η προτεινόμενη εκδοχή της πραγματικότητας από τα ΜΜΕ, πώς προσλαμβάνεται αυτή η αναπαράσταση από τις διαφορετικές κατηγορίες κοινού και ποιά είναι η εκδοχή της πραγματικότητας που πριμοδοτούν και πώς παρουσιάζουν τα γεγονότα. Επομένως, το βασικό ερώτημα που προκύπτει είναι αν αντανακλούν τα πραγματικά γεγονότα ή τα διαστρεβλώνουν.

Τα ερευνητικά αυτά ερωτήματα κρίνεται σκόπιμο να ενταχθούν σε ένα ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο, κάνοντας μία συνοπτική επισκόπηση της ελληνικής πραγματικότητας και διανύοντας ιστορικούς «σταθμούς» με έμφαση στα οικονομικοκοινωνικά, πολιτικά και συνδικαλιστικά δεδομένα της κατοχικής περιόδου, της προδικτατορικής αλλά και της μεταπολιτευτικής εποχής. Η αντίσταση στην Κατοχή, αναφορικά με τη στάση των ελληνικών πολιτικών και κοινωνικών ομάδων στον πόλεμο και τις σχέσεις των αντιστασιακών και εργατικών οργανώσεων με τα διάφορα κόμματα, όπως επίσης το διεκδικητικό κίνημα της δεκαετίας του 60, ιδιαίτερα το εργατικό, προσφέρει πλούσια συμπεράσματα για την ερμηνεία της σημερινής οικονομικής, πολιτικής και οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Μάλιστα, η διασύνδεση των πολιτικών κομμάτων του Κέντρου και της Αριστεράς με τις

αντιπολιτευτικές εργατικές οργανώσεις υπήρξε αντιφατική, καθώς χαρακτηρίστηκε τόσο από συμπλεύσεις, όσο όμως και από αντιθέσεις, αποκαλύπτοντας πρακτικές αυτονομησης των συνδικάτων αλλά και προσπάθειες χειραγώγησής τους από τα κόμματα, - φαινόμενα διαχρονικά και ιδιαίτερος χρήσιμα για την προσέγγιση της σύγχρονης απεργίας των Χαλυβουργών και την ερμηνεία της αποτυχημένης κατάληξής της. Εξίσου ενδιαφέρουσα περίοδος για το εργατικό διεκδικητικό κίνημα υπήρξε η περίοδος της μεταπολίτευσης, καθώς μέσα από τη μορφή της εκπροσώπησης των εργαζομένων, τον επίσημο συνδικαλισμό και την ανάπτυξη του βιομηχανικού προλεταριάτου ξεπρόβαλαν τα πρωτοβάθμια εργοστασιακά σωματεία.

Διαπιστώνεται μέσα από την αφήγηση, ότι η σημερινή εξέλιξη του κοινωνικού κράτους εξαρτάται τόσο από αλλαγές στη διαδικασία που αφορά στη συσσώρευση κεφαλαίου και στην εν γένει συστημική αναπαραγωγή, όσο και στο βαθμό εργατικής διεκδικητικότητας. Συνάγεται, επίσης, ότι η μελέτη της συνδικαλιστικής διεκδικητικότητας των Χαλυβουργών καθώς και η αλληλεπίδρασή της με τα πολιτικά κόμματα, συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη του κομματικού φαινομένου, ωστόσο ο θεσμός του πολιτικού κόμματος βρίσκεται αντιμέτωπος με πολλές αμφισβητήσεις. Άλλωστε, υπάρχουν ισχυροί λόγοι που τα πολιτικά κόμματα ασκούν επίδραση στη δραστηριότητα των κοινωνικών κινήματων. Ισχύει όμως και το αντίστροφο. Ενώ τα κινήματα αναζητούν στα κόμματα συμμάχους για την επίτευξη των στόχων τους, τα κόμματα προσδοκούν από τα κινήματα εκλογικά οφέλη (Garner, Zald, 1987, 312, Goldstone, 2003, 230-231).

Σ' αυτές τις συντεταγμένες και γύρω από αυτούς τους θεωρητικούς και ιστορικούς άξονες κινείται ο στόχος μας - η μελέτη της απεργίας - ενός γεγονότος με πολιτικό κυρίως περιεχόμενο και άμεσες κοινωνικοοικονομικές συνέπειες, και η έρευνά μας μέσα από πρωτογενείς πηγές. Επομένως, η συγκεκριμένη εργασία στηρίχτηκε πέρα από την σχετική βιβλιογραφία, και σε πηγές όπως σε αρχειακό υλικό, στον Τύπο, είτε στον έντυπο, είτε στα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Πιο συγκεκριμένα, η διπλωματική εργασία περιλαμβάνει τρία κύρια κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εισάγεται συνοπτικά το ιστορικό πλαίσιο που αφορά στην οικονομία, στις εργασιακές σχέσεις και στα δομικά χαρακτηριστικά του συνδικαλισμού, μια ιστορική αναδρομή μέσα από την εξέλιξη της καπιταλιστικής διαδικασίας στην Ελλάδα τον 20^ο αιώνα. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται η

συνάφεια ανάμεσα στο πεδίο του πολιτικού και στο μέτωπο της συνδικαλιστικής αγωνιστικότητας, με κύρια ερευνητική εστία τα τεκταινόμενα της απεργίας στη Χαλυβουργία, μέσα από τη θεωρητική προϋπόθεση της συγκρουσιακής πολιτικής και από την εμπειρική έρευνα του έντυπου και ηλεκτρονικού Τύπου. Και τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο μέσα από συγκεκριμένη θεωρητική οπτική και τη μεθοδολογία της ποσοτικής προσέγγισης της ανάλυσης περιεχομένου, της κλασικής δηλαδή θεματικής ανάλυσης πρωτοσέλιδου τεσσάρων εφημερίδων, θα επιχειρηθεί να δηλωθεί πώς τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας αντανακλούν τις πολιτικές εξελίξεις, πώς παρουσιάζουν τη διεκδικητική απεργιακή κινητοποίηση στην Χαλυβουργία και κατά πόσο επέδρασαν στην τελική της έκβαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 Το Κοινωνικό Κράτος στην Ελλάδα μέσα από την εξέλιξη της Καπιταλιστικής διαδικασίας: Οικονομία και Εργασιακές Σχέσεις

*« Η εργατική πολιτική της κυβέρνησης Καραμανλή, τη δεκαετία του 60, αφορούσε συμπίεση μισθών, μεροκάματου, συντάξεων χρεοκοπίας των Ασφαλιστικών Οργανισμών, μετατροπή της Εργατικής Εστίας σε κέντρο διαφθοράς και συνειδήσεων, πολιτική τρομοκρατίας, αστυνομικής βίας και επέμβαση Νομαρχών στη λειτουργία των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Συνέπειες αυτής της πολιτικής, η πτώση του βιοτικού επιπέδου των εργατών, κατάρρευση των ασφαλιστικών οργανισμών και άθλιες συνθήκες εργασίας με καταπάτηση εργατικών δικαιωμάτων, παραβίαση εργατικής νομοθεσίας, ομαδικές απολύσεις, αύξηση ανεργίας».*²

Η αναγκαιότητα θέσπισης κοινωνικού κράτους στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες, συνδέθηκε με τη δυναμική της εκβιομηχάνισης, η οποία δημιούργησε νέες υγειονομικές ανάγκες στις αναπτυγμένες πόλεις, αυξανόμενη προλεταριοποίηση του πληθυσμού και κατάρρευση των παραδοσιακών μορφών κοινωνικής αναπαραγωγής, που στηρίζονταν στις συγγενικές σχέσεις, συνδέοντας το κράτος πρόνοιας άμεσα με τις ταξικές συγκρούσεις (Πετμεζίδου Τσουλουβή, 1992, 21-22). Ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι βασικές πολιτικές των

---

² Παρατίθεται από ανώνυμο συντάκτη στα ΑΣΚΙ, Αρχείο ΕΔΑ, Κουτί 341, Δεκαετία 1960, Φάκελος: Αναλύσεις για το δικαίωμα της απεργίας και τους μαζικούς αγώνες.

καπιταλιστικών δυτικών κρατών ήταν η αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων όπως η υγεία, η πλήρης απασχόληση, η εκπαίδευση και ο έλεγχος των παραγωγικών πηγών. Το κράτος πρόνοιας ως πολιτικό υποκείμενο αποτέλεσε προϋπόθεση για την ομαλή αναπαραγωγή του κεφαλαίου και της κοινωνίας

Στην Ελλάδα, η ιστορία της βιομηχανικής και καπιταλιστικής ανάπτυξης και η προλεταριοποίηση της εργασίας είναι σχετικά πρόσφατη σε σχέση με τις περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Ενώ η εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες διευκόλυνε την ανάπτυξη της καπιταλιστικής διαδικασίας, στην Ελλάδα δημιουργήθηκε αποσπασματικά και χωρίς σχέδιο και συνοχή. Σε αντίθεση, λοιπόν, με την εξέλιξη του κράτους πρόνοιας σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στην ελληνική κοινωνία, ολόκληρη την μεταπολεμική περίοδο, απουσιάζουν οι συνθήκες για την επίτευξη μιας ελάχιστης συμφωνίας για την αναγκαιότητα του κράτους πρόνοιας. Και αυτό γιατί οι μορφές διάρθρωσης και οργάνωσης της εργασίας στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από ανισομέρεια σε σχέση με εκείνες των καπιταλιστικών κρατών της Δύσης, καθώς η εμφάνιση και η κυριαρχία μισθωτής ημειδικευμένης εργασίας δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχη ανάπτυξη της συνδικαλιστικής συλλογικής έκφρασης και σωματειακής οργάνωσης (Αλεξανδρόπουλος, 2010, 71-72).

Μετά τον αιματηρό εμφύλιο που τεμαχίζει τη δεκαετία του 40, η αγροτική έξοδος προς τα αστικά κέντρα χαρακτηρίζει την εποχή. Η δεκαετία του 50 είναι η δεκαετία της ανασυγκρότησης, ενώ η δεκαετία του 60 αφορά στη διαδικασία επέκτασης του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα παραγωγής, ενώ το κεφάλαιο πέραν της ναυτιλίας, του τουρισμού και των κατασκευών επεκτάθηκε και στη βιομηχανία, ενώ το κράτος παρεμβαίνει στην οικονομική δραστηριότητα μέσω της στοιχειώδους ανάπτυξης του κοινωνικού κράτους και της επέκτασης των δημόσιων επιχειρήσεων, στο πρότυπο των διεθνών συνθηκών. Η δεκαετία του 70 είναι η δεκαετία της κρίσης, όπου πάλι ως περιφερειακή οικονομία επηρεάζεται από τις διεθνείς αρνητικές οικονομικές εξελίξεις (Ιωάννου, 1989, 49-51) και με την εξάντληση της μεταπολεμικής άνθισης, το κράτος πρόνοιας σταδιακά εμπορευματοποιείται και σύμφωνα με την επικρατούσα νεοφιλελεύθερη άποψη για την κοινωνία και τη θέση των ατόμων σ' αυτήν, το μεταπολεμικό κράτος πρόνοιας τίθεται υπό αμφισβήτηση. Υπ' αυτό λοιπόν το πρίσμα, η κοινωνία δε θεωρείται αποκλειστικά υπεύθυνη για το άτομο και αφού τα προβλήματα εξαθλίωσης και

ανεργίας αποδίδονται στον τρόπο ζωής των ατόμων, άρα δεν πρέπει το κράτος να χρηματοδοτεί την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης (Ρόμπολς, 1995, 37-39).

Πιο αναλυτικά, τη μετεμφυλιακή περίοδο, το ελληνικό κεφάλαιο χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, τους υψηλότερους στον κόσμο, εξαιτίας της χαμηλής εκκίνησης της οικονομίας μετά τον πόλεμο, την οικονομική βοήθεια από το εξωτερικό, τη ραγδαία αστικοποίηση που ευνόησε την κατασκευαστική δραστηριότητα, την οικονομική πολιτική που εξασφάλισε χαμηλά επιτόκια και μεγάλες επενδύσεις στην υποδομή της χώρας αλλά και τη σημαντική αύξηση της μισθωτής εργασίας. Μέχρι τη δεκαετία του 1960, η προσφορά της άφθονης εργατικής δύναμης που προερχόταν από τα αγροτικά στρώματα που εγκατέλειπαν την ύπαιθρο για τα αστικά κέντρα και οι αναπτυξιακοί και εργατικοί νόμοι που συγκρατούσαν πολύ χαμηλά τα μεροκάματα, αποτελούσαν το βασικότερο κοινωνικό πρόβλημα του κόσμου της εργασίας. Ας σημειωθεί ότι η ανεργία εκείνης της περιόδου ανερχόταν στο 25% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και τα μεροκάματα υπολείπονταν για να καλύψουν βασικές βιοτικές ανάγκες ενός νοικοκυριού. Η συμπίεση των μισθών δε μπορεί να μην συνδεθεί με την ήττα του εργατικού κινήματος μετά τον εμφύλιο και η οποία διαμόρφωσε άνισο συσχετισμό δύναμης υπέρ των εργοδοτών, σε μια πολιτική συγκυρία που καταδίωκε κάθε μαχόμενο συνδικαλιστή (Κατσορίδας, 2008, 111-113).

Το κράτος σε ρόλο «νυχτοφύλακα» και η βούλησή του για τη διαμόρφωση ευνοϊκών συνθηκών για τη βιομηχανική ανάπτυξη μέσα από τη συμπίεση μισθών, οδηγούν σε απουσία διαλόγου για ζητήματα κοινωνικής πολιτικής. Από τη μεριά του κεφαλαίου δεν υποστηρίζονται προτεραιότητες που έχουν να κάνουν με την τόνωση της ζήτησης και την αποτελεσματική αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Το άφθονο εργατικό δυναμικό δε μπορούσε να απορροφηθεί από την ελληνική οικονομία και το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης δείχνει ότι η αύξηση της αποδοτικότητας του «ανθρώπινου κεφαλαίου» δύσκολα αποτελεί πρωταρχικό στόχο κοινωνικής πολιτικής (Κατσορίδας, 2008, 111-114). Καθώς η καπιταλιστική τάξη στην Ελλάδα δε μπορούσε να ελέγξει απόλυτα τη συσσώρευση κεφαλαίου, το ρόλο αυτό ανέλαβε το κράτος με διαρθρωτικές παρεμβάσεις, πάντα με σκοπό να συνεχιστεί απρόσκοπτα η διαδικασία καπιταλιστικής ανάπτυξης. Έτσι, ενώ ο σχηματισμός του κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε στην ιδιωτική σφαίρα, ωστόσο προκαθορίστηκε και βοηθήθηκε από πολιτικές και διοικητικές αποφάσεις (καταχρηστικά προνόμια, άδειες,

κίνητρα, πιστώσεις) με βάση κομματικά και πολιτικά κριτήρια σε καθεστώς αδιαφάνειας και απουσίας ελέγχου. Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί, ότι μεγάλο μέρος της ροής κρατικών πόρων δε διοχετεύονταν σε παραγωγικές επενδύσεις, αλλά σε εμπορικές κερδοσκοπικές μη παραγωγικές δραστηριότητες. Έτσι, δημιουργήθηκε μια στρεβλή καπιταλιστική τάξη, μια κρατικά προστατευόμενη και έντονα κερδοσκοπική καπιταλιστική τάξη, η οποία δε στηρίχθηκε στους απρόσωπους ρυθμιστικούς κανόνες της αγοράς αλλά σε επιλεκτικές προσωπικές φιλίες και πολιτικές - ορθές με το σύστημα - επιλογές (Αλεξανδρόπουλος, 2010, 64-65).

Από την άλλη μεριά το εργατικό κίνημα κατά την μετεμφυλιακή περίοδο είναι εντελώς ανίσχυρο και δε μπορεί να ασκήσει πιέσεις για εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στην κοινωνική πολιτική. Η χειραγώγηση του επίσημου συνδικαλισμού από την πολιτική εξουσία δεν αφήνει περιθώρια, για οποιαδήποτε συζήτηση περί κεϋνσιανής προοπτικής. Η σημασία των πολιτικών κριτηρίων στις κοινωνικο-οικονομικές συγκρούσεις για την ιδιοποίηση των πόρων, προσδιορίζει κατά πόσο θα αναπτυχθεί η κοινωνική πολιτική. Το τι θα παραχθεί και πώς θα κατανεμηθεί δεν εξαρτάται από ένα συστηματικό θεσμικό πλαίσιο, αλλά από το πολιτικό στοιχείο, το οποίο κυριαρχεί στους οικονομικούς ανταγωνισμούς. Ομοίως, οι ρυθμίσεις της κοινωνικής πολιτικής εντάσσονται και αυτές στη λογική των πελατειακών σχέσεων. Η πελατειακή νοοτροπία διαγράφει τα όρια της κοινωνικής συνείδησης και των κοινωνικών διεκδικήσεων γύρω από το κράτος πρόνοιας, αλλά και το πρότυπο ανάπτυξης που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα, καθώς ο αυξανόμενος ρυθμός απασχολούμενων στη Δημόσια Διοίκηση αντιμετωπίστηκε ως αντιστάθμισμα στο χαμηλό ποσοστό ιδιωτικών επενδύσεων και στη συρρίκνωση της βιομηχανικής παραγωγής, ιδιαίτερα μετά το 1974 (Πετμεζίδου Τσουλουβή, 1992, 121-124, 144-147).

Μέχρι το 1974, δε μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι υπάρχει κράτος πρόνοιας της Ελλάδας, αλλά ένα σύστημα ιδιότυπων παροχών. Αυτό εξηγείται όχι μόνο από τις απαιτήσεις του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης που επικράτησε, αλλά και από την απουσία αντίστοιχων ιδεολογικών και πολιτικών όρων. Μετά το 1974, κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Καραμανλή, έγινε προσπάθεια στροφής προς τον κεϋνσιανισμό – παρόλο που διεθνώς η πετρελαϊκή κρίση και η οριστική κατάρρευση του συστήματος Breton Woods το 1973, σηματοδοτεί το τέλος της σταθερής ανάπτυξης και τη σταδιακή ολίσθηση προς τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές στην Ευρώπη. *«Η στροφή της πολιτικής του Καραμανλή, προς το κράτος Πρόνοιας έχει*

ασφαλώς σχέση με τη γενικευμένη στη νότια Ευρώπη, όπου μετά τις δικτατορίες η αριστερή αντιπολίτευση ανέστειλε τις επαναστατικές της επιδιώξεις με την είσοδό της στη σφαίρα της νόμιμης πολιτικής ζωής και η δεξιά υιοθέτησε αντίστοιχα κάποιες πολιτικές παροχών» (Αλεξανδρόπουλος, 2010, 150).

Ωστόσο, η στροφή αυτή δε συνίσταται σε μια συγκροτημένη πολιτική κράτους πρόνοιας και στον μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων, αλλά σε μια «κυκλική» αναπαραγωγή της συναίνεσης χωρίς εκσυγχρονισμό και στρατηγικές ανάπτυξης, παρόλη την ανάπτυξη των μαζικών συνδικαλιστικών διαδικασιών. Παρατηρείται αύξηση των δημοσίων δαπανών με σημαντική επέκταση του δημοσίου τομέα, κρατικοποιήσεις ελλειμματικών και ζημιογόνων επιχειρήσεων και συνέχιση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα και λόγω των πελατειακών σχέσεων. Αν συνυπολογιστεί, η μη αύξηση των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων μέσα σε ένα πλαίσιο στρεβλής ανάπτυξης του καπιταλισμού, όπως αναλύθηκε πιο πάνω, ήταν αναμενόμενη η καθυστέρηση της οικονομικής και κοινωνικής αναπαραγωγής καθώς και η πλήρη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από το διεθνές οικονομικό σύστημα, κόστη που σήμερα καλούνται να καταβάλουν οι εργαζόμενοι (Αλεξανδρόπουλος, 2010, 151-153). Επιπλέον, η διεθνής κρίση επηρέασε και τους ρυθμούς ανάπτυξης της βιομηχανίας, η οποία από το 1990 βρίσκεται σε φάση στασιμότητας. Οι δομικές αδυναμίες της ελληνικής βιομηχανίας που δεν είχαν ξεπεραστεί στη φάση της ανάπτυξης, εξηγούν την πτωτική της πορεία στη συνέχεια αλλά και τη στενή σχέση που ανέπτυξε με το κράτος είτε μέσω δανεισμού, είτε μέσω διαχείρισης. Καθώς δεν επένδυσε στην ειδικευμένη εργασία και στην υψηλή τεχνολογία, δεν κατέστη ανταγωνιστική σε διεθνές επίπεδο, στοιχείο που εξηγεί και το μικρό μέγεθος των βιομηχανικών μονάδων (Ιορδάνογλου, 2008, 39-40).

Η περιορισμένη κοινωνικοποίηση της κατανάλωσης και η καθυστερημένη θεσμοποίηση του κοινωνικού μισθού στην μεταπολεμική Ελλάδα, εξηγείται σύμφωνα με κάποιες άλλες προσεγγίσεις, εξαιτίας της πολλαπλής απασχόλησης των εργαζομένων και των αυτοαπασχολούμενων και της διευρυμένης οικογένειας. Η εξήγηση αυτή δίνεται και για την πολιτική συμπίεσης των μισθών ιδιαίτερα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 70, όπου τα παραπάνω χαρακτηριστικά δεν καθιστούν αναγκαία την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης μέσω της κοινωνικής πολιτικής. Αφού λοιπόν, το μέγεθος της ζήτησης για την καπιταλιστική παραγωγή δεν εξαρτάται από το ύψος των μισθών και τα εισοδήματα των αυτοαπασχολούμενων, το κεφάλαιο

μπορεί να συμπιέζει τους μισθούς και να μην ενδιαφέρεται για την παροχή κοινωνικού μισθού, χωρίς να απειλούνται τα κέρδη του, καθώς αντιμετωπίζει το μισθό όχι ως σημαντικό μέρος της ενεργούς ζήτησης, αλλά κυρίως ως κόστος (Ρόμπολης, 1995, 67-68).

Με βάση τα παραπάνω, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης της παραγωγικής διαδικασίας, η περιορισμένη συγκέντρωση του κεφαλαίου, το χαμηλό ποσοστό μισθωτής εργασίας και η διευρυμένη οικογένεια εμπόδισαν την ανάπτυξη ενός κοινωνικού κράτους στα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα. Ενώ το κράτος επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τον αναπτυξιακό οικονομικό σχηματισμό, εντούτοις η απουσία του κράτους πρόνοιας επηρεάστηκε από αυτά τα ιδιαίτερα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα. Έτσι, δεν παρατηρείται ουσιαστική σύνδεση μεταξύ παραγωγής, κατανάλωσης και αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης (Ρόμπολης, 1995, 71-75).

Στην Ελλάδα δεν υπήρχε μια κυρίαρχη ιδεολογία γύρω από βασικές οικονομικές επιλογές και μια τεχνοκρατική παρέμβαση στις διαδικασίες αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, που να διέπουν το κράτος πρόνοιας. Από την άλλη, η περιορισμένη ανάπτυξη του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος επέτρεψε τον κατακερματισμό των κοινωνικών συμφερόντων και την πολυδιάσπαση των κοινωνικών διεκδικήσεων, μετατρέποντας την κοινωνική πολιτική ως μέσο για την απόκτηση προνομίων διάφορων κοινωνικών ομάδων, αντί να συνιστά μια προσπάθεια ρύθμισης των κοινωνικών ανισοτήτων (Πετμεξίδου Τσουλουβή, 1992, 148-149).

1.2 Τα Δομικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος

«Η Ελλάς [...] εστερείτο ουσιαστικώς «προλεταριάτου», κατά την έννοιαν των μεγάλων βιομηχανικών χωρών. Αλλά είχε το τρωτόν της «πτωχείας» της, ως καθολικού οικονομικού φαινομένου της χώρας. Και το γεγονός αυτό, την έκαμνε έδαφος πρόσφορον διά την διάδοσιν ανατρεπτικών ιδεών» (Στέφανος Στεφάνου, Ο Ελευθέριος Βενιζέλος πρωτοπόρος της κοινωνικής πολιτικής και του «Κράτους Ευημερίας» εις τον Δυτικόν κόσμον, Αθήνα 1969, σ.22) (στο Σεφεριάδης, 1995, σελ.9)

Σύμφωνα με τον St. Rokkan και S.M. Lipset, τα κόμματα είναι προϊόντα της πολιτικοποίησης κοινωνικών διαιρετικών τομών, που προκύπτουν κατά τη διαδικασία της βιομηχανικής επανάστασης. Αυτή η δεύτερη διαδικασία μετασχηματισμού της κοινωνίας και η πολιτική έκφραση των αντιθέσεων από την επικράτηση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και της κυριαρχίας της αστικής τάξης βρίσκει αντανάκλαση και στην ταξική συγκρότηση της εργατικής τάξης οδηγώντας στην ίδρυση των σοσιαλιστικών και κομμουνιστικών κομμάτων με σημαντική ομοιομορφία σε όλη την Δυτική Ευρώπη (Νικολακόπουλος, 1985, 37-40).

Κατ' αντιστοιχία, ιστορικά τα συνδικάτα εμφανίστηκαν παράλληλα με την ανάπτυξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και της μισθωτής εργασίας και ο στόχος τους δεν ήταν μόνο αγωνιστικός και διεκδικητικός για την εργατική τάξη, αλλά και παιδαγωγικός προς μια κατεύθυνση απόκτησης της ταξικής συνείδησης και των συμφερόντων των εργατών μέσα από μία κοινή δράση. Με άλλα λόγια, οι διεκδικητικές δράσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων δεν προσέβλεπαν μόνο (ή δε θα έπρεπε μόνο) στις άμεσες κατακτήσεις, αλλά αν θα καταστούν «...αιτία ικανοποίησης και εφησύχησης ή αφετηρία για προβολή νέων αξιώσεων στο κοινωνικό επίπεδο. Έτσι καταφαίνεται ότι έχουν κοινωνική σημασία οι κατακτήσεις μόνο όταν οι μορφές πάλης για την επίτευξή τους έχουν σαν αποτέλεσμα παράλληλη συνειδητοποίηση» (Γουλιέλμος, 1975, 11). Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τα εργατικά κόμματα ξεπήδησαν από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, ως ανώτερη μορφή πολιτικής οργάνωσης, ώστε οι εργαζόμενοι να αλλάξουν τη θέση τους στην κοινωνία (Κατσορίδας, 2008, 18).

Ωστόσο, βλέποντας, μακροιστορικά τα δομικά χαρακτηριστικά του ελληνικού εργατικού κινήματος (από την πρώιμη φάση συγκρότησής του στα τέλη του 19^{ου} αιώνα έως και τον εμφύλιο) διαπιστώνεται ότι η ανάπτυξή του συντελείται με σχετική αργοπορία σε σχέση με άλλες καπιταλιστικές χώρες και συμπίπτει με την εποχή της κρίσης του 1929, όπου η άρχουσα τάξη σκληραίνει τη στάση της απέναντι στον κόσμο της εργασίας, αρνείται την παροχή δημοκρατικών, πολιτικών και συνδικαλιστικών ελευθεριών, είναι φειδωλή στις κοινωνικές παροχές, τη στιγμή που το αντίστοιχο ευρωπαϊκό συνδικαλιστικό κίνημα είχε κερδίσει μια μακρά μεταρρυθμιστική περίοδο (Κατσορίδας, 2008, 27-28).

Από τη μία μεριά οι στρατηγικές επιλογές των οικονομικών ελίτ με τις καιροσκοπικές επενδυτικές δραστηριότητες, τη διστακτικότητα στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, τη μεγάλη ανάπτυξη του εμπορίου και από την άλλη ο κατακερματισμός της εργασίας, η ανομοιογένεια της ελληνικής εργατικής τάξης, λόγω της στρεβλής ανάπτυξης του καπιταλισμού στη χώρα, δημιούργησαν μια ρευστή αγορά εργασίας, όπου δε μπορούσε να αναπτυχθεί ισχυρό εργατικό κίνημα. Άλλωστε η μισθωτή εργασία απείχε πολύ από το να αποτελεί κυρίαρχη μορφή στις παραγωγικές σχέσεις και γι' αυτό το κίνημα χαρακτηριζόταν από μικρό μέγεθος, οργανωτική ατροφία και έλλειψη στρατηγικής ενσωμάτωσης των μελών του, εν τέλει απουσία ταξικής συγκρότησης. Το κράτος με τους κατασταλτικούς μηχανισμούς του αφενός επενέβαινε σε κάθε διεκδικητική προσπάθεια του εργατικού κινήματος, με ασφυκτικό αντεργατικό νομικό πλαίσιο και με διαρκή ανάμειξη του στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, αφετέρου αποδυνάμωνε την οργανωτική και ιδεολογική αυτοτέλειά του, χωρίς το τελευταίο να μπορεί να παγιώσει μια θεσμική, δομική και πολιτική αξιολογή παρουσία με περιεχόμενο (Σεφεριάδης, 1998, 8-9). Μάλιστα, κατά τον Κουκουλέ, στην Ελλάδα δεν υπήρξε συνδικαλιστικό επίσημο κίνημα με την έννοια του συνομοσπονδιακά, οριζόντια και κάθετα οργανωμένου, παρά μόνο μερικές συνδικαλιστικές οργανώσεις και ορισμένες συσπειρώσεις (Κουκουλέ, 1994, 11).

Αποτέλεσμα αυτών των δομικών σταθερών μέσα στις οποίες συγκροτήθηκε το συνδικαλιστικό κίνημα, ήταν να προηγηθεί η πολιτική-κομματική οργανωτική προϊστορία έναντι της συνδικαλιστικής, και ως εκ τούτου ο συνδικαλιστικός λόγος να αποτελεί παρακλάδι του πολιτικού και όχι πρόδρομός του, όπως έγινε στην Δυτική Ευρώπη, όπου τα εργατικά σοσιαλιστικά κόμματα ξεπρόβαλλαν από τον συνδικαλισμό, όπως προαναφέραμε. Ενώ δηλαδή η προλεταριοποίηση της εργασίας στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες οδήγησε σε ισχυρή μαζική συγκρότηση της εργατικής τάξης στην Ελλάδα εξαιτίας πρακτικών του αποκλεισμού και αυταρχισμού που επικράτησαν στο πολιτικό γίνεσθαι, παρατηρείται αδυναμία άρθρωσης ενιαίας ταξικής συλλογικής δράσης (Σεφεριάδης, 1998, 9-11).

Σε παρόμοια καθεστάτα, η απολυταρχία οδήγησε σε διασπασμένο και ριζοσπαστικό εργατικό κίνημα και όπως η συγκριτική μελέτη πολλών ευρωπαϊκών συνδικάτων κατέδειξε: *«Η κρατική καταστολή των δικαιωμάτων των εργατών να συνενώνονται στην αγορά εργασίας φαίνεται να είχε για τα συνδικάτα τρεις αλληλένδετες συνέπειες. Πρώτη και εμφανέστερη, η καταστολή πολιτικοποίησε τα*

συνδικάτα, γιατί τα ανάγκασε να προσπαθούν να αλλάξουν τους κανόνες του παιχνιδιού {.....} τα πολιτικοποίησε με έναν πρόσθετο και έμμεσο τρόπο, δίνοντας στα πολιτικά κόμματα την πρωτοβουλία μέσα στο εργατικό κίνημα» (Marks, 1989:14-15). «Άπαξ και παγιώθηκε η σχέση μεταξύ του συνδικάτου και των κομματικών πτερύγων του εργατικού κινήματος, ήταν δύσκολο να σπάσει» (Marks, 1989: 175 & Della Porta D., Diani M, 2010, 358-359).

Στην Ελλάδα δεν έχουμε την εμφάνιση μαζικού σοσιαλδημοκρατικού εργατικού κόμματος όπως συνέβη στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικά ευρωπαϊκές χώρες, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις καταλαμβάνουν την εξουσία. Αντίθετα συντελέστηκε και αναπτύχθηκε μια δια-παραταξιακή πολιτικοποίηση της συνδικαλιστικής συνείδησης, δηλαδή μια πολύμορφη εμπλοκή των πολιτικών κομμάτων στα συνδικαλιστικά πεπραγμένα, η οποία συνεπικουρούμενη από τον κατακερματισμό της αγοράς εργασίας είχε ως αποτέλεσμα την διάσπαση του κινήματος σε ομάδες συμφερόντων, την αυτόνομη λειτουργία της ηγεσίας των συνδικαλιστικών οργάνων σε σχέση με τη βάση τους, ιδιαίτερα του τριτοβάθμιου και εν τέλει τον κρατικό παρεμβατισμό και τον εργατοπατερισμό (Κατσορίδας, 2008, 43-44) .

Το κομμουνιστικό κόμμα στην Ελλάδα σε μια περίοδο υποτυπώδους εκβιομηχάνισης και ισχνού προλεταριάτου δημιουργήθηκε από μία ελίτ διανοούμενων και εργατών που επεδίωξαν τη μαζικοποίησή του, χωρίς να προέλθει από τα «κάτω» όπως στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Όπως και το γεγονός της ίδρυσης της ΓΣΕΕ το 1918 και του εργατικού κόμματος ΣΕΚΕ ασφαλώς συνδέεται με τα παραπάνω (Σεφεριάδης, 1995, 22-25). Έτσι, το εργατικό κίνημα ανδρώθηκε και οργανώθηκε στα πρότυπα και τον έλεγχο του γραφειοκρατικού χώρου του κομμουνιστικού κόμματος που θεωρήθηκε αυθεντικός κάτοχος της επαναστατικής θεωρίας και ιδεολογίας, ενώ από την άλλη μεριά ο επίσημος συνδικαλισμός τέθηκε υπό τον έλεγχο του κράτους με αποτέλεσμα να αποδυναμωθεί εν τη γενέσει του η κεντρική του οργάνωση και να καθοριστεί η μετέπειτα πορεία του. Επομένως, ο αξιόπιστος συνδικαλιστικός διεκδικητικός λόγος δεν απέρρευε μόνο από τα εργατικά αιτήματα, αλλά σχετιζόταν με ένα πολιτικό εγχείρημα. Ωστόσο, λόγω της κρατικής κατασταλτικότητας και της ρευστής αγοράς εργασίας, το κίνημα έπασχε από οργανωτικό ανορθολογισμό και χαμηλή συνδικαλιστική πυκνότητα. Εξαιτίας όλων αυτών των παραγόντων δεν υπήρξε μία σταθερή πολιτική

θεσμοθέτηση του εργατικού κινήματος, με τη διεκδικητικότητά του να χαρακτηρίζεται από συγκρουσιακά δυναμικά ξεσπάσματα και από έναν συνδικαλιστικό λόγο που μαζί με το σπέρμα της ταξικής συνείδησης, περιλάμβανε αναπαραστάσεις προβιομηχανικής ηθικής οικονομίας με συνθήματα π.χ. «*τίμια εργασία και ανήθικο κεφάλαιο*». Εξαίρεση αποτέλεσε την εποχή της Κατοχής, η ανάπτυξη του ΕΑΜ που υπερέβη σε μεγάλο βαθμό αυτήν την ανορθολογικότητα του ελληνικού εργατικού κινήματος, συμπαρασύροντας λαϊκά και μικροαστικά στρώματα με την εκρηκτική ανάπτυξη των εργατικών αγώνων από το 1942-1943, όπου ξέσπασαν πάνω από 100 κλαδικές απεργίες (Σεφεριάδης, 1998, 9-11 & Αλεξανδρόπουλος, 2010, 253-255).

Αυτό βέβαια, δε σημαίνει ότι δεν υπήρχαν ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας και παρόλο που οι συγκρούσεις αυτές δεν ήταν ταξικά διαμορφωμένες, ήταν δυνατόν να εξελιχθούν σε τέτοιες υπό τις κατάλληλες ιστορικές προϋποθέσεις. Δε διαφεύγει της προσοχής, ότι το βάρος της δομής της απασχόλησης και την περίοδο του Μεσοπολέμου αφορά κατεξοχήν τους αγρότες, τους αυτοαπασχολούμενους και εκείνους που ιδρύουν μικρές επιχειρήσεις, οι οποίοι ήταν φορείς αντιφατικής ταξικής προέλευσης. Ωστόσο υπήρχε ένας προλεταριακός πυρήνας μέσα στην εργατική τάξη που αποτελείται κυρίως από περιστασιακούς μεροκαματιάρηδες εργάτες (Σεφεριάδης, 1995, 40-46).

Επιπλέον, σημειώθηκαν την εποχή εκείνη, σημαντικά συγκρουσιακά επεισόδια και μαχητικές διεκδικήσεις. Πρέπει να τονιστεί, ότι το εργατικό κίνημα της εποχής εκείνης, δε μπορεί να περιοριστεί μόνο στο βιομηχανικό προλεταριάτο, αν και η ύπαρξή του μάλλον προϋποθέτει την άρθρωση ενός ταξικά προσδιορισμένου λόγου, ωστόσο ιστορικά, υπήρξαν και έδρασαν μαχητικά εργατικά κινήματα με κλασικές μορφές διεκδίκησης, όπως απεργίες και σύσταση πρωτοπόρων συνδικάτων, ενώ η βιομηχανία και η εμφάνιση της εξαρτημένης μισθωτής εργασίας βρίσκονταν ακόμη στα σπάργανα (Σεφεριάδης, 2002,6).

Στον αντίποδα σημαντικών διεκδικητικών δράσεων, το επίσημο συνδικαλιστικό κίνημα και στα επόμενα χρόνια ήταν ήδη πλήρως καθοδηγούμενο και απολύτως ελεγχόμενο από το Κράτος και τους κατασταλτικούς του μηχανισμούς. Αργότερα, μετά την γερμανική εισβολή, συντάχθηκε με τις δυνάμεις Κατοχής και την δωσίλογη κυβέρνηση Τσολάκογλου, καταδικάζοντας κάθε αντιστασιακή και συγκρουσιακή πράξη των εργαζομένων. Η ίδρυση του ΕΕΑΜ είχε στόχο εκτός των

άλλων, να καλύψει το κενό που άφηγε η ΕΣΕΕ στην εκπροσώπηση των εργαζομένων. Η επίσημη ηγεσία φρόντιζε να διατηρήσει τις θέσεις της και τα προνόμιά της, καταδίδοντας και βασανίζοντας διωκόμενους συνδικαλιστές που οργάνωναν απεργιακούς αγώνες και αντίσταση (Κουκουλές, 1997, 53-54).

Το φαινόμενο της Αντίστασης θεωρήθηκε ότι αποτέλεσε την έκφραση «του αντιστασιακού χαρακτήρα που διέπει ολόκληρη τη νεοελληνική ιστορία» (Βόγλης, 2010, 61). Και σίγουρα η Κατοχή και η Αντίσταση δεν αποτελεί μία περίοδο ασυνέχειας μέσα στην ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία, ούτε έλαβε χώρα σ' ένα ιστορικό και κοινωνικό κενό, αλλά αφορά τη σύνδεσή της με το παρελθόν, όσο και με το μέλλον, δηλαδή τη σύγχρονή μας πραγματικότητα. Η ύπαρξη ενός μαζικού αριστερού αντιστασιακού κινήματος όπως αυτού του ΕΑΜ ήταν ένα φαινόμενο χωρίς προηγούμενο στη νέα ελληνική ιστορία, μία από τις πιο σημαίνουσες εκδηλώσεις της ριζικής ρήξης με τις καθιερωμένες πολιτικές παραδόσεις που προκάλεσε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και που οδήγησε σε μαζική ριζοσπαστικοποίηση του μεγαλύτερου τμήματος του ελληνικού πληθυσμού, εκφράζοντας την αποστροφή για το παρελθόν, όσο και μία προσδοκία για το μέλλον.

Παρά το γεγονός ότι το πολιτικό εγχείρημα του ΕΑΜ, το οποίο εκφράστηκε μέσα από τους εργατικούς αγώνες και τα κοινωνικά του επιτεύγματα ήταν απόλυτα αποδεκτό από το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού, υπήρξε η πολιτική αναποφασιστικότητα στην κορυφή του κινήματος και του ΚΚΕ για την κατάκτηση της εξουσίας, την τελευταία χρονιά της Κατοχής και την κρίσιμη πρώτη περίοδο της Απελευθέρωσης. Στο ΕΑΜ και το ΚΚΕ, καθόλη τη διάρκεια της Κατοχής, η αντίσταση κατά των κατακτητών συνυπάρχει με το εγχείρημα της «λαοκρατίας» και τις επιδιώξεις για τη μονοπόληση της εξουσίας μετά την ήττα του Άξονα. Ωστόσο, το ΚΚΕ σύρθηκε σε μια σειρά τακτικών ελιγμών – λόγω πιθανότατα εσφαλμένων εκτιμήσεων και στόχων – με βασικό τη συμμετοχή του σε μια κυβέρνηση εθνικής ενότητας με σκοπό τη διεξαγωγή ελευθέρων εκλογών. Η συνέχεια είναι γνωστή και οδήγησε στον Εμφύλιο Πόλεμο, όπου σκοτώθηκαν χιλιάδες αγωνιστές εκ των οποίων πολλοί ήταν αξιόμαχοι συνδικαλιστές. Όσοι σώθηκαν υπέστησαν πολύπλευρες διώξεις και εξορίες και πολλοί άλλοι αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν. Το εργατικό κίνημα μετά τη λήξη του Εμφυλίου είναι ηττημένο και δε θυμίζει τίποτα από την μαχητική πορεία του ΕΑΜ.

Αν γίνει αναφορά στη μετεμφυλιακή περίοδο τότε η οργανωτική ατροφία εντείνεται με την στελεχική αποψίλωση του κινήματος. Κατά τον Εμφύλιο πόλεμο σκοτώθηκαν χιλιάδες αγωνιστές εκ των οποίων πολλοί ήταν αξιόμαχοι συνδικαλιστές. Όσοι σώθηκαν υπέστησαν πολύπλευρες διώξεις και εξορίες και πολλοί άλλοι αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν. Το εργατικό κίνημα είναι ηττημένο. (Βερναρδάκης Χρ, - Μαυρής Γ., 1991, σελ. 334). Το επίσημο συνδικαλιστικό όργανο η ΓΣΣΕ ελέγχεται πλήρως από το Κράτος με δική του ηγετική ομάδα, την παράταξη Φώτη Μακρή, η οποία επιβλήθηκε το 1948.

Οι βαθιές οργανωτικές ανακατατάξεις που δεσπόζουν στο χώρο του συνδικαλισμού αλλά και στην πολιτική σκηνή από τα μέσα της δεκαετίας του 50 και τη δεκαετία του 60 μέχρι την επιβολή της δικτατορίας, θα τροφοδοτήσουν διεκδικητικές απεργιακές κινητοποιήσεις. Ωστόσο, η επίταση των εργατικών αγώνων δεν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στις επιδιώξεις του μαχόμενου συνδικαλισμού, αλλά και στις συγκεκριμένες πολιτικές εξελίξεις. Ο ρόλος της πολιτικής είναι πάντα καθοριστικός καθώς μέσα σε αυτά τα ταραγμένα χρόνια η δυναμική του διεκδικητικού απεργιακού κινήματος κάποιες φορές βρίσκει επαρκή πολιτική στόχευση, ωστόσο κατέστη αδύναμο να διαδραματίσει το φυσικό του ρόλο στην προάσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και κατ' επέκταση να αποκτήσει μία πολιτική δυναμική, ώστε να εμποδίσει την επιβολή της δικτατορίας.

Το δυναμικό και μαχητικό κομμάτι του συνδικαλιστικού κινήματος της εποχής ήταν αναμφισβήτητα εκείνο των οικοδόμων, το οποίο βρέθηκε στην πρωτοπορία των εργατικών αγώνων από το 1960 έως το 1967. Καθιέρωσαν με επιτυχία μόνοι τους το 7ωρο από τη μια μέρα στην άλλη το 1963, χωρίς να τολμήσει ούτε η χούντα να τους το αφαιρέσει. Οι αποφασιστικοί αγώνες τους είχαν ένα ειδικό συμβολικό βάρος καθώς οι μικρές ή μεγάλες νίκες τους ανέτρεψαν το κλίμα ηττοπάθειας, που επικρατούσε στο εργατικό κόσμο μετά τον εμφύλιο. Αναδεικνύοντας μια κινηματική διαδικασία ισχυροποιήθηκαν, αποτελώντας για την τότε δεξιά κυβέρνηση την στερεοτυπική έκφραση της κοινωνικής αναταραχής με την εικόνα των οικοδόμων να «ξηλώνουν τα πεζοδρόμια» στο κέντρο της Αθήνας στην μεγάλη απεργία, αρχές του Δεκεμβρίου του 60 και ταυτόχρονα χτίστηκε στο φαντασιακό του εργατικού κινήματος, το μοντέλο του πολιτικά ενεργού εργάτη (Λαμπροπούλου, 2009, 279).

Με τους οικοδόμους λοιπόν, ανακάμπτει το εργατικό κίνημα, τόσο από τον αριθμό των απεργιών, όσο και απεργών κατά την τριετία 1964-1966, οι οποίες θα ξεπεράσουν κατά πολύ το μέσο όρο της Ευρώπης. Ταυτόχρονα οι 115 ΣΕΟ αναπτύσσονται ραγδαία μέσα σε αυτό το απεργιακό κύμα και τροφοδοτούν σε μεγάλη έκταση και με αποφασιστικό ρόλο αυτές τις διεκδικητικές δράσεις, ιδιαίτερα την περίοδο των Ιουλιανών. Εν τούτοις, πρέπει να επισημανθεί πως ούτε οι οικοδόμοι που υπήρξαν πρωτοπόροι του εργατικού κινήματος του 60, ούτε η οργανωτική αύξηση των ΣΕΟ μπορούν να εξηγήσουν από μόνες τους την έκρηξη του απεργιακού κύματος αν δε συνυπολογιστούν οι τρέχουσες καταλυτικές πολιτικές εξελίξεις.

Η πρώτη αφορά την κήρυξη του «Ανένδοτου» από την ΕΚ στο τέλος του 1961, η οποία αμφισβήτησε ευθέως τη νομιμότητα της κυβέρνησης της ΕΡΕ. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1962 ο αριθμός των απεργιών αυξάνεται κατά 62% σε σχέση με το 1961. Ο Ανένδοτος «πλαισιώνει» πολιτικά τα οικονομικά αιτήματα, όπου η διεκδίκηση της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου συνδέεται με τον εκδημοκρατισμό της χώρας και του επίσημου συνδικαλισμού. Δημιουργεί, επομένως το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο «προσχωρούν» και οι επιμέρους διεκδικήσεις, αποδίδοντας «πολιτικές ευκαιρίες» στους διεκδικητές (Σεφεριάδης, 2008,71-72).

Το 1965 μία καταλυτική πολιτική εξέλιξη, η βασιλική εκτροπή της νόμιμης κυβέρνησης της ΕΚ θα οδηγήσει σε νέα έκρηξη του αυθόρμητου και αδιαμεσολάβητου διεκδικητικού αντιπολιτευτικού απεργιακού κινήματος με τις 75 μέρες των Ιουλιανών και με τις 400 λαϊκές συγκεντρώσεις, στις οποίες συμμετέχουν εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές. Πάνω και πέρα από κόμματα ξέσπασε η λαϊκή αντίσταση, οι απεργιακές κινητοποιήσεις, οι δυναμικές συγκεντρώσεις και πορείες των εργαζομένων και της νεολαίας, χωρίς κεντρική καθοδήγηση, λειτουργώντας πέρα από τα θεσμικά πλαίσια και με έντονο το συγκρουσιακό στοιχείο (Σεφεριάδης, 1998, 23).

Παρόλο που το διεκδικητικό μαζικό εργατικό κίνημα στην κρίσιμη περίοδο των Ιουλιανών βρέθηκε στην κορύφωσή του, δε συνεπικουρήθηκε από τις πολιτικές τακτικές των ηγεσιών των κομμάτων της ΕΚ και της ΕΔΑ. Σε αντίθεση με το πολιτικό διακύβευμα της περιόδου του Ανένδοτου το 1961, πρωτίστως η ΕΚ αλλά δευτερευόντως και η ΕΔΑ δεν έθεσαν θέμα αλλαγής πολιτειακού καθεστώτος,

(φοβούμενοι απόπειρα στρατιωτικού πραξικοπήματος, άραγε μόνο;³) προβάλλοντας το επιχείρημα ότι δε χωλαίνει ο βασιλικός θεσμός, αλλά ο τρόπος που τον ασκεί ο συγκεκριμένος βασιλιάς, ο οποίος υπερέβη τα συνταγματικά όρια (Σεφεριάδης, 1998, 25-26). Καθώς οι ηγεσίες καλλιεργούν τον εφησυχασμό, εξέλειπε το συγκεκριμένο περιεχόμενο πολιτικής των κομμάτων, δηλαδή ανατροπής της Μοναρχίας, ώστε να αποτελέσει μία εμπρόθετη πολιτική στρατηγική δράση για το διεκδικητικό εργατικό κίνημα. Αυτό οδήγησε σταδιακά το κίνημα σε υποχώρηση και αποδείχθηκε αδύναμο να αποτρέψει την επερχόμενη δικτατορία (Σεφεριάδης, 1998, 25-27).

Γιατί ποιός είναι ο λόγος ύπαρξης ενός διεκδικητικού εργατικού κινήματος, αν τα συνδικάτα δεν προωθούν ή δεν αφήνονται να προωθούν, πέρα και πάνω από όλα την εμβάθυνση των δημοκρατικών λειτουργιών στους πολιτικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς θεσμούς της κοινωνίας, έχοντας ως τελική επιδίωξη τον δημοκρατικό έλεγχο και τη διαχείριση του κοινωνικά παραγόμενου πλεονάσματος; (Σεφεριάδης, 2007, 456-457).

Χωρίς να είναι παράδοξο προς τα προηγούμενα, μετά την πτώση της χούντας, έκανε την εμφάνισή του ένα διεκδικητικό δυναμικό, το οποίο οδήγησε σε ένα ισχυρότατο απεργιακό κίνημα από τα υψηλότερα της εποχής καθώς παρατηρείται το φαινόμενο της αυτοοργάνωσης της βιομηχανικής εργατικής τάξης σε εργοστασιακά σωματεία στις μεγάλες εργοστασιακές μονάδες. Η εμφάνιση του εργοστασιακού κινήματος αποτελεί ιστορικό γεγονός για όλο το εργατικό κίνημα, διότι αν μέχρι τότε ο συνδικαλισμός ήταν υπό διωγμό, τα σωματεία στα εργοστάσια ήταν στην παρανομία. Άλλωστε, *«Ο κεντρικός στόχος του εργοστασιακού κινήματος ήταν η αλλαγή αυτού του καθεστώτος: ο περιορισμός της δικτατορίας του εργοδότη, η κατάκτηση κάποιων δημοκρατικών ελευθεριών κτλ»* (Μανίκας, 1984). Μεταξύ του 74-76 ιδρύθηκαν ισχυρά εργοστασιακά σωματεία στις βιομηχανίες ΠΙΤΣΟΣ, ΙΖΟΛΑ, ΛΑΡΚΟ κ.α. Μέσω της αυτοοργάνωσης και της δημιουργίας σωματείων οι εργάτες αποφασίζουν τη μορφή του αγώνα τους και αποκτούν ταξική συνείδηση. Το εργοστασιακό κίνημα ανέπτυξε πρωτότυπες μορφές αγώνα, όπως τη συστηματική

---

³Ο Γ. Παπανδρέου βλέποντας στα Ιουλιανά ότι το μαζικό κίνημα, η βάση της αντιπολίτευσης, ζητούσε σύμπλευση της αριστεράς και του κέντρου προκειμένου να αλλάξει το καθεστωτικό, εκείνος εργάστηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση, ώστε να αποτρέψει ένα τέτοιο ενδεχόμενο ενότητας και συνεργασίας, διασπώντας έτσι τη δυναμική του κινήματος. Χαρακτηριστικά δήλωνε στο Βήμα στις 22-7-1965: *«Αν αιμάζαι επί κατωτέρω επιπέδου προσκαίρως συνεννοούνται ψυχικώς δια να εκφράσουν την διαμαρτυρίαν των, η σύμπτωσης αυτή δεν είναι αποτέλεσμα επαφών των ηγετικών κομματικών κλιμακίων»* (Σεφεριάδης, 2008, 63)

επιβράδυνση της παραγωγής, τις αιφνιδιαστικές στάσεις εργασίας κτλ. (Κατσορίδας, 2008, 130-131).

Όμως η έλλειψη συντονισμού δράσης του είχε ως αποτέλεσμα να ανασυνταχθεί η εργοδοσία, να προβεί σε απολύσεις, σε θέσπιση μαύρης λίστας, ώστε να είναι αδύνατη η πρόσληψη των πρωτοπόρων εργατών σ' όλο το εργοστάσιο κ.α. Επίσης, οι παρεμβάσεις στα συνδικάτα από το κράτος συνεχίζουν να υπάρχουν και νομιμοποιούνται με την ψήφιση του αντεργατικού νόμου 330/1976, ο οποίος αναφέρεται στη λειτουργία του συνδικαλιστικού κινήματος. Νομιμοποιείται η ανταπεργία (lock out) και οι απεργοσπαστικοί μηχανισμοί με το πρόσχημα της προστασίας της ελευθερίας στην εργασία. Απαγορεύεται η πολιτική απεργία και η απεργία αλληλεγγύης με αποτέλεσμα να κηρύσσονται παράνομες με τη δικαιολογία ότι δεν τηρούνται οι τυπικότητες στη σύγκλιση των συνελεύσεων, στο προσωπικό ασφαλείας κ.α. (Κατσορίδας, 2008, 129).

Η χαμηλή αποτελεσματικότητα των απεργιών έγκειται και στη συνολικότερη αδυναμία του συνδικαλιστικού κινήματος προς διαπραγμάτευση, κληρονομώντας τις προαναφερθείσες παθογένειες του παρελθόντος. Άλλωστε, τέτοιου τύπου, απεργιακές εξάρσεις δεν αποτελούν επιλογή των επίσημων συνδικαλιστών ηγεσιών, αλλά ούτε και των κομμάτων της Αριστεράς, από τη στιγμή που δεν τις ελέγχουν. Αν σε αυτήν την αναποτελεσματικότητα του επίσημου συνδικαλισμού – με τα δομικά προβλήματα που συμπυκνώνονται στο τρίπτυχο κρατική καταστολή, χειραγώγηση και εργατοπατερισμός – προσθέσουμε την επικράτηση του άκρατου οικονομικού φιλελευθερισμού και του προτύπου του εξατομικευμένου υποκειμένου, τότε η διαδικασία συγκρότησης του συλλογικού εργατικού υποκειμένου είναι προβληματική (Σεφεριάδης, 2004, 639-640) .

Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ εκδημοκρατίστηκε το εργατικό κίνημα και υπήρχαν ρυθμίσεις υπέρ των εργαζομένων, παρόλο που σε διεθνές επίπεδο άρχισαν να κυριαρχούν οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Όμως ο έλεγχος και η επιρροή που ασκήθηκε από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα δημιούργησε ένα σύστημα πελατειακού συνδικαλισμού με όχημα τους λεγόμενους εργατοπατέρες. Ο κομματικός πολιτικός προσανατολισμός των συνδικαλιστών επηρεάζει καθοριστικά τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε σχέση με την τύχη του συνδικαλιστικού κινήματος, την πορεία του, τη στόχευση, τα αιτήματα και τις

απεργιακές του τακτικές και αυτό δε σταμάτησε να ισχύει και σήμερα καθώς σχεδόν πάντα χρησιμοποιούν τη συνδικαλιστική τους ιδιότητα για πολιτικούς σκοπούς.

Τη δεκαετία του 1990 απορρυθμίζεται η αγορά, απότοκη εξέλιξη της συμφωνίας της Ε.Ε. του Μάαστριχ. Ενώ πριν την κρίση, η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης στηριζόταν στο αναπτυγμένο κράτος πρόνοιας, εκείνη την περίοδο επιχειρείται βίαια δια μέσω της αγοράς (Ρόμπολης, 1995, 41). Ακόμη και τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα εγκατέλειψαν βασικές τους αρχές, όπως εκείνης της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας, υποστηρίζοντας πως η λύση στα προβλήματα της ανεργίας, της φτώχειας και της κοινωνικής ανισότητας θα δοθεί μέσω της ενδυνάμωσης του ρυθμιστικού ρόλου της αγοράς, υιοθετώντας έναν συγκεκριμένο ιδεολογικό μονεταρισμό. Επομένως, στην αγορά εργασίας παρατηρείται ανάπτυξη των ευέλικτων μορφών αυτής καθώς και της ανασφάλιστης και μαύρης εργασίας, αύξηση της ανεργίας, συρρίκνωση του δευτερογενούς τομέα και αύξηση του τριτογενούς, μείωση μισθών, αφαίρεση ασφαλιστικών δικαιωμάτων και γενικά αμφισβήτηση του όποιου κοινωνικού κράτους είχε αναπτυχθεί στη χώρα μας μέχρι εκείνη την περίοδο, ενώ το συνδικαλιστικό κίνημα σχεδόν αδρανεί. Καθώς, η σημασία των πολιτικών μεταβλητών είναι δεδομένη και επικαθορίζει τα εργατικά κινήματα, είναι φανερό ότι η δεξιόστροφη πορεία των εργατικών και σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων στο τέλος του 20^{ου} αιώνα είχε σοβαρές επιπτώσεις στη διαμόρφωση συλλογικών κοινωνικών υποκειμένων, επηρεάζοντας τις συνειδήσεις των εργατικών στρωμάτων (Σεφεριάδης, 2002, 93-104). Μόνο με τις απεργίες του 2001, ενάντια στην κυβερνητική απόφαση αλλαγής του Ασφαλιστικού (αύξηση ορίων ηλικίας, συνταξιοδοτική μείωση εισφορών, κατάργηση του δημόσιου χαρακτήρα της ασφάλισης) έχουμε τη στιγμιαία εμφάνιση ενός μαζικού εργατικού αγώνα (Κατσορίδας, 2008, 133-139).

Εν κατακλείδι, η εργατική τάξη στη Ελλάδα την περίοδο της μεταπολίτευσης είναι εμφανώς κατατετημένη πολιτικά, οικονομικά, ιδεολογικά και πολιτισμικά όχι μόνο λόγω της επίτασης διαδικασιών της καπιταλιστικής συσσώρευσης, όχι μόνο λόγω διαφορετικών αιτημάτων, οικονομικών συμφερόντων και αξιακών προσανατολισμών του διεκδικητικού υποκειμένου, όχι μόνο λόγω των ρεφορμιστικών τάσεων των αριστερών κομμάτων αλλά και εξαιτίας του επίσημου συνδικαλισμού που σε πολλές περιπτώσεις υπήρξε μόνο ως εικονικός τυπικός θεσμός χωρίς περιεχόμενο (Αλεξανδρόπουλος, 2010, 253-255).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΔΙΕΚΔΙΚΗΤΙΚΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΕΝ ΜΕΣΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΝΕΟ- ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ. ΣΥΝΑΦΕΙΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

2.1. Το ξέσπασμα της απεργίας κατά την εξέλιξη της καπιταλιστικής διαδικασίας με όρους νεοφιλελευθερισμού. Οι Χαλυβουργοί, το σωματείο και τα κόμματα της Αριστεράς

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η περίοδος ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ευρώπη είναι η περίοδος από τις αρχές του αιώνα και κυρίως μεταπολεμικά μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 70. Οι μονεταριστικές αντιλήψεις των θεωρητικών της Νέας Δεξιάς βρήκαν έδαφος και εφαρμόζονται στη Γηραιά Ήπειρο σταδιακά από τη δεκαετία του 90 και από το 2008 με ιδιαίτερη ένταση. Ο κύριος στόχος της Νέας Δεξιάς αφορούσε την υποστήριξη της ελεύθερης αγοράς και του ελάχιστου κράτους, αρθρώνοντας επιχειρήματα βασιζόμενα στην ευθύνη των ανθρώπων που μπορούν να κερδίζουν μόνοι τους τα προς το ζην. Κατά αυτούς, όταν το κράτος παρεμβαίνει για να ικανοποιήσει τις ανάγκες των ατόμων, τότε επέρχεται ένα οικονομικό χάος, ενώ αντίθετα οι σχέσεις των ατόμων θα έπρεπε να καθοδηγούνται από την αγορά, καθώς εκείνη ενθαρρύνει τους ανθρώπους να αυτοσυντηρούνται και προάγει σημαντικές αρετές όπως την αυτοπεποίθηση, την πρωτοβουλία και την πλήρη συμμετοχή όλων στην κοινωνία. Έτσι, το κράτος πρόνοιας πρέπει να περικοπεί και ότι απομείνει ως ελάχιστη παροχή πρόνοιας να συνδεθεί με αντίστοιχες υποχρεώσεις, όπως να δίνεται μόνο σε όσους εργάζονται μέσω προγραμμάτων ανταπόδοσης, ώστε να ενισχύεται η ιδέα ότι οι πολίτες πρέπει να αυτοσυντηρούνται (Kymlicka, 2005, 425-426).

Το νέο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον της επικράτησης του νεοφιλελευθερισμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκαλεί αλλαγές στη φύση και στον ρόλο της εργασίας μέσα στην παραγωγική διαδικασία με κύρια χαρακτηριστικά τη μακροχρόνια ανεργία, τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης, την

αύξηση του ποσοστού της απόλυτης φτώχειας καθώς και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Το κράτος πρόνοιας αμφισβητείται από τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη, όχι μόνο για λόγους δημοσιονομικούς αλλά και για ζητήματα αποτελεσματικότητας. Αυτή η αμφισβήτηση επεκτείνεται και στη δυνατότητα του κράτους να παρεμβαίνει στη σφαίρα της παραγωγής και της αναπαραγωγής. Κατά συνέπεια, η κρίση του κράτους πρόνοιας δεν είναι αυτοτελώς δημοσιονομική αλλά κυρίως διαρθρωτική όπου ο νέος τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας προωθείται μέσω του ιδιωτικού και όχι του κοινωνικού, μέσω της ατομικότητας και όχι της κοινωνικής αλληλεγγύης, μέσω της ευθύνης του ατόμου για τον εαυτό του και όχι της κοινωνίας απέναντι στους πολίτες της (Ρόμπολης, 1995, 10-12).

Φτάνοντας στο σήμερα, εν μέσω της παρούσας οικονομικής κρίσης, η οποία αποτελεί σύμπτωμα της έντασης διαδικασιών του καπιταλιστικού συστήματος, με το νεοφιλελεύθερο μοντέλο να κυριαρχεί, οι διεκδικήσεις πάνω σε εργασιακά ζητήματα κερδίζουν έδαφος με γενικές απεργίες και δράσεις αλληλεγγύης και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, μετά τη δραματική δημοσιονομική κρίση χρέους και το συνεπακόλουθο ασταθές πολιτικό σκηνικό από το 2010 και μετά. Δεν αποτελούν τίποτα άλλο παρά *«συλλογικές διεκδικήσεις, βασισμένες σε κοινούς στόχους και κοινωνική αλληλεγγύη σε ζοηρή διάδραση με τις ελίτ, αντιπάλους και δημόσιες αρχές»* (Tarrow 1999: 4). Πρέπει όμως να επισημανθεί, ότι πρόκειται για απεργιακές εξάρσεις και όχι για στρατηγική επιλογή του επίσημου συνδικαλιστικού κινήματος, συνεχίζοντας έτσι την πορεία της ιστορικής ατελής ανάπτυξης του συνδικαλισμού στη χώρα μας. Είναι χρήσιμο, να ληφθεί υπόψη η παράμετρος των συγκεκριμένων δομικών χαρακτηριστικών του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος και της κατατετημημένης εργατικής τάξης, που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, ώστε να σταχυολογηθεί το μοτίβο των τελευταίων απεργιακών κινητοποιήσεων.

Μία από αυτές είναι η πολύμηνη απεργία στη Χαλυβουργία, η οποία ξεσπά εν μέσω μιας βίαιης εκθεμελίωσης του όποιου κοινωνικού κράτους είχε αναπτυχθεί στην Ελλάδα, τις τελευταίες δεκαετίες και αποτέλεσε κορυφαία μορφή πολιτικής συμμετοχής. Η κατάρρευση του κοινωνικού κράτους έχει ως αποτέλεσμα ολοένα και περισσότερα άτομα να ζουν έξω από τα πλαίσια της κοινωνίας. Πολλές κατηγορίες πολιτών δεν έχουν στέγη και σταθερή απασχόληση και η φυσική τους αναπαραγωγή δε στηρίζεται στο καθεστώς της μισθωτής εργασίας. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, οι απεργοί εργαζόμενοι στη Χαλυβουργία, απλοί συνηθισμένοι άνθρωποι

αποκλεισμένοι από τα κέντρα λήψης αποφάσεων οργανώνονται με αλληλεγγύη και αποφασίζουν να αντιπαρατεθούν με εκείνους που κατέχουν εξουσία, την εργοδοσία και τους κυβερνώντες (Tarrow 1999: 4).

Η κατάργηση κοινωνικών κατακτήσεων, συλλογικών συμβάσεων, η κατάρρευση της κοινωνικής ασφάλισης, της δημόσιας υγείας και εκπαίδευσης, η έκρηξη της ανεργίας και της φτωχοποίησης του πληθυσμού, η σκλήρυνση των κατασταλτικών μηχανισμών και το καταφανές έλλειμμα δημοκρατίας συνθέτουν το ζοφερό σκηνικό της ελληνικής πραγματικότητας. Μετά την έλευση του ΔΝΤ και την υπογραφή των μνημονίων, το περιβάλλον καθίσταται ευνοϊκό για την εμφάνιση τέτοιων δυναμικών απεργιακών κινητοποιήσεων, ενώ αντίξοο είναι μόνο θεσμικά, αφού λειτουργεί ως απειλή – παράγοντα που η βιβλιογραφία θεωρεί ότι μπορεί να οδηγήσει σε διεκδικητική έξαρση υπό την προϋπόθεση της πολιτικής διαμεσολάβησης (Goldstone, Tilly, 2001,182-183).

Πράγματι, το πολιτικό και θεσμικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο δρουν οι απεργοί, αποτελεί σημαντική παράμετρος στον καθορισμό της μορφής και της έντασης της συλλογικής τους δράσης. Οι συγκυριακές συνθήκες που δημιουργήθηκαν από την πολιτική, οικονομική και θεσμική τάξη πραγμάτων οδήγησαν τους διεκδικητές σε κινητοποιήσεις, με σκοπό να την αμφισβητήσουν. Όπως επίσης, η διαθεσιμότητα και η στρατηγική σταθερότητα ισχυρών συμμάχων στο επίσημο πολιτικό σύστημα, όπως ήταν το ΚΚΕ, η εμφάνιση ορατών ρωγμών στο κυρίαρχο κοινωνικό και πολιτικό συνασπισμό με την κυβέρνηση να παραπαίει προς τις εκλογές, εν ολίγοις ο βαθμός ευκολίας ή δυσκολίας πρόσβασης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων καθώς και η οικονομική κρίση αποτέλεσαν μερικά από τα σταθερά ή «κινούμενα» χαρακτηριστικά του πολιτικού περιβάλλοντος που ευνόησαν τη διάδραση μεταξύ των εργαζομένων στη Χαλυβουργία και των θεσμοποιημένων εκφάνσεων της πολιτικής και λειτούργησαν ως κίνητρο για την απεργιακή κινητοποίηση (Della Porta D., Diani M, 2010, 55-56). Λαμβάνοντας υπόψη όμως, ότι οι συγκεκριμένες ευκαιρίες δεν προκαλούν τη δημιουργία των κινηματικών φαινομένων, αλλά δρουν επικουρικά σ' αυτά (Σεφεριάδης, 2006).

Αφορμή για το ξέσπασμα της απεργίας στις 31 Οκτωβρίου 2011 και η οποία κράτησε 272 μέρες, στάθηκε η πρόθεση - πρόταση της ιδιοκτησίας της εταιρείας για 5ωρη πενθήμερη εργασία με 40% μείωση αποδοχών ή για απόλυση ενός ποσοστού εργαζομένων με αιτιολογία τη δραματική μείωση πωλήσεων, αξιοποιώντας σχετικά

νομοσχέδια και μνημόνια της κυβέρνησης, που επέτρεπαν την αλλαγή μισθολογικού και εργασιακού καθεστώτος.⁴ Εδώ πρέπει να διευκρινίσουμε, ότι η απόφαση για την απεργία πάρθηκε μόνο από το σωματείο εργαζομένων στον Ασπρόπυργο, όπου βρίσκεται ένα από τα τρία εργοστάσια της Χαλυβουργίας Ελλάδος Α.Ε. Τα άλλα δύο εργοστάσια της εταιρείας βρίσκονται στις εγκαταστάσεις της στο Βόλο και στο Βελεστίνο, ωστόσο η μεγαλύτερη και πιο εξελιγμένη μονάδα παραγωγής είναι ο Ασπρόπυργος.⁵ Το έτερο σωματείο των Χαλυβουργών Βόλου ήδη είχε συμφωνήσει με τη διοίκηση για περικοπές αποδοχών και μείωση ωραρίου, ακολουθώντας εντελώς διαφορετική γραμμή από τους συναδέλφους τους στην Ελευσίνα.⁶

Είναι ξεκάθαρο από την αρχή της σύγκρουσης, ότι οι εργαζόμενοι της εταιρείας είναι διασπασμένοι, με εκείνους του εργοστασίου της Ελευσίνας, να δηλώνουν αποφασισμένοι να συγκρουστούν με τη διοίκηση, έχοντας στο πλευρό τους το ΠΑΜΕ, τη συνδικαλιστική παράταξη που πρόσκειται στο ΚΚΕ, ενώ οι εργαζόμενοι στο Βόλο συντάσσονται με το Εργατικό Κέντρο Βόλου, το οποίο εισηγήθηκε την κατανήφιση της απεργίας, με τον εκπρόσωπο του ΠΑΜΕ, να μειοψηφεί έναντι όλων των υπολοίπων συνδικαλιστικών εκπροσώπων των κομμάτων⁷. Καθώς, τα πολιτικά κόμματα που εμπλέκονται και οι απεργοί δρουν αλληλοεξαρτώμενοι, είναι και αναμενόμενο να αντανακλούν διαμορφωμένους πολιτικούς συσχετισμούς και να ακολουθούν διαφορετικές στρατηγικές (Goldstone, 2003, 4 & Della Porta/Diani, 2010, 368-369).

---

⁴ Τίτλος άρθρου: «Απάντησαν με απεργία διαρκείας στις απολύσεις»
<http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=1/11/2011&pageNo=16&direction=1>

⁵ Τίτλος άρθρου: «Οι απεργοί χαλυβουργοί, η οικογένεια Μάνεση και η Tata Steel»
<http://parallhlografos.wordpress.com/2012/07/22/%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%AF-%CF%87%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%AF-%CE%B7-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BC/>

⁶ Τίτλος άρθρου: « Οι εργαζόμενοι της Χαλυβουργίας Βόλου για τους συναδέλφους τους στον Ασπρόπυργο»
http://www.e-volos.gr/el/topika_1/oi_ergazomenoi_tis_xalubourgias_bolou_gia_tous_sunadelfous_tous_ston_aspropurgo.html

⁷ Τίτλος άρθρου: «Έχουν θράσος»
<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=6912289&textCriteriaClause=%2B%CE%A3%CE%A5%CE%A1%CE%99%CE%96%CE%91+%2B%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%A5%CE%92%CE%9F%CE%A5%CE%A1%CE%93%CE%99%CE%91>
<http://archive.avgi.gr/www.myspace.com/blog.syriza.eu/2009/06/ArticleActions/show.action?articleID=661910>

Έτσι χάθηκε σχεδόν από την αρχή, η ευκαιρία για συντονισμό και κοινή πάλη των εν λόγω εργοστασιακών σωματείων, δείγμα που επιβεβαιώνει τη διάσπαση του συνδικαλιστικού κινήματος και την κυριαρχία του εργοδοτικού και κομματικού συνδικαλισμού, τόσο στο πρωτοβάθμιο, όσο και στο δευτεροβάθμιο επίπεδο. Η αποτροπή του τερματισμού της παραγωγής, το οποίο αποτελεί και το όπλο κάθε απεργού απέναντι στην εργοδοσία, δεν επετεύχθη. Αντίθετα, η παραγωγή προϊόντων της εταιρείας, όχι απλώς δε σταμάτησε αλλά εντατικοποιήθηκε στα εργοστάσια του Βόλου, όσο διήρκησε η απεργία στην Ελευσίνα: *«Και τι γίνεται τώρα με όλη αυτήν την παραγωγή, ποιος τη βγάζει;», ρωτάμε. «Η Χαλυβουργία του Βόλου» μας απαντούν. Εκεί, επειδή δέχτηκαν την πρόταση Μάνεση για 5ωρο, έχει μεταφερθεί η παραγωγή του εργοστασίου από τον Ασπρόπυργο και τώρα δουλεύουν 8ωρο. Όσες φορές αντιπροσωπεύεις από την Αθήνα επισκέφτηκαν τους συναδέλφους τους στο Βόλο για να ζητήσουν αλληλεγγύη και συνεργασία για κοινό αγώνα, οι εικόνες ήταν απογοητευτικές: «σκυμμένα πρόσωπα, τρομοκρατημένα, έμπαιναν κατευθείαν στο εργοστάσιο με το που μας έβλεπαν. Ο Μάνεσης ήταν σίγουρος ότι εκεί θα ψήφιζαν την πρότασή του για 5ωρο...».⁸*

Ωστόσο, η απεργία στην Ελευσίνα προχωρά και δείχνει αξιοθαύμαστη αντοχή. Το ξέσπασμά της εδράζεται κυρίως στο αίσθημα της αδικίας που συσπείρωσε τους εργαζόμενους απέναντι στον εργοδότη, συνδυασμένο με τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες εργασίας και την ταξική συνείδηση που ανέπτυξαν από την εκμετάλλευση της υπεραξίας της εργασίας τους, δημιουργώντας ισχυρούς δεσμούς αλληλεγγύης και οικοδομώντας συλλογικές ταυτότητες με τη βοήθεια και του ταξικού τους σωματείου. Άλλωστε η συνειδητοποίηση για τους εργαζόμενους Χαλυβουργούς, ότι το κόστος απραξίας τους, δηλαδή της αποδοχής από μεριάς τους της πρότασης του εργοδότη για μείωση μισθών και ωραρίου, είναι μεγαλύτερο από το ρίσκο της απεργίας, καθώς απειλούνται με κόστη που δε μπορούν να υποστούν ή που παραβιάζουν το περί δικαίου αίσθημά τους, οδήγησε στις διεκδικητικές κινητοποιήσεις⁹ (Tarrow, 1998, 71). Πράγματι, η έντονη απειλή που προέκυψε από τις περικοπές του εργοδότη, λειτούργησε καταλυτικά, ώστε τα διεκδικητικά υποκείμενα να αντιληφθούν ότι απειλούνται από εξελίξεις που θίγουν τα συμφέροντά

⁸Τίτλος συνέντευξης: «Μια βόλτα στην Χαλυβουργία: 47+ μέρες απεργία»
<http://news.radiobubble.gr/2011/12/47.html>

⁹ Τίτλος άρθρου: «Χαλύβδινος αγώνας κατά απολύσεων και μείωσης μισθών»
<http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=327846>

τους και έτσι χρησιμοποίησαν τις ευκαιρίες που εμφανίστηκαν. Υπήρξε δηλαδή εκείνη η γνωστική διαδικασία που τους οδήγησε σε αυτήν τη μορφή διαμαρτυρίας, πιστεύοντας ότι πράγματι υπάρχει ευκαιρία και ότι έχουν τη δύναμη να αλλάξουν τα πράγματα χρεώνοντας τις δυσλειτουργίες του συστήματος στο ίδιο (Della Porta/Diani, 2010, 57 & Σεφεριάδης, 2002, 49-57).

Η απεργία στηρίζεται ενεργά από το ΚΚΕ και τον συνδικαλιστικό του βραχίονα ΠΑΜΕ και αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς η ηγεσία του εργοστασιακού σωματείου αποτελεί ενεργό μέλος της παράταξης. Άλλωστε, το οργανωτικό μοντέλο του ΚΚΕ βασίζεται στη συμμετοχή μεγάλου αριθμού μελών με κοινές αξίες, σχηματίζοντας συλλογικές ταυτότητες, αλλά και στο σημαντικό ρόλο ακτιβιστών και συνδικαλιστών, που έχουν ενεργή παρουσία στις γραμμές του κόμματος. Επιπλέον, είναι γνωστή ιστορικά η οργανική σύνδεση του ΚΚΕ με το συνδικαλιστικό κίνημα εν τη γενέσει του, γεγονός που επιδρά θετικά στην προοπτική συμμαχιών μεταξύ τους, επιβεβαιώνοντας τις εκλεκτικές συγγένειες μεταξύ εργατικών κινημάτων και κομμουνιστικών κομμάτων (Della Porta D., Diani M , 2010, 374).

Επομένως, ο ρόλος του Σιφωνιού¹⁰, προέδρου του σωματείου των Χαλυβουργών είναι καθοριστικός, καθώς θεωρείται ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο σωματείο, το ΠΑΜΕ και το ΚΚΕ, το οποίο παρέχει στους απεργούς κρίσιμους οργανωτικούς και συμβολικούς πόρους. Είναι εκείνος ο «σύμμαχος» που μπορεί να στηρίξει το απεργιακό κίνημα με πολλούς τρόπους, όπως για παράδειγμα «να λειτουργήσει ως υπερασπιστής στα δικαστήρια, ως εγγυητής ενάντια στην καταστολή και την καταπίεση, ή ως έμπιστος αντιπρόσωπός του σε διαπραγματεύσεις με το κράτος» (Σεφεριάδης, 2002, 61). Άλλωστε, η συγκεκριμένη συμμαχία των κινηματικών δρώντων και του ΚΚΕ είναι μια πολιτική ευκαιρία με τη δυναμική της μεταβαλλόμενης συγκυρίας, ώστε να τεθούν ευνοϊκοί όροι για την έναρξη της απεργίας, λόγω του ότι το ΚΚΕ θα προσφέρει ώθηση στην κινητοποίηση με «εξωτερικούς» πόρους αλλά και γιατί τα κόμματα της Αριστεράς εν γένει θα

---

¹⁰Τίτλος συνέντευξης: « Ο Σιφωνιός στον 902gr για τον αγώνα των Χαλυβουργών»
<http://www.902.gr/%CE%B5%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%83%CE%B7/%CE%BF-%CE%B3-%CF%83%CE%B9%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%8C%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%C2%AB902gr%C2%BB-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%87%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CF%8E%CE%BD-video>

προσπαθήσουν να διευκολύνουν την πρόσβαση των απεργών στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων (Della Porta/Diani, 2010).

Πέρα από το αίσθημα της αδικίας, την ταξική συνειδητοποίηση των εργαζομένων και το προνομιακό πεδίο των αγώνων στους χώρους δουλειάς για το ΚΚΕ, στη συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει να αναλυθεί πιο διεξοδικά η θετική στάση του κόμματος απέναντι στους απεργούς, ιδιαίτερα όταν η απεργία δεν είχε οργανωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να πιέζει οικονομικά τον εργοδότη. Επιπλέον ξεσπά σε μία περίοδο, κατά την οποία ο κλάδος του μετάλλου έχει χτυπηθεί σκληρά από την κρίση και την πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας. Οι όλο μειούμενες παραγγελίες εξυπηρετούνταν εύκολα από το εργοστάσιο στον Βόλο, που συνέχισε να λειτουργεί. Η παρατεταμένη λοιπόν απεργία είχε από κάποια στιγμή και μετά, περισσότερο συμβολικό, παρά ουσιαστικό χαρακτήρα. Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η στήριξη του ΚΚΕ για συνέχιση της απεργίας επί τόσους μήνες, χωρίς επί της ουσίας να σταματήσει ποτέ η παραγωγή ήταν μια λάθος στρατηγική κίνηση. Ειδικά, όταν είναι γνωστό ότι το ΚΚΕ είναι εξαιρετικά έμπειρο στους εργατικούς αγώνες και γνωρίζει πότε είναι οι ώριμες συνθήκες, ώστε να συντονίσει διεκδικητικά τα σωματεία που επηρεάζει, στοχεύοντας στη μαζική συμμετοχή σε απεργιακές κινητοποιήσεις και στην ενότητα των κλάδων, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχία των αγώνων.

Άλλωστε, από την αρχή της ιστορίας του ελληνικού εργατικού κινήματος καταδείχθηκε σε πολλές κρίσιμες στιγμές ότι οι κομμουνιστές συνδικαλιστές παρόλο που ήταν σταθεροί υποστηρικτές της συνδικαλιστικής και της απεργιακής δραστηριότητας, εντούτοις διαδραμάτιζαν και έναν ρόλο αφομοίωσης όσων επιχειρούσαν να αντιπροσωπεύσουν. Δεν ήταν μόνο φορείς σύγκρουσης αλλά ταυτόχρονα και μηχανισμοί ενσωμάτωσης και θεωρώντας το εργατικό κίνημα προνομιακό χώρο ανάπτυξης του κομμουνιστικού κόμματος, το αντιμετώπιζαν βάζοντας προτεραιότητα το κομματικό καθήκον και συμφέρον (Νικολακόπουλος, 1985, 41). Επιπλέον, οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις που εκδηλώνονταν στους κόλπους του διεθνούς και ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος, αναπαράγονταν και στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα, λύνοντας έτσι τα εσωκομματικά τους προβλήματα με καταστροφικές όμως συνέπειες για την ανάπτυξη εργατικών στελεχών (Ιωάννου, 1989, 60).

Επομένως, μια εξήγηση που μπορεί να δοθεί, για τη στήριξη του πολύμηνου κλαδικού αγώνα και την ταύτιση του σωματείου με το ΠΑΜΕ και το ΚΚΕ, πέρα από τα δίκαια αιτήματα των απεργών, είναι η υφή του κομματικού ανταγωνισμού καθώς η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από ένα ασταθές και αβέβαιο προεκλογικό τοπίο. Μόλις έχει ανατραπεί η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου και σχηματίζεται η κυβέρνηση του Παπαδήμου με τη συμμετοχή των τριών κομμάτων, τα οποία υποστηρίζουν ένθερμα την πολιτική σκληρής οικονομικής λιτότητας. Η σύσταση της νέας κυβέρνησης συνεργασίας είχε ως σκοπό να κατοχυρώσει την πορεία της χώρας προς τις ευρωπαϊκές επιταγές και να την οδηγήσει προς τις εκλογές.¹¹ Οι πολιτικές αυτές εξελίξεις που εξυφαίνονταν υποχρέωνε τα κόμματα της Αριστεράς να κινητοποιήσουν την κοινή γνώμη και τους ψηφοφόρους, γι' αυτό κάθε άλλο παρά αδιάφοροι ήταν για τις πιέσεις που μπορούσαν να ασκήσουν οι κινηματικές δράσεις, όπως αυτή η απεργιακή κινητοποίηση (Della Porta/Diani, 2010, 369). Έτσι μπορεί να εξηγηθεί γιατί το ΚΚΕ αποτέλεσε τον πιο ισχυρό σύμμαχο των απεργών, έστω και αν αυτό έγινε συγκυριακά και για περιορισμένο χρόνο.

Η ερμηνεία της στάσης του ΚΚΕ να ενδυναμώσει και να στηρίξει τους Χαλυβουργούς, παρόλο που δεν είχαν εξασφαλιστεί οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την σκλήρυνση του απεργιακού μετώπου συνεπικουρείται και από το γεγονός ότι η Αριστερά στην Ελλάδα είναι διασπασμένη μεταξύ μιας σοσιαλδημοκρατικής και κομμουνιστικής πτέρυγας. Ειδικά σε περιόδους εκλογικής αστάθειας η σημασία της εργατικής ψήφου αυξάνεται (Della Porta/Diani 2010, 370) και εύλογα μπορεί να υποστηρίξει κανείς, ότι το ΚΚΕ ήθελε να προσελκύσει νέες ψήφους, χρησιμοποιώντας ένα προνομιακό πεδίο για εκείνο, τη στήριξη ενός απεργιακού εργοστασιακού αγώνα, ειδικά σε μία περίοδο που ο βασικός του αντίπαλος ο ΣΥΡΙΖΑ, ενισχύεται δημοσκοπικά, διεκδικώντας σοβαρό μερίδιο εκλογικής πίτας από τη δεξαμενή των αριστερών ψηφοφόρων, αλλά και όσων δυσαρεστημένων εγκαταλείπουν τα κόμματα της φιλομνημονιακής πολιτικής.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, από την άλλη, με το βλέμμα στην εκλογική μάχη, στάθηκε αλληλέγγυος στην κινητοποίηση με ανακοινώσεις, με επερωτήσεις στη Βουλή και με

---

¹¹ Τίτλος άρθρου: «101 στελέχη του ΠΑΣΟΚ: Καταψηφίστε την κυβέρνηση Παπαδήμου: «Πρόεκυψε κατόπιν παρεμβάσεων, προσβλητικών για την εθνική αξιοπρέπεια»
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=326078>

παραστάσεις διαμαρτυρίας, μόνο μετά τον πρώτο μήνα απεργιακής κινητοποίησης, τότε που το ζήτημα πήρε διαστάσεις.¹² Είναι σαφές, ότι σε πολιτικά συστήματα όπου οι ανταγωνιστικές εκλογές σε συγκεκριμένο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο κάνουν τη διαφορά, ένα πολυσυλλεκτικό πολιτικό κόμμα όπως ο ΣΥΡΙΖΑ θα επιδιώξει να ενσωματώσει όσους οργανώνουν έναν εργατικό απεργιακό αγώνα αλλά και όσους από το εκλογικό σώμα τους υποστηρίζουν (Tilly, 2007, 316). Στα πλαίσια αυτά εντάσσεται και η επίσκεψη του προέδρου του ΣΥΡΙΖΑ στις εγκαταστάσεις του εργοστασίου της Ελευσίνας, στις 5 Δεκεμβρίου του 2011.¹³ Άλλωστε, η στάση της Αριστεράς απέναντι στα κινήματα που δίνουν έμφαση στα παραδοσιακά κοινωνικά και εργατικά δικαιώματα, επηρεάζεται όχι μόνο από το εξωτερικό πολιτικό σκηνικό, αλλά και από την ύπαρξη κομματικών διαιρέσεων της, όπως προαναφέραμε, και είναι ικανή να επηρεάζει τη μετριοπαθή αριστερά στο να στηρίζει τέτοια κινήματα, φοβούμενη τον ανταγωνισμό με ριζοσπαστικότερα κομμουνιστικά κόμματα (Della Porta/Diani, 2010, 370).

Εντούτοις, ο ΣΥΡΙΖΑ με τις εσωτερικές του αντιφάσεις, τις συνιστώσες και τη διάσταση απόψεων στο εσωτερικό του δε συντασσόταν με την προοπτική κοινού μετώπου και συντονισμού με το σωματείο, ώστε να μαζικοποιηθεί ο αγώνας καθώς υπήρχαν απόψεις μέχρι και περί σεβασμού των δικαστικών αποφάσεων που κήρυτταν παράνομη την απεργία.¹⁴ Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο εκπρόσωπος του ΣΥΡΙΖΑ στο Εργατικού Κέντρου Βόλου, καταψήφισε την πρόταση για απεργία των Χαλυβουργών Βόλου, προκειμένου να συνταχθούν με τους συναδέλφους τους απεργούς στην Ελευσίνα.¹⁵ Είναι σαφές, ότι όταν τα αριστερά κόμματα, όπως ο ΣΥΡΙΖΑ, διολισθαίνουν σε μετριοπαθέστερες προγραμματικές θέσεις λόγω οικονομικής κρίσης, «παγώνουν» τις σχέσεις τους με μη θεσμικούς δρώντες (Della Porta/Diani,

---

¹² Τίτλος άρθρου: «Επίκαιρη ερώτηση του ΣΥΡΙΖΑ για τους εργαζόμενους στην Ελληνική Χαλυβουργία. Ανοιχτή την «ελληνική χαλυβουργία» με γονατισμένους τους εργαζόμενους θέλει η κυβέρνηση κι ο «υπουργός εργασίας»»
<http://enedramag.wordpress.com/2012/03/07/e%CF%80%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B5%CF%81/>

¹³ Τίτλος άρθρου: «Τσίπρας: Νικηφόρος ο αγώνας στη Χαλυβουργία Ελλάδας»
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63585196>

¹⁴ Τίτλος άρθρου: «Οι αριστερές ουρές της ΓΣΣΕ και των εργοδοτών»
<http://redflyplanet.blogspot.com/2012/06/video.html>

¹⁵ Τίτλος άρθρου: «Το χρονικό του ηρωικού αγώνα των χαλυβουργών»
<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=7075554&textCriteriaClause=%2B%CE%A4%CE%9F+%2B%CE%A7%CE%A1%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F+%2B%CE%A4%CE%9F%CE%A5+%2B%CE%97%CE%A1%CE%A9%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5>

2010, 372). Στη συγκεκριμένη περίπτωση βέβαια, δε διαπιστώνεται «πάγωμα» από την μεριά του ΣΥΡΙΖΑ, παρά περισσότερο μια υποστήριξη «εκ των μακρόθεν» κάνοντας λόγο, εμμέσως, για έναν αναγκαίο συνδικαλισμό με ευελιξία και τακτικές υποχωρήσεις.¹⁶ Η μετατροπή του ΣΥΡΙΖΑ σε εκλογική μηχανή συνάδει με το γεγονός της σταδιακής εγκατάλειψης των κινηματικών συγκρουσιακών πρακτικών των ευρωπαϊκών σοσιαλιστικών κομμάτων, ακολουθώντας ρεφορμιστικές τάσεις (Σεφεριάδης, 2002, 86-90) η βαθμιαία απομάκρυνση των κομμάτων από την κοινωνία ακυρώνουν τη δυνατότητά τους να εκφράζουν και να οργανώνουν κοινωνικές συγκρούσεις και να πολιτικοποιούν διαιρετικές τομές (Σπουρδαλάκης, 2003, 39-45).

2.2. Μатаιώσεις και προσδοκίες. Έλλειμμα μαζικοποίησης και διάχυσης του αγώνα στην εργασία, πλεόνασμα συμπαράστασης στην κοινωνία.

Και ενώ η απεργία εξελίσσεται, η επίδραση που ασκείται στην ευρύτερη κοινή γνώμη και τα δίκτυα υποστήριξης από τον αγώνα των Χαλυβουργών, από την ίδια δηλαδή την εστία της δράσης, είναι εντυπωσιακή, ιδίως σε μια εποχή όπου υπήρχε ένα διαθέσιμο ακροατήριο, θυμωμένο και αγανακτισμένο. Η απεργία των Χαλυβουργών έγινε σύμβολο του κινήματος ενάντια στα μνημόνια και την Τρόικα και στηρίχθηκε από ένα πρωτόγνωρο «κύμα» αλληλεγγύης εντός και εκτός Ελλάδος, τόσο λόγω της αγωνιστικότητάς της όσο και της αντοχής της.¹⁷ Κινηματικά δίκτυα αλληλεγγύης, πρωτοβάθμια συνδικαλιστικά σωματεία, απλοί εργαζόμενοι, φοιτητές, μαθητές, αγρότες, καλλιτέχνες κ.α. βρέθηκαν στο πλευρό τους, εκφράζοντας έμπρακτη υλική και ηθική συμπαράσταση.¹⁸ Ξένα εργατικά συνδικάτα ενημέρωναν

---

¹⁶

<http://archive.avgi.gr/www.myspace.com/blog.syriza.eu/2009/06/ArticleActionsshow.action?articleID=661910>

¹⁷ Τίτλος άρθρου: «Θεριεύει η αλληλεγγύη που γίνεται αιμοδότης του αγώνα»

<http://www.rizospastis.gr/page.do?publDate=18/11/2011&id=13783&pageNo=6&direction=1>

¹⁸ Τίτλος άρθρου: « Συναυλίες αλληλεγγύης στους εργαζόμενους σε Χαλυβουργία και ALTER»

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=331498>

Τίτλος άρθρου: «Η Συλλογική Κουζίνα στη Χαλυβουργία. Μια ανάσα αντίστασης και αλληλεγγύης»<http://enthemata.wordpress.com/2011/12/18/klokiti/>

τους πολίτες τους για την απεργία και προωθούσαν κινήματα αδερφοποίησης εργασιακών χώρων.¹⁹

Παράλληλα, υπήρξε ένα «κύμα» απεργιακών κινητοποιήσεων και σε άλλους κλάδους, όπως στον δημοσιογραφικό, στον τροφίμων, στην κλωστοϋφαντουργία, στην υγεία, κ.α., παίρνοντας παράδειγμα από τις αντοχές που επιδείκνυαν οι Χαλυβουργοί και έχοντας κοινά αιτήματα και επιδιώξεις.²⁰ Φάνηκε, λοιπόν, να δημιουργείται γύρω από τους απεργούς, μια διεκδικητική έκρηξη, ή εν πάση περιπτώσει είχε όλες τις προϋποθέσεις να γεννηθεί «ένας ζωτικός διεκδικητικός χώρος ... που να μαρτυρά συγκρουσιακό κύκλο: διεκδικητική επίταση και διάχυση» (Σεφεριάδης, 2008, 68) η οποία συνοδεύτηκε με πολλές συγκεντρώσεις, διαμαρτυρίες και πορείες, καθώς όλη η κοινωνία είναι με το μέρος των απεργών και αγωνιά, αντιλαμβανόμενη ότι η έκβαση της απεργίας θα επηρεάσει το εργασιακό μέλλον και των υπόλοιπων κλάδων.

Όπως έγραφε ο Νίκος Πουλαντζάς σε άρθρο του για την «Κρίση των Πολιτικών Κομμάτων», αναφερόμενος στις νέες μορφές αγώνα που συνιστούν τα κοινωνικά κινήματα: «...αυτά εκφράζονται πάντα και έντονα μέσα στον ίδιο τον παραγωγικό μηχανισμό, αλλά ακόμα και όταν οι αντιστάσεις αυτές αφορούν την εργατική τάξη, εκδηλώνονται μαζικά και έξω από το μηχανισμό αυτό, ξεπερνούν δηλαδή οργανικά τον στενά εργοστασιακό χώρο {...} και δεν έχουν πια περιθωριακή και «δευτερεύουσα» σημασία {...} αντίθετα συμπυκνώνουν μια έντονη και διάχυτη λαϊκή διαμαρτυρία» (Καλογεράτος, 2001, 313).

Εντούτοις, όσο οι μήνες περνούσαν, δεν ήταν αρκετή η ηθική και έμπρακτη συμπαράσταση του κόσμου, παρόλο που υπήρξε πολύ σημαντικός υλικός πόρος για την αντοχή των απεργών. Και αυτό γιατί έλειπε εκείνη η οργανωτική διαδικασία και ο κοινός συντονισμός μεταξύ των εργαζομένων στον κλάδο μετάλλου, αλλά και των υπόλοιπων κλάδων που εμπλέκονται στη διαδικασία της μεταφοράς, της επεξεργασίας και της τοποθέτησης του σιδήρου που παράγεται στην εν λόγω βιομηχανία, όπως οι οδηγοί των φορτηγών, οι ναυτεργάτες, η Ομοσπονδία Οικοδόμων κ.α., συντονισμός απαραίτητος για να διευρυνθεί η απεργία όχι μόνο κλαδικά αλλά στο σύνολο των εργαζομένων. Μία οδηγία των συνδικάτων προς τους

¹⁹ Τίτλος άρθρου: «Συνεχίζουν με στήριγμα τη διεθνή αλληλεγγύη»

<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=6904774&publDate=18/6/2012>

²⁰ Εκδήλωση αλληλεγγύης στη Βρετανία για Χαλυβουργούς, Ελευθεροτυπία και Alter

<http://tvxs.gr/news/kala-nea/ekdilosi-allileggyis-gia-xalyboyrgoys-eleytherotypia-kai-alter-sti-bretania>

οδηγούς και τους ναυτεργάτες να μη μεταφέρουν τα προϊόντα του εργοστασίου του Βόλου θα ήταν πολύ σημαντική, ειδικά όταν τα σωματεία αυτά ελέγχονται από το ΚΚΕ. Το ίδιο θα μπορούσε να ισχύει για το σίδηρο που προοριζόταν για το εσωτερικό καθώς η ομοσπονδία οικοδομών, η οποία κυριαρχείται από τις δυνάμεις του ΠΑΜΕ, μπορούσε να σαμποτάρει τα προϊόντα της Χαλυβουργίας του Βόλου. Θα ήταν δυνατόν να δημιουργηθεί, έτσι ένα ισχυρό μέτωπο που θα πίεζε επί της ουσίας τον εργοδότη ώστε να μην παρουσιάζεται ανυποχώρητος και θα έδινε ένα μήνυμα στην υπόλοιπη εγχώρια καπιταλιστική αστική τάξη. Το ερώτημα, λοιπόν, που τίθεται αφορά στο για ποιόν λόγο δε διευρύνεται και δε διαχέεται ο απεργιακός αγώνας και στους άλλους κλάδους και ποιο είναι το πολιτικό διάβημα που εξυφαίνεται από την κινητοποίηση.

Όμως, οι οργανωτικές ελλείψεις και οι στρατηγικές επιλογές του απεργιακού κινήματος, έχουν στον πυρήνα τους τις κρίσιμες επιλογές που κάνουν οι σύμμαχοι του στον τομέα της πολιτικής κονίστρας και δεν αναφύονται εν κενώ. Τα κόμματα θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στο ρεπερτόριο δράσης του απεργιακού κινήματος, στις προθέσεις των διοργανωτών αλλά και στον πολιτικό ορίζοντα της διεκδίκησης. Ήταν πολιτική η απόφαση ψήφισης αντεργατικών νόμων, τους οποίους εκμεταλλεύτηκε η διοίκηση της εταιρείας, ώστε να προχωρήσει στην απαίτηση για μείωση μισθών και εκ περιτροπής εργασία και τούτοι οι νόμοι μπορούσαν να ανατραπούν με πολιτική παρέμβαση, δηλαδή με πολιτικοποίηση του εργατικού αγώνα. Άλλωστε αυτό αποτελεί τον κύριο στόχο των κομμάτων κυρίως της Αριστεράς, το να θέτει δηλαδή πολιτικά αιτήματα με βάση τη πλήρη διαχείριση του πλούτου που παράγεται από τους ανθρώπους της εργασίας, δηλαδή επί της ουσίας να θέτει ένα συνδικαλιστικό αίτημα με όρους κανονιστικούς. Αυτό ακριβώς το πολιτικό αίτημα προτάσσει και το ΚΚΕ.

Με βάση τα παραπάνω, μπορεί να υποστηριχθεί, ότι ο κατεξοχήν φορέας που διαχειρίζεται και υποβοηθά την υγιή συνδικαλιστική δράση υπέρ των συμφερόντων της εργατικής τάξης είναι τα κόμματα, δηλαδή εκείνες οι πολιτικές οργανώσεις που κατέχουν προχωρημένη θέσμιση και διεκδικούν την εξουσία, αλλά στην περίπτωση της Χαλυβουργίας αυτό δε συνέβη, ώστε να κεφαλαιοποιήσουν τα αιτήματα και τα συνθήματα της κοινωνίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρατηρείται στασιμότητα κινήσεων και δεν ακολουθήθηκε τη λογική της «παρεμπόδισης» (Σεφεριάδης, 2008,70).

Όπως επισημαίνεται και από τη Λούξεμπουργκ, τις περισσότερες φορές οι επαγγελματίες επαναστάτες υπονομεύουν την επαναστατικότητα των προλεταριακών μαζών. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα της για το γερμανικό προλεταριάτο στο *Μαζική Απεργία, Κόμμα και Συνδικάτα*, 1906: «Στη Γερμανία είναι λοιπόν αδύνατον οι μαζικές απεργίες, οι μαζικοί πολιτικοί αγώνες να πραγματοποιηθούν μονάχα από τους οργανωμένους και να μελετηθούν στο τραπέζι από την τακτική «ηγεσία» ενός κομματικού κέντρου.... Εκείνο που ενδιαφέρει είναι όχι τόσο η «πειθαρχία», η «πολιτική συγκρότηση», ούτε η λεπτολόγος πρόβλεψη της αναγκαίας συνδρομής και του κόστους, όσο η πραγματικά αποφασισμένη ταξική δράση, που είναι σε θέση να κατακτήσει τους πιο ευρείς κύκλους των προλεταριακών μαζών οι οποίες είναι μη οργανωμένες, αλλά επαναστατικές εξ ευαισθησίας και εκ καταστάσεως» (Ψημίτης, 2011, 64).

Ενώ το ΚΚΕ φροντίζει να υποστηρίξει με την οργανωτική του δύναμη σημαντικούς αγώνες σε στρώματα της παραδοσιακής εργατικής τάξης, ταυτόχρονα τους ενουχίζει γραφειοκρατικά, υποστηρίζοντας ότι δεν πιστεύει ουσιαστικά στη νίκη τους και στην αλλαγή των συσχετισμών, αν δεν κυριαρχήσει η πολιτική του πρόταση κεντρικά, όχι με την έννοια του εκλογικού προβαδίσματος, καθώς δε δείχνει να θέλει σε καμία περίπτωση να φορτωθεί τέτοιου μεγέθους καπιταλιστική κρίση, όσο με την έννοια τού να διατηρήσει τον κομματικό του έλεγχο στην εργατική βάση που πλήττεται και αμφιταλαντεύεται. Οι ηγέτες και τα στελέχη του ΚΚΕ, ως επαγγελματικά στελέχη δείχνουν να εναρμονίζονται με το συμφέρον ύπαρξης του κομματικού μηχανισμού, θέτοντας στόχους που αφορούν την απλή γραφειοκρατική αναπαραγωγή του, απομακρυνόμενο σταδιακά από τα συμφέροντα της μάζας των μελών που το εκπροσωπούν και το στηρίζουν και τα οποία μπορεί να απαιτούσαν μια τολμηρή και επιθετική πολιτική. Οι οργανώσεις αντί να καθοδηγούν τους ανθρώπους σε συλλογική δράση, τελικά τους στερούν τη δυνατότητα μαχητικότητας, όπως υποστηρίζουν οι Piven Cloward (Σεφεριάδης, 2002, 112-113). Και αυτό δεν είναι τίποτα άλλο παρά εκείνο που όρισε ο Μίχελς ως χαρακτηριστικό των ολιγαρχιών καθώς καταλήγει ότι οι μάζες με όραμα τον σοσιαλισμό οργανώνονται, αλλά οργανωμένες υποθηκεύουν το ίδιο το όραμά τους (Lallement, 2004, 251-253). Η οργάνωση από μέσο γίνεται αυτοσκοπός. Όπως αναφέρει και ο ίδιος για το κόμμα: «..είναι μια μηχανή η οποία τελειοποιείται με στόχο τον εξωραϊσμό της μορφής της και

όχι με σκοπό τις υπηρεσίες που θα μπορούσε να προσφέρει» (Κωνσταντακόπουλος, 2000, 51-52).

Η εργατική βάση, λοιπόν, πρέπει να «πειθαρχεί» στην τακτική «ηγεσία» του κομματικού κέντρου, σύμφωνα με το συγκεντρωτικό πρότυπο του ΚΚΕ. Ως απόρροια αυτής της τακτικής σημειώνεται, ότι η σύμπραξη του ΚΚΕ και των απεργών οδήγησε σε ομηρία των τελευταίων έναντι πολιτικών παιχνιδιών ή διαφορετικών εκτιμήσεων ως προς την στρατηγική που έπρεπε να ακολουθήσουν και έτσι ήταν ορατός ο κίνδυνος μείωσης της δυναμικής της διαμαρτυρίας τους προς πιο ευέλικτες και συντηρητικές μορφές δράσης, όπως θα δειχθεί παρακάτω (Ψημίτης, 2011, 274-276).

2.3. Η Χρυσή Αυγή στην Χαλυβουργία. Η υπονόμηση του αγώνα και η διαχείριση της κρίσης από το ΚΚΕ.

Το έλλειμμα μαζικοποίησης, διάχυσης, συγκρουσιακής διάθεσης και πολιτικοποίησης του αγώνα, έγινε φανερό κυρίως στην 110^η ημέρα απεργίας στις 17/2/2012 με την επίσκεψη της Χρυσής Αυγής στο εργοστάσιο. Σε μία κρίσιμη στιγμή της παρατεταμένης αυτής κινητοποίησης, μετά από 4 μήνες, όπου για πρώτη φορά σε γενική συνέλευση μια ισχυρή μειοψηφία εργαζομένων αντιτάσσεται στη συνέχιση της απεργίας και η διοίκηση της εταιρείας περνάει στην αντεπίθεση και ανακοινώνει 34 απολύσεις, η ηγεσία του σωματείου αμήχανα δέχεται και καλωσορίζει την υλική βοήθεια της Χ.Α., δίνοντάς της βήμα, παραχωρώντας τη μικροφωνική εγκατάστασή της για να απευθυνθεί στους εργαζόμενους με την προσφώνηση «*όλη η Ελλάδα είναι μαζί μας*». ²¹ Με την κίνηση αυτή, η Χρυσή Αυγή καταφέρνει τον στόχο της να προβληθεί μέσω της κινητοποίησης προεκλογικά, (θυμίζουμε ότι ακόμα δεν έχει εισέλθει στη Βουλή) με πολλαπλασιαστικά οφέλη για την ίδια, αφού προσπαθεί αφενός να διεισδύσει στους εργοστασιακούς εργατικούς χώρους, νομιμοποιώντας την υπόστασή της ως υπερασπιστής της εργατικής τάξης, αφετέρου να προβοκάρει τα δίκαια των Χαλυβουργών. Η ηγεσία του σωματείου που πρόκειται στο ΠΑΜΕ βρίσκεται

---

²¹ Τίτλος: « Η Χρυσή Αυγή στο πλευρό των Χαλυβουργών»
<http://www.youtube.com/watch?v=5b8TBnbNoUo>

εμφανώς εκτεθειμένη, με το ΚΚΕ να καλύπτει το στέλεχός της, να επιτίθεται στην Χρυσή Αυγή και ευρισκόμενο σε πανικό να επιτίθεται και σε όσους ασκούν κριτική στο σωματείο από τα αριστερά, με ένα άρθρο στο Ριζοσπάστη, εξαπολύοντας αναπόδεικτες, αστήρικτες και ψευδείς κατηγορίες προς άπαντες: *«Το ΠΑΜΕ και το ΚΚΕ όχι μόνο τα κατάγγειλαν όλ' αυτά και προειδοποίησαν τους εργάτες, αλλά συνέβαλαν στην αποκάλυψή τους ώστε να μην υπονομευτεί ο αγώνας. Γι' αυτό η «Χρυσή Αυγή» προβοκάρισε το ΠΑΜΕ και το ΚΚΕ ότι κλείνουν εργοστάσια. Αλλά τούτη τη φορά στην προβοκάτσια που έστησε η «Χρυσή Αυγή» πήραν μέρος το "Ξεκίνημα", αλλά και κάποιες αυτοαποκαλούμενες αριστερές δυνάμεις, όπως ΣΥΡΙΖΑ, το ΣΕΚ, συνιστώσα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, και άλλοι, που δε χάνουν ευκαιρία για να δείξουν τον άθλιο αντιΚΚΕ και αντιΠΑΜΕ ρόλο πιστεύοντας πως θα υπονομεύσουν το ταξικό εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα, ρίχνοντας νερό στο μύλο της εργοδοσίας. Τους περιμένει η χλεύη των εργατών...»*²²

Επιλέγει να μη στιλιτεύσει την αδικαιολόγητη και κατακριτέα στάση του Σιφωνιού, ενώ ταυτόχρονα συνδέει την προβοκατόρικη κίνηση της Χρυσής Αυγής με κόμματα και οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, ρίχνοντας και άλλο νερό στο μύλο της θεωρίας των δύο άκρων, προσφιλούς θέματος των συστημικών κύκλων ενάντια στην Αριστερά. Το ΚΚΕ δεν παραδέχτηκε την άστοχη – αν μη τι άλλο – και αμήχανη στάση που κράτησε το σωματείο και απέφυγε να μιλήσει για τους πραγματικούς κινδύνους που διέτρεχε το εργατικό κίνημα από τούτη την ύποπτη κίνηση της Χρυσής Αυγής, που στόχο είχε τον αποπροσανατολισμό του εκλογικού σώματος, αλλά μετατόπισε το πρόβλημα στα άλλα κόμματα της Αριστεράς. Η διαχείριση αυτής της κρίσης από το ΚΚΕ δεν ανέδειξε απλώς πόσο εύκολα μπορεί να διεισδύσουν προβοκατόρικα στοιχεία μέσα στο εργατικό κίνημα εκμεταλλευόμενα τις αδυναμίες του, αλλά κυρίως πως οι εσωτερικές αντιφάσεις και αντιθέσεις στους κόλπους της Αριστεράς μπορούν να απομαζικοποιήσουν μία μεγάλη διεκδίκηση.

Η παρουσία της Χ.Α. στο εργοστάσιο με την ανοχή του σωματείου αποδοκιμάστηκε από το σύνολο των εργαζομένων και των αριστερών κομμάτων, με αποτέλεσμα να περιορίσει και να ατονήσει κατά πολύ την αλληλεγγύη και την στήριξη του αγώνα. Δεν είναι τυχαίο που χιλιάδες άνθρωποι που με κάθε τρόπο είχαν

---

²² Τίτλος άρθρου: «Φόρεσαν προβιά «προστάτη των εργατών» οι άθλιοι»
<http://www1.rizospastis.gr/storyTextOnly.do?id=6706767&publDate=21%2F2%2F2012&textOnly=true>

συμπαρασταθεί στον αγώνα των Χαλυβουργών υπέστησαν ισχυρό σοκ,²³ αφού ήταν γνωστό, ήδη από τις πρώτες μέρες της απεργιακής κινητοποίησης ότι η Χρυσή Αυγή πήρε θέση ενάντια σε αυτόν τον αγώνα, συκοφαντώντας το σωματείο και επιχειρώντας να φέρει σε αντιπαράθεση τους εργαζόμενους της Χαλυβουργίας του Ασπροπύργου και του Βόλου. Χαρακτηριστική είναι η ανακοίνωση του Πυρήνα Βόλου της ΧΑ, στις 19/12/11, με τίτλο: «Χαλυβουργία ή Pirelli;» στην οποία υποστήριζε την εταιρεία: «*Η πρόταση της «Ελληνικής Χαλυβουργίας» προς τους εργαζομένους ήταν λογική υπό τις δύσκολες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην αγορά. Ασφαλώς, είναι απολύτως δυσάρεστο να μειώνονται οι αποδοχές των εργαζομένων, ωστόσο το περιορισμένο χρονικό διάστημα ισχύος του πενταώρου αποδεικνύει ότι η εργοδοσία δεν επιθυμεί να προβεί σε απολύσεις, εν όψει μάλιστα της διαφαινόμενης εντός του 2012 επανέναρξης των έργων κατασκευής στις εθνικές οδούς, που πιθανότατα θα δώσει πρόσθετο αντικείμενο εργασιών στις Χαλυβουργίες*».²⁴

Πέρα από τη ζημιά που προκάλεσε στον αγώνα των εργατών, καθώς η παρουσία της Χ.Α. πήρε διεθνείς διαστάσεις, το γεγονός αυτό αξιοποιήθηκε πολιτικά από τον κυβερνητικό συνασπισμό και τα επίσημα ΜΜΕ για να ενισχυθεί η θεωρία των δύο άκρων.²⁵ Αποτέλεσμα ήταν να περιχαρακωθεί περισσότερο το κίνημα, απομονωμένο και πλαισιωμένο μόνο από τις δυνάμεις του ΠΑΜΕ και πλήρως συντεταγμένο με τις κατευθύνσεις του μετά την αναποτελεσματική διαχείριση της κρίσης που προέκυψε από την επίσκεψη της Χ.Α., τόσο από το ΚΚΕ και το κομματικό του έντυπο Ριζοσπάστη, όσο και από τις ανακοινώσεις του σωματείου, βάζοντας απέναντί τους όλους τους υπόλοιπους συμμάχους από το χώρο της Αριστεράς.

---

23 Τίτλος άρθρου: «Η Χρυσή Αυγή στο πλευρό των χαλυβουργών» ή το ΠΑΜΕ στο πλευρό της Χρυσής Αυγής;»

<http://www.aformi.gr/2012/02/%CE%B7-%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CE%AE-%CE%B1%CF%85%CE%B3%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8C-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%87%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81/>

24 Τίτλος άρθρου: «Η Χρυσή Αυγή ως υπερασπιστής του Μάνεση»

<http://www.zougla.gr/blog/article/572621>

25 Τίτλος άρθρου: « Η συνάντηση των άκρων. Η ετερόκλητη συμμαχία της δραχμής και τα παιχνίδια του κ. Μιχαλολιάκου με τους απεργούς της Χαλυβουργίας»

<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=445769>

2.4. Οι καταλυτικές πολιτικές εξελίξεις και η έκβαση της πολύμηνης απεργιακής κινητοποίησης. Η ευκαιρία του κινήματος που χάθηκε.

Φτάνοντας, στην πρώτη εκλογική αναμέτρηση του Μαΐου του 2012 και ενώ η απεργία μετρά περίπου 7 μήνες, η διοίκηση της εταιρείας έχει κρατήσει μια ανυποχώρητη και αδιάλλακτη στάση, κοινοποιώντας απολύσεις εν μέσω απεργίας, μηνύοντας συνδικαλιστές, προσπαθώντας να στήσει απεργοσπαστικούς μηχανισμούς, στέλνοντας εξώδικα και απειλώντας ότι θα κλείσει το εργοστάσιο, ενώ ταυτόχρονα έχει αποσπάσει από την κυβέρνηση άδεια για κατασκευή λιμένα μπροστά στο εργοστάσιο.²⁶ Σ' αυτό το πλαίσιο και με τα αποτελέσματα των εκλογών, που ανέδειξαν την αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης, τον καταποντισμό των μνημονιακών κομμάτων και την εντυπωσιακή άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ, ενός κόμματος που δήλωνε ότι θα καταργούσε τα μνημόνια και τους αντεργατικούς νόμους, εμφανίστηκε μια ευκαιρία πολιτικής λύσης του προβλήματος ή τουλάχιστον μία δυνατότητα πίεσης προς την κατεύθυνση αυτή.

Παρά ταύτα, η δυναμική του διεκδικητικού κινήματος των Χαλυβουργών δε θα βρει επαρκή πολιτική στόχευση, καθώς οραματίζεται οικονομικές και μόνο ανακατατάξεις, χωρίς να θέτει το γενικότερο πολιτικό ζήτημα απονομιμοποίησης της λαϊκής εντολής προς τη υφιστάμενη οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Για τους ίδιους τους απεργούς ο συγκεκριμένος αγώνας δεν ήταν κάτι περισσότερο από μια συγκεκριμένη εργασιακή διαφορά απέναντι στον συγκεκριμένο εργοδότη. Το απεργιακό σωματείο δεν πρόβαλλε καμιά πολιτική διεκδίκηση. Δε ζητούσε από την κυβέρνηση ή οποιαδήποτε κυβέρνηση προκύψει από τις δεύτερες εκλογές να καταργήσει τα μνημόνια και τους αντεργατικούς νόμους. Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν επισκέπτονταν οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ το εργοστάσιο οι συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι του Σωματείου περιορίζονταν στη λογική «που ήσασταν τόσο καιρό; - γιατί ήρθατε τώρα που έχουμε εκλογές;».²⁷ Δεν τους ζητούσαν να δεσμευτούν ότι θα δώσουν λύση σαν κυβέρνηση ή ότι θα πιέσουν οποιαδήποτε κυβέρνηση προκύψει, να

---

²⁶ Τίτλος άρθρου: «Κυβέρνηση και εργατοπατέρες αποσιωπούν το έγκλημα»

<http://www1.rizospastis.gr/page.do?publDate=5%2F4%2F2012&id=13985&pageNo=14&direction=1>

²⁷ Τίτλος άρθρου: «Τρόμαξέ τους με τη ψήφο στο ΚΚΕ»

<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=6829720&textCriteriaClause=%2B%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%A5%CE%92%CE%9F%CE%A5%CE%A1%CE%93%CE%99%CE%91+%2B%CE%A3%CE%A5%CE%A1%CE%99%CE%96%CE%91>

το κάνει. Με τον τρόπο αυτό θα ανάγκαζαν όλα τα πολιτικά κόμματα, να τοποθετηθούν και να δεσμευτούν πάνω στα αιτήματά τους, προεκλογικά.

Ευθυγραμμιζόταν με τη λογική του ΚΚΕ, το οποίο οργάνωνε εθιμοτυπικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας και συμπάραστασης του αγώνα των Χαλυβουργών, καθώς το κόμμα δεν ήθελε να χρεωθεί μια συγκρουσιακή στρατηγική πόλωσης με την κυβέρνηση, δηλαδή μία πλαισίωση της κοινωνίας με όρους μη συμβατικούς, με όρους παρεμπόδισης, δημιουργώντας μια αναστάτωση στη ροή της καθημερινότητας και μια πίεση προς τους κυβερνώντες, σε μία κρίσιμη δεύτερη προεκλογική περίοδο με τις μνημονιακές δυνάμεις να έχουν δεχτεί ένα σοβαρό πλήγμα και με την ενίσχυση των ποσοστών της Αριστεράς να αποτελεί ένα ιστορικό γεγονός. Τέτοιες όμως στρατηγικές αποφάσεις και λογικές που ακολούθησε το ΚΚΕ, προσομοιάζουν σε ρεφορμιστικές πρακτικές, των ευρωπαϊκών σοσιαλιστικών κομμάτων (SPD) των αρχών του 20^{ου} αιώνα, εγκατάλειψης μαχητικών απεργιακών κινητοποιήσεων και θυμίζουν αυτό που ανέφερε χαρακτηριστικά ο Hobsbawm: « Η στάση αυτή υπέκρυπτε υποχώρηση, παθητικότητα και την άρνηση να διαταχθούν οι κινητοποιημένες εργατικές μάζες σε δράση {...} στο μίζερο όνομα της οργανωμένης πειθαρχίας είχαμε περιστολή των αγώνων που ξεσπούσαν αυθόρμητα {...} Η οργανωμένη μαζική συγκέντρωση, η καλά προετοιμασμένη μαζική πορεία και διαδήλωση, αντικατέστησαν αντί να προετοιμάσουν την εξέγερση και την επανάσταση» (Σεφεριάδης, 2002, 86-90).

Μετά τις εκλογές του Ιουνίου, το ΚΚΕ, ο πιο σημαντικός σύμμαχος των απεργών Χαλυβουργών χάνει σημαντικό ποσοστό (σχεδόν το μισό) της εκλογικής του δύναμης μέσα σε ένα μήνα,²⁸ ενώ ο ΣΥΡΙΖΑ παγιώνει τη θέση του ως θεσμική αξιωματική αντιπολίτευση απέναντι σε μία τρικομματική κυβέρνηση συνασπισμού, που περιλαμβάνει τη ΝΔ, το ΠΑΣΟΚ και τη ΔΗΜΑΡ, με την τελευταία, να αρκείται στο να δηλώσει ότι τα δίκαια αιτήματα των Χαλυβουργών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μετά το άνοιγμα του εργοστασίου. Οι σύμμαχοι των απεργών, τα κόμματα της Αριστεράς, ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ, μετά τα εκλογικά αποτελέσματα, υπέστειλαν τη σημαία της σύγκρουσης με το μνημονιακό καθεστώς, δεν αμφισβήτησαν τη νομιμοποίηση της νέας τρικομματικής κυβέρνησης Σαμαρά, θεωρώντας ότι ο κύκλος

---

²⁸ Τίτλος άρθρου Έθνους, Γιωργος Δελαστίκ 25/6/12: « Νέοι συσχετισμοί στην Αριστερά» <http://contramee.wordpress.com/2012/06/25/%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CF%85%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AC-%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%81%CE%B3/>

διαμαρτυρίας στην Ελλάδα βρισκόταν σε ύφεση,²⁹ παρακάμπτοντας το πεδίο ευθείας και τελικής σύγκρουσης της νέας κυβέρνησης, των επίσημων ΜΜΕ, της δικαστικής εξουσίας και της διοίκησης της εταιρείας με τους απεργούς Χαλυβουργούς. Δεν «πλαισίωσαν» πολιτικά τα οικονομικά αιτήματα, όπου η διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων να συνδέεται με το μήνυμα που έδωσαν οι πολίτες από τις εκλογές του Ιουνίου για απαγκίστρωση της χώρας από τις μνημονικές πολιτικές με τη μεγάλη άνοδο της Αριστεράς. Δε δημιούργησαν επομένως εκείνο το πολιτικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα «προσχωρούσαν» και οι επιμέρους διεκδικήσεις, αποδίδοντας «πολιτικές ευκαιρίες» στους απεργούς (Σεφεριάδης, 2008,71-72).

Η πλάστιγγα έγειρε ενάντια στους Χαλυβουργούς, καθώς το ευνοϊκό εκλογικό αποτέλεσμα του Μαΐου για τους εργαζόμενους δε μπόρεσε να ολοκληρωθεί με τις επόμενες εκλογές. Η νέα κυβέρνηση νιώθει ισχυρή, δεν αμφισβητείται η ισχύς της και δε φοβάται να αντιμετωπίσει δυναμικά τη διαμαρτυρία, καθώς η νωπή εντολή διακυβέρνησης καλύπτει προς το παρόν τις διασπάσεις και τις ρωγμές που παρουσίαζε το πολιτικό σύστημα τα τελευταία δύο χρόνια. Έτσι, η δεδομένη και μόλις πρόσφατα ανανεωμένη ισχυρή κατασταλτική ικανότητα της κυβέρνησης επηρέασε σαφώς την εξέλιξη της πολύμηνης απεργιακής διεκδίκησης (Della Porta/Diani, 2010, 347). Η τακτική αδυναμίας διατήρησης του κοινωνικού ελέγχου από το κράτος πλέον δεν υφίσταται και η ανοχή προς τους Χαλυβουργούς τερματίζεται. Η συντονισμένη επίθεση ξεκίνησε με πιέσεις από τη μεριά της εργοδοσίας για τη σοβαρή προοπτική κλεισίματος του εργοστασίου, ισχυριζόμενη ανεπανόρθωτη οικονομική ζημιά από την πολύμηνη απεργία και με ταυτόχρονη κήρυξής της ως παράνομη και καταχρηστική από τα αρμόδια δικαστήρια.³⁰ Τη σκυτάλη πήραν τα συστημικά ΜΜΕ, τα οποία βομβάρδισαν το αναγνωστικό κοινό με άρθρα και ρεπορτάζ για το θέμα, επισείοντας τον κίνδυνο αποβιομηχάνισης της χώρας, ενώ μήνες πριν τηρούσαν σιγή ασυρμάτου για τα τεκταινόμενα στη

---

²⁹ Τίτλος άρθρου: « Οι αντιδράσεις της αντιπολίτευσης για τον σχηματισμό κυβέρνησης»
<http://www.tovima.gr/afieromata/elections2012/article/?aid=463033>
http://news247.gr/eidiseis/politiki/oi_antidraseis_ths_antipoliteyshs_gia_ton_sxhmatismo_kyvernshs.1825397.html

³⁰ Τίτλος άρθρου: «Πρωτοδικείο: παράνομη η απεργία στη Χαλυβουργία Ελλάδος»
<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=460877>

Χαλυβουργία.³¹ Την ίδια στιγμή το επίσημο θεσμικό συνδικαλιστικό κίνημα, η ΓΣΕΕ αλλά και τα κλαδικά δευτεροβάθμια σωματεία της περιοχής, παροτρύνουν τους εργαζομένους στη Χαλυβουργία να υποχωρήσουν, καθώς χαρακτηρίζουν τον αγώνα τους μάταιο και ατελέσφορο. Άλλωστε, καθόλη τη διάρκεια της κινητοποίησης, ήταν χαρακτηριστικά απόντα, σε μία περίοδο που είναι παγιωμένη η αντίληψη ότι η επιρροή του επίσημου συνδικαλιστικού κινήματος έχει υποχωρήσει, χωρίς να είναι πια σε θέση να περιορίσει τους χειρότερους όρους εργασίας. Είναι χαρακτηριστικό, ότι η Γ.Σ.Ε.Ε. εξήγγειλε δύο μόλις απεργίες προς συμπαράστασή τους. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του Προέδρου της ΓΣΕΕ, Γιάννη Παναγόπουλου στη ΝΕΤ, 12/7/ 2012: «...με ό,τι μισθό και εργασιακή σχέση, αρκεί να μη χαθεί θέση εργασίας.....».³² Αυτή η πρακτική της ΓΣΕΕ, του επίσημου συνδικαλισμού, αποτέλεσε κορυφαίο παράδειγμα προσπάθειας άμβλυνσης των διαφορών των αντιπαραθετικών ομάδων, των εργοδοτών και των εργαζομένων, η οποία δε σήμαινε τίποτα άλλο παρά την εμφιλοχώρηση στη λειτουργία και τη δράση των συνδικάτων, εκείνων των ιδεών και των συμφερόντων της άρχουσας τάξης, εξουδετερώνοντας έτσι, ηθικά, ιδεολογικά, πολιτικά και διεκδικητικά το μόνο ισχυρό εργαλείο και φορέα υπεράσπισης των εργαζομένων (Σεφεριάδης, 2012, 423-424). Αντί λοιπόν, η συλλογικότητα, το εργατικό κίνημα να συσπειρωθεί, παγιδεύτηκε σε μια εσωτερική ανισότητα, όπου οι ηγετικές ομάδες ωφελήθηκαν σε σχέση με τους υπόλοιπους, δημιουργώντας παράλληλα στρώματα κυριαρχίας και ανισότητας. Η ανάλυση αυτή αφορά, επίσης και όλα τα πολιτικά κόμματα της ελληνικής πολιτικής σκηνής, τα οποία λειτουργούν ως «κόμματα καρτέλ» και που ως παρακλάδι και πρότυπό τους λειτουργούν οι συνδικαλιστικές παρατάξεις και τα θεσμικά συνδικάτα (Σεφεριάδης, 2012, 427-428).

Στις αρχές Ιουλίου, το σωματείο πιεζόμενο από τις εξελίξεις, καθώς βλέπει το απεργιακό μέτωπο να εκφυλίζεται με έντονες απεργοσπαστικές διαθέσεις,

---

³¹Τίτλος άρθρου: «Διορία δύο ημερών για να μη κλείσει η Χαλυβουργία Ελλάδος»
«<http://www.protothema.gr/greece/article/210063/dioria-dyo-hmeron-gia-na-mh-kleisei-h-xalybovrgia-ellados/>

Τίτλος άρθρου: « Η Χαλυβουργία Ελλάδος κλείνει τη μονάδα στον Ασπρόπυργο»
<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=466493>

Τίτλος άρθρου: «Τέλος εποχής για τη Χαβουργία»
http://www.enikos.gr/economy/60844,Telos_epoxhs_gia_th_Xalyvoorgia.html

³²Τίτλος άρθρου: « Τα εργοστάσια δεν τα κλείνουν οι εργάτες»
<http://www.pamehellas.gr/index.php/2012-10-02-15-06-17/2012-10-02-15-07-49/1546-81206641102>

καταθέτει μία συμβιβαστική πρόταση στη διοίκηση, προκειμένου να λυθεί η απεργία, η οποία απορρίπτεται.³³ Το ΚΚΕ πιεσμένο και αποδυναμωμένο από την εκλογική του ήττα αλλάζει στρατηγική στο θέμα της απεργίας και προσπαθεί να βρει λύση να ανοίξει το εργοστάσιο, υπό τον φόβο οριστικού lockout, το οποίο θα χρεωνόταν πολιτικά. Η γενική γραμματέας του Κόμματος Αλέκα Παπαρήγα απευθύνει έκκληση στα υπόλοιπα κόμματα να συναινέσουν και να βοηθήσουν ώστε να λήξει η απεργία, χωρίς να ταπεινωθούν οι εργάτες και να μην ηττηθεί κατά κράτος το κίνημα.³⁴

Ωστόσο, οι εξελίξεις είχαν ήδη δρομολογηθεί. Ο Σαμαράς σε μια επίδειξη ισχύος και δίνοντας το στίγμα της πολιτικής που θα ασκήσει, αναλαμβάνει το κόστος δράσης επέμβασης των ΜΑΤ,³⁵ προκειμένου να ανοίξει το εργοστάσιο και να διώξει τους καταληψίες απεργούς στις 20 Ιουλίου: «*Το δικαίωμα στην εργασία είναι ιερό και πρέπει η κυβέρνηση να το υπερασπιστεί με κάθε τρόπο...*»³⁶ Και μία τέτοια αποφασιστική επέμβαση αστυνομοκρατικού χαρακτήρα και σκλήρυνσης του κατασταλτικού μηχανισμού απέναντι στην απεργιακή κινητοποίηση δε θα μπορούσε να εκδηλωθεί την περίοδο των έντονων μαχητικών αγώνων, διότι τότε το κόστος καταστολής που συνεπάγεται θα ήταν πολύ μεγάλο και απαγορευτικό για την επιβίωση του κυβερνητικού καθεστώτος (Della Porta/Diani, 2010, 347). Επομένως, γίνεται αντιληπτό πόσο πιθανότατα καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος των κομμάτων στη φθίνουσα πορεία του κινήματος. Το κρίσιμο στοιχείο αυτής της εξέλιξης δε μπορεί παρά να είναι τα συγκεκριμένα περιεχόμενα πολιτικής που ακολουθήθηκαν και διαμεσολαβήθηκαν, όπως αναλύσαμε.

Είναι η πρώτη πολιτική σημαντική πράξη της νέας κυβέρνησης με συμβολικό χαρακτήρα, αντιμετωπίζοντας τους εργατικούς αγώνες ως απειλή για την αστική δημοκρατία. Η άσκηση του «νόμιμου μονοπωλίου της βίας» είναι η προτελευταία πράξη στο προαναγγελθέν και αναπόφευκτο γεγονός της ολοκληρωτικής ήττας της μεγάλης αυτής απεργιακής κινητοποίησης, της μεγαλύτερης μετά τη μεταπολίτευση.

---

³³ Τίτλος άρθρου: «Επαναπρόσληψη απολυθέντων ζητούν οι απεργοί στη Χαλυβουργία» <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=467093>

³⁴ Τίτλος άρθρου: «Η Παπαρήγα στη Χαλυβουργία» <http://www.inews.gr/227/i-papariga-sti-chalyvourgia.htm>

³⁵ Τίτλος άρθρου: «Εισβολή των ΜΑΤ στη Χαλυβουργία τα ξημερώματα» <http://www.thepressproject.gr/article/25611/>

Τίτλος άρθρου: «Χτύπησαν τους Χαλυβουργούς για να σπάσουν τον αγώνα τους» <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=6959001>

³⁶ Τίτλος άρθρου: «Μήνυμα Σαμαρά σε Αριστερά - συνδικαλιστές η παρέμβαση στη Χαλυβουργία» <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=467750>

Άλλωστε, η συμπεριφορά και η κουλτούρα των κατασταλακτικών δυνάμεων τόσο με τους όρους επιτήρησης και ελέγχου που ασκήθηκαν κατά την επέμβασή τους στη Χαλυβουργία όσο και με την παρέμβασή τους στον αστικό χώρο, κλείνοντας την εθνική οδό, σκοπό είχαν να δοθεί ένα σαφές και δυναμικό μήνυμα για την άτεγκτη στάση της κυβέρνησης απέναντι σε τέτοιου είδους απεργίες. Η πράξη αυτή ήταν σαφώς καθοριστική για την πορεία και την οργάνωση των διεκδικητών (Neneu, 2010, 235-236).

Στο σημείο αυτό το ΔΣ του Σωματείου και το ΠΑΜΕ, με τη συνεπικουρία και την κατεύθυνση του ΚΚΕ, όπως προείπαμε, δεν επέλεξαν ούτε σε αυτό το σημείο να περάσει ο αγώνας σε μια τροχιά σκληρής σύγκρουσης με την κυβέρνηση και να καλέσει την εργατική τάξη, με τα σωματεία και τα κόμματα που την αντιπροσωπεύουν, να διώξουν την αστυνομία από την πύλη του εργοστασίου, παρόλο που ο όλος ο κόσμος της εργασίας παρακολουθούσε με μεγάλη αγωνία την εξέλιξη της κινητοποίησης. Διοργάνωσε μόνο δυο εθιμοτυπικές συγκεντρώσεις και πορείες την μια στην πύλη του εργοστασίου στον Ασπρότυργο και την άλλη στο κέντρο της Αθήνας, στις οποίες ο πρόεδρος του ΔΣ έλεγε ότι οι Χαλυβουργοί είναι ήδη νικητές γιατί έχουν αντέξει 9 μήνες.³⁷ Μετά από αυτό ήταν λογικό να περάσει η απεργία σε μια φάση εκφυλισμού. Είναι χαρακτηριστικό, ότι την Πέμπτη 26/7 μπήκαν στο εργοστάσιο περίπου 100 απεργοσπάστες που χωρίστηκαν σε βάρδιες και ξεκίνησαν την συντήρηση του εξοπλισμού.³⁸ Από το σημείο αυτό δεν υπήρχε άλλη λύση παρά το Σάββατο 28/7 να ανασταλεί η απεργία.³⁹

Όταν ο παρεμποδιστικός κανόνας (συγκρουσιακά συλλαλητήρια, καταλήψεις) δεν ακολουθείται, το διεκδικητικό κίνημα χάνει την ορμή του, καθώς οι συμβατικές μορφές δράσεων συνήθως δεν οδηγούν σε ικανοποίηση των αιτημάτων του, αλλά σε συμβιβασμό και ήττα. Έτσι, ο κύκλος της παρατεταμένης απεργίας των

---

³⁷ Τίτλος άρθρου: «Συγκλονιστική συγκέντρωση ταξικής αλληλεγγύης στους απεργούς χαλυβουργούς» <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/page.do?publDate=24/7/2012&id=14131&pageNo=9&direction=1>

Τίτλος άρθρου: «Πλημμύρισε η οργή και η αλληλεγγύη» <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/page.do?publDate=21/7/2012&id=14152&pageNo=8&direction=1>

³⁸ Τίτλος άρθρου: «Οι απεργοί κρατάνε γερά παρά τις πρωτοφανείς μεθοδεύσεις» <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/page.do?publDate=25/7/2012&id=14132&pageNo=11&direction=1>

³⁹ Τίτλος άρθρου: «Εν αναμονή αποφάσεων οι απεργοί της χαλυβουργίας» http://tvxs.gr/news/ellada/en-anamoni-apofaseon-oi-apergoi-tis-xalyboyrgias?quicktabs_happens_now=2

Χαλυβουργών δεν εντάθηκε, ούτε εξαντλήθηκε ως φυσικό φαινόμενο, αλλά εξαιτίας εμπρόθετων στρατηγικών πολιτικών επιλογών και παρεμβάσεων των πολιτικών συμμάχων ή αντιπάλων, μέσω μιας σχεσιακής αντιπαράθεσης και διάδρασης, στην οποία καθοριστικό ρόλο κατέχουν όχι μόνο οι διεκδικητές αλλά και οι αποδέκτες των διεκδικήσεων που με τη σειρά τους συνεργούν στις κινηματικές εκβάσεις. (Σεφεριάδης, 2008, 71)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΜΕΝΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΡΑΠΤΟ ΤΥΠΟ

3.1 Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στην παραγωγή των δημόσιων πολιτικών. Θεωρητικοί προβληματισμοί και μεθοδολογική προσέγγιση.

Θεωρώντας, ότι τα Μέσα Επικοινωνίας λειτούργησαν διαδραστικά με την κοινωνία και τον πολιτικό χώρο ως προς την απόδοση και την ερμηνεία της συγκεκριμένης απεργιακής κινητοποίησης, ενός γεγονότος με πολιτικό κυρίως περιεχόμενο και άμεσες κοινωνικοοικονομικές συνέπειες και παίρνοντας υπόψη ότι η διαφορετική γραφή και το ύφος κάθε εφημερίδας είναι δηλωτικά για τη διαφορετική σημασιολογία που αποδίδει το έντυπο σε κάθε γεγονός εντός δημοσίου χώρου, επηρεάζοντας και την ιδιωτική σφαίρα των πολιτών, κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση στην επικοινωνιακή διάσταση του έντυπου λόγου και στις κοινωνικοπολιτικές επιδράσεις του.

Άλλωστε, γίνεται αντιληπτό ότι τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας αποτελούν αντανάκλαση βαθύτερων κοινωνικών μεταβολισμών και πολιτικών εξελίξεων και στη συνέχεια αντενεργούν με τη σειρά τους και ασφαλώς επηρεάζουν αυτές τις εξελίξεις. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Βλάχος: *«Παρέχοντας μονόπλευρη πληροφόρηση [τα μέσα μαζικής επικοινωνίας] ...μπορούν να μεταβληθούν σε απλά όργανα επιρροής ...μεταβάλλοντας τον άνθρωπο και τον πολίτη σε απλό θεατή της ίδιας του της πολιτικής ανυπαρξίας»* (Βλάχος, 1986, 34-35).

Για να υποστηριχθεί ο συλλογισμός και μεθοδολογικά, επελέγησαν να εξεταστούν τέσσερα έντυπα εφημερίδων, δύο κομματικά φύλλα και δύο πολιτικού χαρακτήρα με έντονες διαφοροποιήσεις και ιδιαιτερότητες, τόσο ως προς την ιδεολογική τους τοποθέτηση, όσο και ως προς τα πολιτισμικά πρότυπα που πρεσβεύουν και υπηρετούν ιδιαίτερα σε μια περίοδο οξύτατης οικονομικής κρίσης, πολιτικής και εκλογικής αστάθειας και κοινωνικών συγκρούσεων, όπως αυτή που εξετάζουμε. Δεδομένου ότι η απεργία κράτησε σχεδόν εννέα μήνες, συλλέξαμε ένα μεγάλο όγκο δεδομένων (corpus) από τα πρωτοσέλιδά τους, με σκοπό να προχωρήσουμε σε μία αποκωδικοποίηση-ανάλυσή τους. Η επιλογή της ανάλυσης των πρωτοσέλιδων κρίθηκε αναγκαία και προτιμητέα, καθώς συνιστά την πρώτη επαφή της εφημερίδας με τον αναγνώστη και όπως υποστηρίζει και ο C.Abastado: *«Το πρωτοσέλιδο μιας εφημερίδας λειτουργεί ως ένα είδος διαφήμισης για το έντυπο, υποδεικνύει πληροφοριακούς άξονες και τάσεις της κοινής γνώμης και καθορίζει στάσεις ανάγνωσης»* (Ψύλλα, 2010, 51).

Πριν όμως κατατεθεί το εγχείρημα αυτό, προσεγγίζοντας θεωρητικά την υπόθεσή μας, είναι αναγκαίο να ειπωθεί ότι τα ΜΜΕ ως κατηγορία δρώντων διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερο ρόλο στην ανάδυση των δημόσιων πολιτικών. Επιλέγουν τα προβλήματα που θα προβάλλουν και ταυτόχρονα επιταχύνουν τη διάδοσή τους, τραβώντας την προσοχή του κοινού και διευκολύνοντας την πρόσβαση του συγκεκριμένου προβλήματος στη δημόσια ατζέντα. Έτσι τα ΜΜΕ δρουν ως ενισχυτές και μεταδότες συγκρούσεων, αιτημάτων, αναπαραστάσεων που παράγονται από ένα δημόσιο πρόβλημα που ξεσπά. Αντίστροφα, μπορούν να αποσιωπήσουν ένα δημόσιο πρόβλημα, λειτουργώντας ως «καταστολείς» ανάδυσής του ή να λειτουργήσουν ως παραμορφωτικό πρίσμα των κοινωνικών συγκρούσεων. Προσφέρουν χώρο για τη διάδοση των κινηματικών ιδεών και μπορούν είτε να δράσουν υποστηρικτικά ως υποκινητές της κινητοποίησης, είτε περιοριστικά, αποδομώντας την. Αντί, λοιπόν, να λειτουργούν ως ουδέτεροι φορείς πληροφοριών και ενημέρωσης, ενδεχομένως δύναται να τροφοδοτούν το κοινό με συγκεχυμένες αντιλήψεις. Επομένως, τα ΜΜΕ συνήθως περιπλέκουν τις διαδικασίες κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας (Muller-Surel, 2002, 136-137). Η εξέλιξη του κινηματικού φαινομένου, λοιπόν, εξαρτάται και από τη στάση που θα κρατήσουν τα ΜΜΕ, τα οποία μπορεί είτε να ελαχιστοποιήσουν την εμβέλειά του, είτε να συκοφαντήσουν τα μέλη του, είτε να διαστρεβλώσουν τα γεγονότα, επηρεάζοντας

την κοινή γνώμη. Από αυτήν την σκοπιά, τα ΜΜΕ μπορούν ως ένα βαθμό να νομιμοποιήσουν ή όχι ένα κίνημα, με αποτέλεσμα να υποχρεώνουν τους δρώντες σε προσαρμογή του αγώνα τους (Lagroye, Francois, Sawicki, 2008,417, 423).

Έτσι λοιπόν, είναι προφανές, ότι στα πλαίσια της μαζικής επικοινωνίας ενεργοποιούνται στρατηγικές για επιλεκτική δημοσιοποίηση της επικαιρότητας, ως συνέπεια των σχέσεων και των συμφερόντων των πολλαπλών πολιτικών δρώντων μέσα στην κοινωνία, ώστε να μην περιορίζονται μόνο σε μια συγκεκριμένη ερμηνεία αυτής της επικαιρότητας αλλά να προβάλλουν και συγκεκριμένες ιδεολογικές τοποθετήσεις. Η συμβολική αναπαράσταση, επομένως, ενός γεγονότος υποκρύπτει όχι μόνο πολιτισμικές διαστάσεις, ανάλογα το μέσο επικοινωνίας και τις πολιτισμικές του αναφορές, αλλά ενέχει και κοινωνικές διαστάσεις ενώ διέπεται και από ιδιαίτερες οικονομικές και ιδεολογικές αρχές (Ψύλλα, 2010, 25-26). Επομένως, το αφηγούμενο γεγονός στον γραπτό τύπο συντελεί καταλυτικά στη διαμόρφωση του δημόσιου χώρου και της πολιτισμικής ταυτότητας, διαμέσου ενός πλέγματος διαδραστικών σχέσεων, έτσι ώστε *«τα μέσα επικοινωνίας να εμφανίζονται ως φορείς κατασκευής νοήματος και διαπραγμάτευσης διαφορετικών αναπαραστάσεων του κόσμου»* (Ψύλλα, 2010, 27) με σκοπό να εξασφαλίσουν τη “συναίνεση” των ευρύτερων λαϊκών μαζών (Βλάχος, 1986, 32).

Καθώς οι νεοφιλελεύθερες μονεταριστικές πρακτικές καθιστούν ανορθολογική οποιαδήποτε κοινωνική λειτουργία μέσα από την αποδοχή της εξατομίκευσης, των κοινωνικών αντινομιών, της απορρύθμισης και της απάρνησης της πολιτικής, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να περιθωριοποιείται μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας, μη βρίσκοντας πρόσβαση σε δίκτυα δημόσιων πολιτικών, όπως είναι τα συνδικάτα και τα κόμματα. Η κρίση αυτή του σύγχρονου δημόσιου χώρου οδηγεί σε μηχανισμούς υποκατάστασης του πολιτικού από μη ελέγξιμους μηχανισμούς πληροφόρησης, όπως είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τα οποία συνήθως αποτελούν μάλιστα γιγάντιες ιδιωτικές επιχειρήσεις. Υποκαθιστά δηλαδή το χώρο δημόσιας εκδήλωσης των πολιτών, απειλώντας τα υπόλοιπα κομμάτια της πολιτικής δημοσιότητας, όπως είναι τα κόμματα, τα κινήματα, τις ομάδες πολιτών κ.α. (Ψυχοπαίδης, 1997, 31-33).

Μέσα σ’ αυτό το δυσμενές οικονομικό-κοινωνικό περιβάλλον, τα κοινωνικά κινήματα επιχειρούν να κινητοποιήσουν βοήθεια και εφόδια για να επιτύχουν τους στόχους τους, όπως χρήμα, χρόνο, στήριξη από τα Μ.Μ.Ε., την κοινή γνώμη, τα

πολιτικά κόμματα κ.α. (Ψυχοπαίδης, 1997, 463-464). Το δυναμικό αυτό τροφοδοτείται από τον τρόπο που θα οργανωθεί η δυσaráεσκεια, καθώς προσπαθούν «...να μεταφράσουν τα χρόνια προβλήματά τους σε οξεία, ικανά να τραβήξουν την προσοχή...» (DellaPorta-Diani, 2010, 50-53). Επιπλέον, πέρα από τη διαδικασία προβληματισμού, όταν προστίθεται και η πολιτική δυναμική, ή αλλιώς η ευκαιρία ανοίγματος ενός «πολιτικού παραθύρου», όπως είναι η εκλογική αναμέτρηση, αυτό αποτελεί χρυσή ευκαιρία για τους διεκδικητικούς δρώντες να προωθήσουν λύσεις ή να στρέψουν την προσοχή των πολιτικο-διοικητικών δρώντων στα ιδιαίτερα προβλήματά τους. Αν μάλιστα μια εκλογική διαδικασία συνδυαστεί με τη συγκυρία της οικονομικής κρίσης, το πολιτικό παράθυρο θα θεωρηθεί πολύ σημαντικό, επιτρέποντας μια μεγάλη σειρά προβλημάτων και λύσεων στον καθορισμό της πολιτικής ατζέντας (Muller-Surel, 2002, 116-117). Στην περίπτωση των απεργών Χαλυβουργών, εν μέσω μιας παρατεταμένης προεκλογικής περιόδου, προσπαθώντας να πετύχουν τη διάχυση των διεκδικήσεών τους, κινητοποίησαν πόρους και συσπείρωσαν μεγάλο μέρος της κοινωνίας. Πράγματι, μία από τις πρώτες επιδράσεις της σύγκρουσης ενός κινήματος με το πολιτικό σύστημα είναι η συνένωση πολλών ομάδων και ατόμων, που εμπλέκονται στην κινητοποίηση για διαφορετικούς λόγους, κίνητρα και συμφέροντα, ωστόσο δρουν με συνέπεια προς τη διεύρυνση του κινήματος (Lagroye, Francois, Sawicki, 2008, 414). Ωστόσο, τα επίσημα Μ.Μ.Ε. σχεδόν στο σύνολό τους, είτε αποσιώπησαν το απεργιακό γεγονός για μήνες, είτε διοχέτευαν αρνητικά δημοσιεύματα, προκειμένου να επηρεαστεί η κοινή γνώμη.

Καθώς, λοιπόν, όπως αναφέρει και ο Μπουρντιέ: «Οι σχέσεις επικοινωνίας είναι και σχέσεις συμβολικής εξουσίας, όπου ενεργοποιούνται οι συσχετισμοί δυνάμεων ανάμεσα στους ομιλητές ή ανάμεσα στις αντίστοιχες ομάδες, στις οποίες ανήκουν» (Ψύλλα, 2003, 32) αξίζει να διερευνηθεί και πρακτικά ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Οι ειδήσεις και τα γεγονότα φιλτράρονται από τους πομπούς επικοινωνίας και τις επιλογές τους, ως προς τι θα γίνει είδηση και πως αυτή θα ερμηνευτεί. Έτσι, κάθε μέσο και, εν προκειμένω, κάθε εφημερίδα κατασκευάζει τη δική της κοινωνική πραγματικότητα, όχι μόνο μέσω του γραπτού λόγου, αλλά και μέσω ενός πλήθους μεθόδων και πρακτικών (Σεραφετινίδου, 2005, 267-269).

Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιηθεί η ποσοτική προσέγγιση της ανάλυσης περιεχομένου, που δεν είναι άλλη από την κλασική θεματική ανάλυση, καθώς μπορεί να γίνει διερεύνηση των κοινωνικοπολιτικών τάσεων των εφημερίδων

και να προχωρήσει η συγκριτική μελέτη αυτών, μέσα από ένα αρκετά ογκώδες υλικό. Βασικό της μέλημα είναι ο εντοπισμός και η συγκέντρωση ενοτήτων του περιεχομένου που συνιστούν το ίδιο το μήνυμα, η ομαδοποίηση στοιχείων σε θεματικές, η ταξινόμηση, η καταμέτρηση και η ανάλυσή τους (Ψύλλα, 2010, 44-46). Όπως αναφέρει και η Bardin: *«Το να κάνεις μια θεματική ανάλυση συνίσταται στο να διακρίνεις τους πυρήνες των εννοιών που συνθέτουν μια επικοινωνία, και των οποίων η παρουσία ή η συχνότητα εμφάνισης θα μπορούν να δηλώσουν κάτι για τον επιλεγόμενο στόχο ανάλυσης»*. Πάνω σ' αυτή την τεχνική της μεθόδου στηρίζεται και η υπόθεση εργασίας με σκοπό να ερευνηθούν οι προθέσεις των εντύπων για ό,τι λέγεται άμεσα (έκδηλα), έμμεσα και για όσα αποσιωπούνται, διότι όπως έχει αποδειχτεί η απουσία ενός θέματος είναι συνήθως δηλωτική, αναφορικά με τη λειτουργία και τη συμπεριφορά του κάθε εντύπου. Όπως επίσης και η συνεχής παρουσία ενός θέματος (Ψύλλα, 1998, 83-85).

Για την πληρέστερη ερμηνεία του γεγονότος της απεργίας των Χαλυβουργών από τον έντυπο λόγο, κρίνεται αναγκαίο να υιοθετηθεί η κλασική θεματική ανάλυση του πρωτοσέλιδου των τεσσάρων εφημερίδων, με στόχο να αποδοθεί η επικοινωνιακή λειτουργικότητα του μηνύματος στην πρώτη σελίδα. Τα πρακτικά βήματα για την ανάλυση των πρωτοσέλιδων είναι η καταγραφή των κεντρικών τίτλων και υπότιτλων, η θεματική κατηγοριοποίηση των ενοτήτων περιεχομένου που ορίζονται μέσα από τους τίτλους και τέλος η θεματική ανάλυση του συνόλου των τίτλων των πρωτοσέλιδων, με στόχο να ερμηνευτεί η διαμεσολάβηση του γεγονότος της απεργίας. Σίγουρα, οι τίτλοι σ' ένα πρωτοσέλιδο εφημερίδας παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο, αφενός στην προσέλκυση αναγνωστικού κοινού, αφετέρου στην ιεράρχηση των πληροφοριών και στον ιδεολογικό και πολιτικό τους προσανατολισμό. Άλλωστε σύμφωνα με τον Abastado: *«οι τίτλοι αποκαλύπτουν συγχρόνως την εικόνα που μια εφημερίδα επιθυμεί να δώσει για τον εαυτό της, καθώς και μια διανοητική συμπεριφορά των αναγνωστών της»* (Ψύλλα, 2010, 50-52).

Μέσα από την εφαρμογή αυτής της τεχνικής μεθόδου, της κλασικής θεματικής ανάλυσης, θα επιχειρηθεί να δειχθεί η ιδιαιτερότητα κάθε μιας από τις τέσσερις εφημερίδες που επιλέχθηκαν, καθώς η στρατηγική κάθε εφημερίδας ενδέχεται να είναι μοναδική και το τυπογραφικό στήσιμο αυτής να διαφέρει, ανάλογα αν υιοθετείται θεαματικό πρωτοσέλιδο με λίγες πληροφορίες και περισσότερο εντυπωσιασμό ή αν επιλέγεται λιτός τρόπος προβολής με έμφαση στις πολλές

πληροφορίες, χωρίς ηχηρούς μονοθεματικούς τίτλους. Με πληρότητα και αποκλειστικότητα θα αναδειχθεί η θεματολογία των εφημερίδων μέσα από πρωτοσέλιδα, ώστε να γίνει διάκριση των εννοιών και της σημασίας του «μηνύματος» που εκπέμπουν οι τέσσερις εφημερίδες, κατά τη συγκεκριμένη περίοδο των εννέα μηνών, επιλέγοντας δηλωτικές ημερομηνίες, κατά τις οποίες υπήρξαν εξελίξεις στην απεργιακή κινητοποίηση, ώστε να κατανοηθεί και να ερμηνευτεί το διαμεσολαβημένο γεγονός. Στις ημερομηνίες που επιλέχθηκαν διακρίνεται μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ιδιαίτερα μετά το πρώτο τετράμηνο από την έναρξη της απεργίας και αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη ουσιαστικών εξελίξεων, γεγονός που δηλώνει και τη στασιμότητα της πορείας της κινητοποίησης.

Το σώμα ανάλυσης της έρευνας συνίσταται σε δύο είδη εφημερίδων, στον κομματικό και στον πολιτικό τύπο. Στον κομματικό τύπο αναφέρεται ο Ριζοσπάστης και η Αυγή και στον ανεξάρτητο πολιτικό τύπο περιλαμβάνεται η Καθημερινή και Τα Νέα. Πρόκειται για τέσσερα έντυπα πολιτικού χαρακτήρα με έντονες διαφοροποιήσεις και ιδιαιτερότητες, τόσο ως προς την ιδεολογική τους τοποθέτηση, όσο και ως προς τα πολιτισμικά πρότυπα που πρεσβεύουν και υπηρετούν. Επομένως, κριτήρια ιδεολογικής και πολιτικής υφής, τυπογραφικά χαρακτηριστικά, ζητήματα προσέγγισης εργασιακών θεμάτων και απεργιακών κινητοποιήσεων, ζητήματα κουλτούρας και απεύθυνσης σε διαφορετικό κοινό συνιστούν τους λόγους επιλογής των συγκεκριμένων εντύπων.

Η επιλογή του κομματικού τύπου κρίθηκε επιβεβλημένη γιατί η εμπλοκή του ΚΚΕ στο ξέσπασμα και στην εξέλιξη της απεργίας υπήρξε καταλυτική, επομένως είναι σκόπιμο να μελετηθεί το κομματικό του όργανο, ο Ριζοσπάστης, για το πώς συνέβαλε στην προβολή του γεγονότων της απεργίας. Καθώς η απεργία εξελίσσεται σε μια παρατεταμένη προεκλογική περίοδο, η στάση του έτερου αριστερού κόμματος του ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος εκτινάσσεται δημοσκοπικά, έχει σημασία για τον αγώνα του συνδικαλιστικού σωματείου και από αυτήν την άποψη ενδιαφέρει η προσέγγιση του θέματος από το κομματικό του έντυπο την Αυγή, ακόμα και αντιπαραθετικά με τον Ριζοσπάστη, αφού ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ διεκδικούν το ίδιο εκλογικό σώμα, αλλά διαφέρουν ως προς την οργανωτική στρατηγική υποστήριξη του απεργιακού σωματείου. Η πολύμηνη απεργία των Χαλυβουργών πήρε τέτοιες πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις, ώστε η πρώτη πολιτική πράξη του νεοεκλεγέντος

πρωθυπουργού Σαμαρά ήταν να παρέμβει δυναμικά για να λήξει η απεργία, με την συνδρομή των ΜΑΤ.

Η Καθημερινή και τα Νέα βρίσκονται στην αντίποδα της ιδεολογικής έκφρασης των δύο παραπάνω κομματικών εντύπων. Τοποθετώντας τις κυρίως τον συντηρητικό πολιτικό χώρο, η Καθημερινή παραδοσιακά υπήρξε εφημερίδα της Κεντροδεξιάς με σημαντική επιρροή στους κύκλους της φιλελεύθερης παράταξης και στα αστικά στρώματα της κοινωνίας. Αντίθετα, τα Νέα, μία παραδοσιακά κεντρώα απογευματινή εφημερίδα απέκτησε συντηρητική πολιτική έκφραση κάνοντας ιδεολογική στροφή την τελευταία πενταετία της οικονομικής κρίσης.

3.2 Εμπειρική Έρευνα: Έντυπος Λόγος και Χαλυβουργία

3.2.1 Ριζοσπάστης

Η ιστορία του Ριζοσπάστη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ιστορίας του ΚΚΕ, καθώς πρόκειται για το επίσημο όργανο του κόμματος, ακολουθώντας την λενινιστική αντίληψη, ότι η κομματική εφημερίδα καθοδηγεί και ενημερώνει τα μέλη του κόμματος. Το κοινό, λοιπόν, στο οποίο απευθύνεται είναι αρκετά στοχευμένο και συγκεκριμένο. Με την έννοια αυτή, το πρωτοσέλιδό του αποτελεί διαφημιστική αφίσα, καθώς αποτυπώνει τις θέσεις του ΚΚΕ σε σχέση με τα θέματα της επικαιρότητας που εκείνο θεωρεί σημαντικά και θέλει να προβάλλει και συνήθως αφορούν τα εργασιακά ζητήματα και τις αγωνιστικές κινητοποιήσεις των εργαζομένων. Η κυκλοφορία του Ριζοσπάστη επομένως ιστορικά συνδέεται με την πορεία του ΚΚΕ, με τα τελευταία χρόνια να μειώνεται συνεχώς, ωστόσο η επιλογή του συγκεκριμένου εντύπου στηρίχτηκε σε στοιχεία σημαντικής πολιτικής βαρύτητας στη δεδομένη πολιτική σκηνή σε σχέση με το ρόλο του κόμματος στην απεργία. Τυπογραφικά ο Ριζοσπάστης υιοθέτησε τη φωτοσύνθεση τον Ιούνιο του 1982 και το μικρό σχήμα το 1987 (Ψυχογιός, 2004, 496).

Μέσα σε μία μακρά περίοδο εννέα μηνών, κατά την οποία διήρκησε η απεργία, θα ήταν εντελώς αδύνατον να καταγραφεί σε αυτήν εδώ την εργασία, το τεράστιο υλικό των πρωτοσέλιδων όλων των ημερών. Ωστόσο, σε έντεκα επιλεγμένα δηλωτικά (ως προς τα σημαντικά γεγονότα-σταθμούς στην εξέλιξη της απεργίας) πρωτοσέλιδα και ημερομηνίες - με έναρξη την πρώτη δημοσίευση για το ξέσπασμα της απεργίας – διαπιστώνουμε, ότι το γεγονός αυτό κυριαρχεί στον Ριζοσπάστη, όπως

κυριαρχούσε σε όλη την ειδησιογραφία της εφημερίδας και στα πρωτοσέλιδά της, σχεδόν καθημερινά για εννέα μήνες. Χαρακτηριστικό είναι, ότι σε 272 μέρες απεργίας, καταγράφηκαν 157 αναφορές στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας, άλλοτε ως κεντρικό-βασικό τίτλο, άλλοτε ως υπέρτιτλο, υπότιτλο ή μονόστηλο. Με βάση την καταγραφή των τίτλων της εφημερίδας των συγκεκριμένων ημερομηνιών, παρουσιάζουμε τα εξής πρωτοσέλιδα:

<p>2 Νοεμβρίου 2011</p>	<p>18 Νοεμβρίου 2011</p>	<p>3 Δεκεμβρίου 2011</p>
<p>14 Δεκεμβρίου 2011</p>	<p>17 Δεκεμβρίου 2011</p>	<p>10 Ιανουαρίου 2012</p>

2/11/11: Παρασκευή όλοι στο Σύνταγμα. Στις 6μμ. Η συγκέντρωση του ΚΚΕ
18/11/11: Η ταξική αλληλεγγύη δυναμώνει τον αγώνα των Χαλυβουργών.
3/12/11: Υπόθεση όλων των εργατών ο αγώνας της «Χαλυβουργίας»
14/12/11: Τσουνάμι αντεργατικών μέτρων
17/12/11: Όλοι σήμερα στο συλλαλητήριο με τους Χαλυβουργούς στην Ομόνοια
11π.μ.
10/1/12: Να γίνει όλη η Ελλάδα μια Χαλυβουργία του αγώνα
15/1/12: Όλοι στην Παναττική απεργία την Τρίτη 17 Γενάρη. Αλληλεγγύη στους
Χαλυβουργούς
29/2/12: Πανεργατικός ξεσηκωμός να αποκρούσουμε τη σφαγή των μισθών.
18/7/12: Φρένο στην ιδιωτικοποίηση του ΟΣΕ μπορεί να βάλει ο λαός
21/7/12: Κάτω τα χέρια από τους Χαλυβουργούς. Η απεργία συνεχίζεται.
31/7/12: Οργάνωση – Αντεπίθεση κόντρα στα νέα βάρβαρα μέτρα.

Απεργία Χαλυβουργίας (34): 02/11/11, 18/11/11 χ2, 03/12/11 χ5, 14/12/11 χ2,
17/12/11 χ3, 10/01/12 χ4, 15/01/12, 28/09/12 χ2, 18/07/12 χ2, 21/07/12 χ9, 31/07/12
χ3

ΠΑΜΕ (17): 02/10/11, 18/10/11 X2, 03/12/11 X2, 17/12/11 X3, 10/01/12, 15/01/12.
29/02/12. 18/07/12 X4, 21/07/12 X2

ΚΚΕ (17): 02/10/11 X2, 03/12/11, 14/12/11 X3, 17/12/11 X3, 10/01/12, 29/02/12
X2, 18/07/12 X3, 21/07/12, 31/07/12

Εργατικά/Αγροτικά (θέματα) (13): 02/10/11, 18/11/11, 14/12/11 x4, 17/12/11 x2,
15/01/12 x3, 29/02/12 x2

Κινητοποιήσεις (12): 02/10/11 x3, 10/01/12 x3, 15/01/12 x4, 29/02/12 x2

Ε.Ε. – «Γρόικα» (11): 02/10/11 χ2, 18/10/11 χ2, 03/12/11, 14/12/11, 17/12/11,
10/01/12, 15/01/12, 29/02/12 χ2

Παπαρήγα (10): 02/10/11 χ2, 03/12/11, 17/12/11 χ2, 29/02/12 χ2, 18/07/12 χ2,
31/07/12

Κυβέρνηση (10): 02/10/11, 10/01/12 x2, 15/01/12 x3, 18/07/12 x2, 21/07/12 x2,
31/07/12

Ναρκωτικά (7): 10/01/12, 15/01/12 χ2, 29/02/12 χ4

Ιδιωτικοποιήσεις/Αποκρατικοποιήσεις (6): 02/10/11, 17/12/11, 10/01/12, 18/07/12, 31/07/12

Παιδεία (5): 17/12/11 χ2, 10/01/12, 29/02/12, 31/07/12

Λαός (4): 02/10/11, 18/10/11, 14/12/11, 31/07/12

Κεφάλαιο (4): 03/12/11, 10/01/12, 29/02/12 X2

Υγεία (4): 18/10/11, 03/12/11, 18/07/12, 31/07/12

Διεθνή Νέα (3): 17/12/11, 18/07/12, 21/07/12

Άτομα με ειδικές ανάγκες (3): 18/10/11, 03/12/11, 14/12/11

Συντάξεις/Συνταξιούχοι (3): 02/10/11, 10/01/12, 31/07/12

ΠΑΣΟΚ (2): 18/10/11, 03/12/11

Ανεργία/Ανεργοί (2): 14/12/11, 17/12/11

Κομμουνισμός/Σοσιαλισμός (θέματα ιδεολογίας) (2): 17/12/11, 29/02/12

ΚΝΕ (1): 14/12/11

ΣΥΡΙΖΑ (1): 02/10/11

Φορολογία (1): 10/01/12

Πολυτεχνείο (1): 18/10/11

Χαράτσι (1): 18/10/11

Γοργοπόταμος (1): 03/12/11

ΔΕΗ (1): 17/12/11

Ένοπλοι Φρουροί (1): 15/01/12

Κιλελέρ (1): 29/02/12

ΜΜΕ (1): 21/07/12

Καταστροφές (πυρκαγιές κ.λπ.) (1): 31/07/12

Βρεφονηπιακοί Σταθμοί (1): 31/07/12

ΣΕΒ (1): 31/07/12

Με την κλασική θεματική ανάλυση των πρωτοσέλιδων του Ριζοσπάστη, επιβεβαιώνεται και ποσοτικά η έμφαση και η σημασία που δίνει το έντυπο στην

απεργία, γεγονός που εξηγείται, αν μελετήσουμε τη στάση του ΚΚΕ. Όπως αναλύθηκε διεξοδικά στην ιστορική καταγραφή και εξέλιξη της απεργίας, η στήριξη που παρείχε το ΚΚΕ στους Χαλυβουργούς ήταν κρίσιμος οργανωτικός πόρος για το κίνημα, λόγω της προνομιακής σχέσης και της παράδοσης που έχει το κόμμα με τα συνδικαλιστικά σωματεία και τους εργασιακούς χώρους, αλλά και εξαιτίας της υφής του κομματικού ανταγωνισμού, καθώς η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από ένα ασταθές και αβέβαιο προεκλογικό τοπίο. Η διατήρηση του θέματος ψηλά στην ατζέντα της εφημερίδας οφείλεται εν πολλοίς σε αυτούς τους λόγους. Καθώς, όπως ήδη αναφέρθη, ο Ριζοσπάστης απευθύνεται κυρίως στον κόσμο της εργασίας, η σημασία της εργατικής ψήφου αυξάνεται σε προεκλογική περίοδο. Τριάντα τρεις αναφορές λοιπόν στο θέμα, καταγράψαμε στα έντεκα πρωτοσέλιδα. Επιβεβαιώνοντας, επίσης, τον χαρακτήρα του κομματικού εντύπου, η αμέσως επόμενη εκτενής ποσοτικά θεματολογία αφορά το συνδικαλιστικό βραχίονα του κόμματος το ΠΑΜΕ και το ίδιο το ΚΚΕ με δέκα επτά αναφορές. Ακολουθούν τα ευρύτερα εργασιακά και αγροτικά θέματα με δέκα τρεις αναφορές και οι αγωνιστικές κινητοποιήσεις με δώδεκα, ακολουθώντας πιστά το προφίλ της εφημερίδας. Κυβέρνηση, Τρόικα και αποκρατικοποιήσεις βρίσκονται στις επόμενες βαθμίδες αναφορών πάντα με επικριτικά και οξύτατα σχόλια για τους αντιπάλους του, ενώ κάνει εντύπωση η εντυπωσιακή απουσία αναφοράς στον ΣΥΡΙΖΑ, ο σοβαρότερος αντίπαλο του ΚΚΕ, όσον αφορά στη διεκδίκηση των αριστερών ψηφοφόρων. Η υπόλοιπη ατζέντα θεμάτων που αφορούν τομείς όπως παιδεία, συνταξιούχους, υγεία, διεθνή, φορολογικά, κ.α. αναφέρονται ισχνά.

3.2.2. Η Αυγή

Η Αυγή, όπως και ο Ριζοσπάστης, ως ιστορική εφημερίδα της Αριστεράς, αποτελεί το ημιεπίσημο όργανο του ΣΥΡΙΖΑ σήμερα. Με έντονο παρεμβατικό χαρακτήρα στα πολιτικά και πολιτιστικά πράγματα, με οργανωμένη αρθρογραφία κυρίως στο κυριακάτικο φύλλο της από πολλούς καλλιτέχνες και διανοούμενους, δίνει το στίγμα της από τον Αύγουστο του 1952 με εξαίρεση την περίοδο της Χούντας. Αντιμετώπιστηκε ως κομματικό φύλλο, όπως και ήταν κατ' ουσία, παρόλο που προσπαθούσε να κρατήσει αποστάσεις. Δεν αποτελεί μια μονοθεματική εφημερίδα, αντίθετα φιλοξενεί όλες τις σημαντικές ειδήσεις της ημέρας, αποφεύγοντας πηχυαίους τίτλους και κραυγαλέους (Ψυχογιός, 2004, 459-461).

Παραδοσιακά αναδεικνυε θέματα, που αφορούν τα νέα κινήματα, όπως την οικολογία, τον φεμινισμό. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και τη σταδιακή ανάδειξη του ΣΥΡΙΖΑ ως το αντίπαλο δέον απέναντι στις νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις μετά την έλευση του ΔΝΤ, η θεματολογία της εφημερίδας εστιάζει σε θέματα που έχουν πολιτικό και οικονομικό ενδιαφέρον, στρεφόμενη εναντίον των μνημονιακών κυβερνήσεων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τρόικας. Διαφέροντας από τον Ριζοσπάστη, η Αυγή δεν έχει παράδοση στην ανάδειξη των συνδικαλιστικών και εργασιακών θεμάτων, ως κυρίαρχα παράθεσης στο πρωτοσέλιδο. Αυτό εξηγείται από τις περιορισμένες συνδικαλιστικές δομές που διαθέτει ο ΣΥΡΙΖΑ, εν ολίγοις αποτυπώνει τη συνδικαλιστική αδράνεια και τις οργανωτικές ελλείψεις του, απόρροια της χαλαρής οργανωτικής δομής του κόμματος, το οποίο διαθέτει στελεχιακό δυναμικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και διανοούμενους, όχι όμως συνδικαλιστικά στελέχη με πείρα στο χώρο της εργασίας και στην οργάνωση σωματείων εργαζομένων. Αυτός είναι ίσως ένας από τους λόγους που το θέμα της απεργίας της Χαλυβουργίας απασχόλησε την Αυγή για πρώτη φορά, ένα μήνα μετά από την κήρυξή της. Όχι όμως ο μόνος, αφού ήταν γνωστό ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έλεγχε το σωματείο των Χαλυβουργών, το οποίο ήταν προσκείμενο κυρίως στο ΠΑΜΕ και σε συνδικαλιστικά στελέχη της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Άλλωστε το ΚΚΕ είχε αναλάβει τον πλήρη υποστηρικτικό ρόλο της απεργίας, κάτι που εκ των πραγμάτων δεν άφηνε περιθώρια πρωτοβουλιών από τον ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος περιορίστηκε στις δηλώσεις συμπαράστασης από βουλευτές και επερωτήσεις στη Βουλή. Σαφέστατα, η προσέγγιση και η στάση της εφημερίδας απέναντι στην απεργία ήταν υποστηρικτική, δεν έπαυε όμως, όπως θα δούμε από την καταγραφή των τίτλων, την ταξινόμηση και την θεματική ανάλυση που ακολουθεί, η ενασχόλησή της με το γεγονός και η προβολή της απεργίας να παραμένει ισχυρή, συγκρινόμενη με τον Ριζοσπάστη:

Η ΑΥΓΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η ΑΥΓΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η ΑΥΓΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

21 Ιουλίου 2012

31 Ιουλίου 2012

31 Ιουλίου 2012

Η ΑΥΓΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η ΑΥΓΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η ΑΥΓΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Επιτάχυνση των εργασιών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

- 2/11/11: Σφραγίζει τις εξελίξεις ο λαός
- 18/11/11: Η αλλάζει ή διαλύεται
- 3/12/11: Στον πόλεμο χωρίς σχέδιο
- 14/12/11: Εγκαταλείπουν το σκάφος
- 17/12/11: Ψάχνουν για νέα κυβέρνηση Παπαδήμου
- 10/1/12: Το μεγάλο κόλπο με το PSI
- 15/1/12: Εκλογές πριν τα δεσμά της σύμβασης
- 29/2/12: Εφιάλης τους η Αριστερά
- 18/7/12: Ισοπεδώνουν μισθούς, συντάξεις
- 21/7/12: Κυβερνούν με τα MAT
- 31/7/12: Μέτρα-σοκ με θεατρισιμούς

Είναι σαφές, ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα στηρίξει τέτοια κινήματα, φοβούμενος τον ανταγωνισμό με το ΚΚΕ, ωστόσο δε δίνει προτεραιότητα στους εργατικούς αγώνες και αυτό βρίσκει την αντανάκλασή του στα πρωτοσέλιδα της Αυγής την περίοδο που εξετάζουμε. Ενώ η εσωτερική πολιτική σκηνή και η οικονομική κρίση σε σχέση με την Τρόικα και την Ευρωπαϊκή Ένωση μονοπωλούν τους τίτλους της Αυγής, η απεργία απασχολεί την εφημερίδα στο πρωτοσέλιδο μόνο με έξι αναφορές. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι ο αριθμός που αφορά τη συνολική ενασχόληση της Αυγής με το γεγονός στο πρωτοσέλιδο, όλους τους εννέα μήνες που διήρκεσε η απεργία ήταν έντεκα αναφορές σε 272 μέρες, εκ των οποίων, μόνο μία παράθεση αφορά κεντρικό-βασικό τίτλο της και μάλιστα αναφέρεται στην παρέμβαση των ΜΑΤ στο εργοστάσιο της Χαλυβουργίας, η οποία ήταν είδηση κεντρική σε όλα τα ΜΜΕ. Η διαφορετική, σε ποσοτικό επίπεδο, αντιμετώπιση και προβολή του γεγονότος της Χαλυβουργίας, στον κομματικό τύπο, είναι δηλωτική και αντανακλά τη διαφορετική πρακτική υποστήριξη που τήρησαν τα δύο αριστερά κόμματα απέναντι στην απεργία. Η θεματική ανάλυση που ακολουθεί, είναι ένα ενδιαφέρον μεθοδολογικό εργαλείο, που πιστοποιεί όλα όσα μόλις αναφέραμε:

Ε.Ε. – «Τρόικα» (33): 02/10/11, 16/10/11 x6, 03/12/11 x6, 17/12/11 x4, 10/01/12 x7, 15/01/12 x3, 29/02/12 x2, 21/07/12 x3, 31/07/12

Κυβέρνηση (20): 02/10/11 χ7, 14/12/11 χ3, 17/12/11 χ5, 15/01/12 χ3, 18/07/12 χ2

Οικονομική Κρίση (20): 02/10/11, 16/10/11 χ2, 03/12/11 χ2, 14/12/11 χ4, 17/12/11, 10/01/12, 15/01/12, 29/02/12, 18/07/12 χ2, 21/07/12 χ4, 31/07/12

Τσίπρας (8): 20/10/11, 03/12/11 χ2, 10/01/12, 20/02/12, 18/07/12 χ2, 31/07/12 χ2

Διεθνή Νέα (7): 02/10/11, 17/12/11, 15/01/12 x2, 21/07/12, 31/07/12 x2

Απεργία Χαλυβουργίας (6): 14/12/11, 17/12/11, 15/01/12, 18/07/12 χ2, 21/07/12

Παιδεία (6): 02/10/11, 14/12/11, 10/01/12 χ2, 29/02/12, 31/07/12

Χαράτσι (6): 16/10/11, 03/12/11 χ4, 10/01/12

Κινητοποιήσεις (5): 16/10/11, 29/02/12 χ4

Λαός (4): 02/10/11 χ4

Ανεργία (3): 17/12/11, 10/01/12, 15/01/12

Άστεγοι (3): 14/12/11, 10/01/12, 15/01/12

Διαφθορά (3): 29/02/12, 18/07/12, 31/07/12

ΣΥΡΙΖΑ (2): 21/07/12 X2

Χρυσή Αυγή (2): 31/07/12 χ2

Αριστερά (2): 15/01/12, 29/02/12

ΠΑΣΟΚ (2): 29/02/12, 31/07/12

Δ.Ε.Η. (1): 10/01/12 X2

Δημοκρατία (1): 02/10/11

Πολυτεχνείο (1): 16/10/11

Στρατιωτική Ηγεσία (1): 03/12/11

Κεφάλαιο (1): 03/12/11

Hiv/Aids (1): 03/12/11

3.2.3. Η Καθημερινή

Η Καθημερινή παραδοσιακά αποτελούσε πάντα το έγκυρο φύλλο της συντηρητικής παράταξης. Με διαφορετικό ιδεολογικό προσανατολισμό και προφίλ από τα δύο προηγούμενα κομματικά έντυπα, η Καθημερινή δε δίνει σχεδόν ποτέ βαρύτητα σε απεργίες, σχεδόν δεν κάνει καμία αναφορά, ακόμα και αν αυτές έχουν πανελλαδικό, μαζικό, πανεργατικό χαρακτήρα. Μετριοπαθές φύλλο και επιφυλακτικό ως προς τις συλλογικές κινητοποιήσεις. Δίνει μεγάλη έμφαση στη διεθνή ειδησιογραφία και στη οικονομική αρθρογραφία (Ψυχογιός, 2004, 485-488).

Έχει πληροφοριακό χαρακτήρα με ένα ιδιαίτερο και αναλυτικό τρόπο γραφής, αρκετά προσφιλές στον κόσμο των διανοουμένων και σίγουρα δεν επιθυμεί να εντυπωσιάσει τον αναγνώστη της, αλλά να τον ενημερώσει. Η φυσιογνωμία του πρωτοσέλιδου δεν αφορά στη θεαματική καταγραφή, ούτε υπάρχουν ευρηματικοί και αλληγορικοί τίτλοι και πολλά σημεία στίξης. Στο κέντρο βρίσκεται ο βασικός τίτλος, που συνοδεύεται από υπότιτλο και μια φωτογραφία, η οποία δεν υποκαθιστά το κείμενο, αλλά το συμπληρώνει ως μέρος του όλου (Ψύλλα, 1998, 110-112). Γενικά οι φωτογραφίες στο πρωτοσέλιδο υπάρχουν για να αναδεικνύουν το κείμενο και για να μπορεί ο αναγνώστης να διαβάξει λέξεις και φράσεις, ώστε να βγάλει τα

συμπεράσματά του και όχι να άγεται από την εικόνα. Τυπογραφικά θυμίζει πολύ τους *Times* του Λονδίνου.

Τα πρωτοσέλιδα της Καθημερινής, τη συγκεκριμένη περίοδο, δε διαφοροποιούνται από το παραδοσιακό της προφίλ, ούτε αλλάζει η θεματολογία τους, η οποία κινείται γύρω από τα διεθνή θέματα, τη στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τρόικα απέναντι στην επιτήρηση της Ελλάδας. Ψηλά στην ατζέντα της βρίσκεται η κυβέρνηση, οι προσπάθειές της για την αντιμετώπιση των οικονομικών θεμάτων που άπτονται της πολυπόθητης ανάπτυξης, ενώ οι αναφορές σε ειδήσεις που αφορούν την Αριστερά είναι μηδαμινές.

Αναφορικά με το θέμα της απεργίας στη Χαλυβουργία καθόλη την εννεάμηνη διάρκειά της υπάρχουν ελάχιστες αναφορές με αρνητικά δημοσιεύματα και μάλιστα η πρώτη παράθεση που γίνεται στο θέμα, σημειώνεται λίγες μέρες πριν λήξει η απεργία, όταν το σύνολο των συντηρητικών και κυβερνητικών ΜΜΕ, η νεοεκλεγείσα τρικομματική κυβέρνηση και η ιδιοκτησία του εργοστασίου ασκεί τρομερές πιέσεις στους απεργούς, ώστε να λήξουν οι κινητοποιήσεις. Η εφημερίδα μέσω αυτών των δημοσιευμάτων προσπαθούσε να στρέψει την κοινή γνώμη εναντίον των απεργών, επισείοντας τον κίνδυνο αποβιομηχάνισης της χώρας, ενώ μήνες πριν, αποσιωπούσε τα τεκταινόμενα στη Χαλυβουργία. Μέχρι τότε το θέμα για την Καθημερινή απλώς δεν υφίσταται. Σε 272 μέρες, η εφημερίδα φιλοξένησε στο πρωτοσέλιδό της εννέα συνολικά αναφορές, εκ των οποίων αυτές αφορούσαν έναν κεντρικό τίτλο, στις 21/7/12, (κεντρικό θέμα σε όλα τα ΜΜΕ), δύο κύρια άρθρα του εκδότη και τα υπόλοιπα μονόστηλα. Στις δηλωτικές ημερομηνίες που επιλέξαμε, το γεγονός φιλοξενείται στις τρεις τελευταίες, πάντα με επικριτικά σχόλια για τους απεργούς. Η παρουσίαση και εμφάνιση των πρωτοσέλιδων καθώς και η θεματική καταγραφή των κεντρικών τίτλων και στη συνέχεια η θεματική ανάλυση των τίτλων γενικά, έχει ως εξής:

2/11/11: Παραπαίει η κυβέρνηση, όλα ρευστά.

18/11/11: Έκθεση κόλαφος για το Δημόσιο

3/12/11: Μέρκελ: θα πάρει χρόνο η κρίση

14/12/11: Μακελειό με τέσσερις νεκρούς στο κέντρο της Λιέγης

17/12/11: Όροι για τη νέα δανειακή σύμβαση

10/1/12: Μέρκελ: Πρώτα τα μέτρα, μετά η δόση

15/1/12: Σκληρό παζάρι σε τρία μέτωπα

29/2/12: Τέσσερις δόσεις για ανάπτυξη

18/7/12: Το κρίσιμο δίλημμα της κυβέρνησης

21/7/12: Η Χαλυβουργία μένει ζωντανή

31/7/12: Αποφασιστική στάση από το Σαμαρά

2 Νοεμβρίου 2011

18 Νοεμβρίου 2011

3 Δεκεμβρίου 2011

14 Δεκεμβρίου 2011

17 Δεκεμβρίου 2011

10 Ιανουαρίου 2012

15 Ιανουαρίου 2012

29 Φεβρουαρίου 2012

18 Ιουλίου 2012

21 Ιουλίου 2012

31 Ιουλίου 2012

Διεθνή Θέματα (25): 02/10/11, 18/10/11, 14/12/11 x2, 17/12/11, x3, 10/01/12, 29/02/12 x4, 18/07/12 x6, 21/07/12 x2, 31/07/12 x3

«Τρόικα» (24): 02/10/11, 18/10/11 x5, 03/12/11 x4, 17/12/11 x3, 10/01/12 x3, 15/01/12 x2, 29/02/11 x2, 21/07/12 x2, 31/07/12 x2

Οικονομική Κρίση (22): 02/10/11 χ2, 14/12/11 χ6, 10/01/12 χ4, 15/01/12 χ3, 29/02/12 χ4, 18/07/12 χ2, 10/01/12, 15/01/12, 03/12/11

ΠΑΣΟΚ (11): 18/10/11 X2, 14/12/11, 17/12/11, 10/01/12 X2, 15/01/12 X2, 29/02/12, 18/07/12 X2

Οικονομία/Ανάπτυξη (10): 03/12/11 χ3, 14/12/11, 29/02/11 χ3, 18/07/12, 31/07/12 χ2

Διαφθορά/Σκάνδαλα (9): 03/12/11, 17/12/11, 10/01/12 χ2, 15/01/11 χ2, 18/07/12 χ2, 18/07/12 χ2, 21/07/12

Φορολογία/Φοροδιαφυγή (7): 03/12/11, 17/12/11 χ2, 29/02/12 χ2, 21/07/12, 31/07/12

Ακίνητα (7): 18/10/11, 03/12/11 χ3, 10/01/12 χ3

Οικολογική θεματολογία (6): 18/10/11, 14/12/11, 17/12/11, 29/02/12, 18/07/12, 21/07/12

Εγκληματικότητα (6): 17/12/11, 10/01/12, 15/01/12, 25/02/12 χ2, 29/02/12, 18/07/12 χ2

Απεργία Χαλυβουργίας (5): 18/07/12, 21/07/12 χ3, 31/07/12

Παιδεία/ΑΕΙ/Εκπαίδευση (5): 03/12/11, 14/12/11 x2, 29/02/12, 31/07/12,

Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ (4): 02/10/11 X3, 17/12/11

Κυβέρνηση Παπαδήμου (4): 10/01/12 χ2, 15/01/12, 29/02/12

Πολιτισμός (4): 02/10/11, 15/01/12 x2, 31/07/12

Νέα Δημοκρατία (4): 03/12/11, 15/01/12, 29/02/12, 21/07/12

Καταστροφές (φυσικές κ.λπ.) (4): 10/01/12 x2, 18/07/12, 31/07/12

Κυβέρνηση Σαμαρά (3): 18/07/12, 31/07/12 χ2

Αποκρατικοποιήσεις (3): 18/07/12, 21/07/12, 31/07/12

Βία στα Α.Ε.Ι. (3): 03/12/11, 17/12/11 X2

Μεταναστευτικό (εκροή/εισροή) (2): 14/12/11 x2

Σωφρονιστικό Σύστημα (2): 14/12/11, 18/07/12

Αθλητικά (2): 17/12/11, 21/07/12

ΕΛ.ΑΣ. (2): 15/01/12, 31/07/12

Ανεξαρτησία Ικαρίας (1): 18/07/12

Φυσικό Αέριο (1): 17/12/11

Υγεία (1): 29/02/12

Τρομοκρατία (1): 14/12/11

Πολυτεχνείο (1): 18/10/11

Εκδηλώσεις/Ομιλίες (1): 15/01/12

ΟΠΑΠ (1): 17/12/11

ΗΣΑΠ (1): 17/12/11

Αναχαιτίσεις (1): 10/01/12

Βουλή (1): 21/07/12

Χρυσή Αυγή (1): 31/07/12

3.2.4. Τα Νέα

Πρόκειται για την απογευματινή λαϊκή εφημερίδα του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη η οποία ιδρύθηκε το 1931. Σε σχέση με τα υπόλοιπα απογευματινά φύλλα, η εφημερίδα έχει «σοβαρότερα» χαρακτηριστικά χωρίς θεαματικούς τίτλους, ωστόσο φιλοξενεί πολλά και ποικίλα θέματα στο πρωτοσέλιδό της, προσπαθώντας να καλύψει πολλούς τομείς και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής και ειδησιογραφίας. Οι εξωτερικοί συνεργάτες της εφημερίδας παλιά ήταν κυρίως καλλιτέχνες ή ελεύθεροι διανοούμενοι, ενώ μετά το ξέσπασμα της κρίσης το 2010 η ιδεολογική στροφή του φύλλου και η πολιτική των αθρόων απολύσεων, λόγω των συσσωρευμένων χρεών του ομίλου, άλλαξαν τη σύνθεση των συνεργατών της.

Πολιτικά βρισκόταν στο χώρο του Κέντρου και της Κεντροαριστεράς και πιο συγκεκριμένα υποστήριζε κομματικά το χώρο του ΠΑΣΟΚ, ωστόσο σήμερα εκφράζει το συντηρητικό χώρο, στήριξε ένθερμα τη μετέπειτα κυβέρνηση του Παπαδήμου, καθώς και την τρικομματική κυβέρνηση Ν.Δ.-ΠΑΣΟΚ- ΔΗΜΑΡ. Άλλωστε η επιλογή των τεσσάρων εφημερίδων για τη θεματική ανάλυση έλαβε υπόψη και αυτή τη συνισταμένη. Δεν πρόκειται μόνο για έναν διαχωρισμό μεταξύ κομματικού και ανεξάρτητου πολιτικού τύπου, αλλά και για επιλογή μεταξύ δύο αντιθετικών ιδεολογικών πόλων. Στον ίδιο ιδεολογικό και πολιτικό χώρο βρίσκονται σήμερα Τα Νέα και η Καθημερινή, παρόλο που η ιστορία τους κάνει την επιλογή σχεδόν παράδοξη.

Στην περίπτωση των Νέων, η αποσιώπηση του θέματος της απεργίας είναι εξαιρετικά εντυπωσιακή και δηλωτική, όπως και της Καθημερινής, με τη διαφορά ότι εδώ με περισσότερη έμφαση δηλώνεται η απουσία. Εκτός από τα συγκεκριμένα

πρωτοσέλιδα που επιλέχθηκαν και στα οποία γίνεται μία και μόνη αναφορά και μάλιστα όχι ως είδηση, αλλά με αρνητική αναφορά-σχόλιο με τίτλο «Τέλος στην ανομία» στο κύριο άρθρο χωρίς φωτογραφία, μέσα σε διάρκεια 9 μηνών βρίσκουμε με κόπο άλλη μία αρνητική αναφορά προς το τέλος της απεργίας. Ένα πληρέστατο και πλουραλιστικό πρωτοσέλιδο όπως αυτό των Νέων με ποικίλη ύλη, δεν φιλοξένησε ποτέ ούτε ένα μονόστηλο στο θέμα, παρά μόνο αυτό που προαναφέραμε. Αντίθετα η θεματική ταξινόμηση δείχνει ότι η οικονομική κρίση, τα φορολογικά και η Τρόικα μαζί με την κυβέρνηση καταλαμβάνουν το σύνολο των ειδήσεων των πρωτοσέλιδων με τους υπόλοιπους τομείς της καθημερινότητας απλώς να συμπληρώνουν κάποια κενά στο φύλλο. Η κύρια ειδησιογραφία επιλέγεται από τις παραπάνω θεματικές και κυρίως από τα εσωτερικά πολιτικά και οικονομικά τεκταινόμενα, παρά τα διεθνή, εστιάζοντας στην κεντρική εσωτερική πολιτική σκηνή και όχι στα κοινωνικά κινήματα που αναδύονται και στις διεκδικητικές δράσεις που ξεσπούν σε μια εποχή σκληρής οικονομικής λιτότητας. Είναι μια πολιτική συνειδητή επιλογή του εντύπου. Προς επίρρωση αυτών παρουσιάζουμε τα πρωτοσέλιδα, την καταγραφή των βασικών τίτλων καθώς και τη θεματική ταξινόμηση όλων των τίτλων:

2/11/11: Η Ελλάδα σε περιδίηση

18/11/11: Λίφτινγκ στο χαράτσι με απαλλαγές και εξαιρέσεις

3/12/11: Επιχείρηση Θεσσαλονίκη

14/12/11: Η Ελλάδα της μίζας

17/12/11: Φορο-πόλεμος!

10/1/12: Τελεσίγραφα και παζάρια....

29/2/12: Τα «χρυσά χάπια». Πόλεμος δισεκατομμυρίων για τις αλλαγές στα φάρμακα.

18/7/12: Σε ποια ταμεία κόβεται το εφάπαξ.

21/7/12: Φορο-μπόνους για αγορές με κάρτα

31/7/12: Τρεις στον αέρα!

2 Νοεμβρίου 2011

14 Δεκεμβρίου 2011

29 Φεβρουαρίου 2012

18 Νοεμβρίου 2011

17 Δεκεμβρίου 2011

18 Ιουλίου 2012

3 Δεκεμβρίου 2011

10 Ιανουαρίου 2012

21 Ιουλίου 2012

31 Ιουλίου 2012

Οικονομική Κρίση (19): 02/10/11 x3, 18/10/11 x2, 17-18/12/11, 03-04/12/11 x1, 10/12/12 x4, 18/07/12 x3, 21-22/07/12

«Τρόικα» (15): 02/10/11, 02/11/11, 18/10/11, 03-04/12/11 x5, 17-18/11/11, 10/01/12 x3, 29/02/12 x2, 21-22/07/12

Φορολογία (11): 17-18/12/11 X6, 21-22/07/12 X5

Διαφθορά (9): 14/12/11 x5, 17-18/12/11, 29/02/12 x2, 18/07/12

ΠΑΣΟΚ (5): 02/10/11 X2, 03-04/12/11, 29/02/12, 18/07/12

Συγκυβέρνηση (5): 31/07/12 x5

Χαράτσι (3): 18/10/11 x2, 03-04/12/11

Υγεία (3): 29/02/12 x3

Πολιτισμός (3): 18/07/11, 14/12/11, 31/07/12

Κυβέρνηση Παπαδήμου (3): 14/12/11 x2, 29/02/12

Α.Ε.Ι. (3): 14/12/11, 31/07/12 X2

Εγκληματικότητα (2): 10/01/12, 21-22/07/12

Οικονομία/Ανάπτυξη (1): 29/02/12

Πολυτεχνείο (1): 18/11/11

Διαδηλώσεις (1): 21-22/07/12

Συρία (1): 21-22/07/12

Εγκληματικότητα (1): 10/01/12

Αθλητικά (1): 10/01/12

Οικολογία (1): 18/07/12

Επιστήμη (1): 14/12/11, 29/02/12

Υγεία (1): 10/01/12

Χαλυβουργία (1): 21/7/12

Ολοκληρώνοντας αυτήν την εμπειρική έρευνα, καταδεικνύεται η συνεχής παρουσία του γεγονότος της απεργίας των Χαλυβουργών από τον Ριζοσπάστη, η ισχνή παράθεση πληροφοριών από την Αυγή και η εντυπωσιακή απουσία ειδήσεων σχετικά με το θέμα για εννέα μήνες από Τα Νέα και την Καθημερινή. Για τα δύο τελευταία έντυπα μόνο προς το τέλος υπήρξε συντονισμένη αρνητική αναφορά προς την απεργία και θεωρείται δηλωτική για την πρακτική των εν λόγω εφημερίδων, ιδιαίτερα σε μια περίοδο οξύτατης οικονομικής κρίσης, πολιτικής και εκλογικής αστάθειας και κοινωνικών συγκρούσεων, όπως αυτή που εξετάζουμε. Στην περίπτωση των Χαλυβουργών διαπιστώθηκε ότι τα ΜΜΕ, ως κατηγορία δρώντων διαδραματίζουν όντως έναν ιδιαίτερο ρόλο στην ανάδυση των δημόσιων πολιτικών και αυτό φάνηκε καθαρά μέσα από την παρούσα εμπειρική έρευνα. Η επιλογή των προβλημάτων που προβάλλουν και αποφασίζουν είτε να επιταχύνουν τη διάδοσή τους, είτε αντίθετα αποσιωπούν ένα άλλο θέμα, είτε τροφοδοτούν το κοινό με συγκεχυμένες αντιλήψεις δείχνει ότι τα ΜΜΕ αναπτύσσουν στρατηγικές ανάλογα με

το πλέγμα των σχέσεων και των συμφερόντων μεταξύ αυτών και άλλων πολλαπλών πολιτικών δρώντων μέσα στην κοινωνία, ώστε να μην περιορίζονται μόνο σε μια συγκεκριμένη ερμηνεία αυτής της επικαιρότητας, αλλά να προβάλλουν και συγκεκριμένες ιδεολογικές τοποθετήσεις.

Αυτοί οι μη ελέγξιμοι μηχανισμοί πληροφόρησης, όπως είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τα οποία συνήθως αποτελούν μάλιστα γιγάντιες ιδιωτικές επιχειρήσεις τείνουν να υποκαταστήσουν το χώρο δημόσιας εκδήλωσης των πολιτών, περιορίζοντας τα υπόλοιπα κομμάτια της πολιτικής, όπως είναι τα κόμματα, τα κινήματα, τις ομάδες πολιτών κ.α. στο να δράσουν και να επικοινωνήσουν με την υπόλοιπη κοινωνία χωρίς την στρεβλή πολλές φορές διαμεσολαβημένη κοινωνική πραγματικότητα των ΜΜΕ. Κάθε εφημερίδα, εν τέλει - και αποδείχθηκε και με τα τέσσερα αυτά έντυπα - κατασκευάζει τη δική της κοινωνική πραγματικότητα με σκοπό να διαμορφώσει και να επηρεάσει την κοινή γνώμη, επιφέροντας ως ένα βαθμό εκβάσεις και στη διαμόρφωση του ευρύτερου δημόσιου χώρου, ως προς την απόδοση και την ερμηνεία της απεργιακής κινητοποίησης, αλλά και ως προς την εξέλιξη του ίδιου του γεγονότος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Ποτέ στην πρόσφατη ελληνική εργατική ιστορία, οι συνθήκες δε συνέτειναν τόσο, ώστε να εκδηλωθεί ξέσπασμα κοινωνικών αντιδράσεων, όπως η απεργία των Χαλυβουργών, η οποία να είναι ικανή να γενικευτεί, να κλιμακωθεί, να αποκλαδοποιηθεί, να μαζικοποιηθεί, να πολιτικοποιηθεί και να παίξει τον ρόλο των καπνεργατών του Μάη του '36 ή των οικοδόμων του '60, ώστε να διαχυθεί η ορμή της και στους υπόλοιπους κλάδους. Ενώ όλη η κοινωνία είναι με το μέρος των απεργών και αγωνιά αντιλαμβανόμενη ότι η έκβαση της απεργίας θα επηρεάσει το εργασιακό μέλλον και των υπόλοιπων κλάδων, λόγω ακριβώς πολιτικών αποφάσεων και στρατηγικής, ακόμα και αυτή η πρωτοφανής σε διάρκεια και αντοχή απεργία οδηγήθηκε σε περιχαράκωση, απομόνωση, σα να επρόκειτο για μια κλαδική απεργία. Οι κομματικές επιλογές και οι πολιτικές αποφάσεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οργανωτική και διεκδικητική έκρηξη αυτής της απεργιακής κινητοποίησης, ωστόσο τελικά την κατέστησαν αδύναμη να διαδραματίσει το φυσικό της ρόλο στην προάσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και κατ' επέκταση στην ενίσχυση του κοινωνικού κράτους.

Παρόλο που ο γενικός κανόνας αναζήτησης των επιδράσεων των κινημάτων δεν πρέπει να ειδωθεί με τα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα αλλά σε μακρά διάρκεια, εντούτοις δεν πρέπει να εξωραϊστούν οι πραγματικές αποτυχίες, οι οποίες οδηγούν σε απογοήτευση και οπισθοδρόμηση του κινήματος σε ένα κρίσιμο στάδιο και τελικά σε συντηρητική κατεύθυνση, ιδιαίτερα εν μέσω επέλασης του νεοφιλελευθερισμού και της ιδεολογικής κρίσης της Αριστεράς. Ωστόσο, όπως έγραψε και ο Aristide Zolberg «τα κινήματα μπορεί να μην καταφέρνουν να εξαφανίσουν την απόσταση από το παρόν σ' ένα πιο ελπιδοφόρο μέλλον, αλλά καταφέρνουν συχνά να την μειώνουν» (Σεφεριάδης, 2002, 164). Τα διεκδικητικά δρώντα ακόμα και όταν ηττώνται, ευαισθητοποιούν και συνειδητοποιούν τους πολίτες, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τη γέννηση νέων πλαισίων αναφοράς και διεκδίκησης στο μέλλον.

Επιχειρήθηκε, λοιπόν, στην παρούσα εργασία, να διερευνηθεί η σχέση των συνδικαλιστικών παρατάξεων με τα κόμματα, η δομική σχέση κράτους και ιστορικά υφιστάμενων εργατικών πολιτικών καθώς και η σχέση του ελληνικού μοντέλου καπιταλιστικής συσσώρευσης με τα ιστορικά διαμορφωμένα χαρακτηριστικά του

συνδικαλισμού στη χώρα, έτσι ώστε να εξηγηθεί η ανάδυση της δράσης των πρωτοβάθμιων σωματείων, ενταγμένα αντιθετικά μέσα σε ένα επίσημο θεσμικό συνδικαλιστικό πλαίσιο, η φυσιογνωμία του οποίου έπασχε και πριν την πρόσφατη κρίση.

Στη Χαλυβουργία δεν υπήρξε διάχυση, ενώ υπήρχαν όλες οι αναγκαίες προϋποθέσεις και οι πόροι ώστε να πραγματοποιηθεί. Μέσα από τις σχέσεις αλληλεπίδρασης των κομμάτων, του επίσημου συνδικαλισμού και των απεργών έγινε προσπάθεια να αναδειχτεί ότι ο ρόλος της πολιτικής (εν προκειμένω των κομμάτων της Αριστεράς) υπήρξε καθοριστικός στην κινηματική έκβαση, πρόδηλα συνεπικουρούμενος και από τη στάση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, τα οποία επηρέασαν, καθοδήγησαν και κατεύθυναν σε μεγάλο βαθμό την κοινή γνώμη. Οι στρατηγικές επιλογές των κομμάτων, το έλλειμμα συγκρουσιακότητας, επαρκούς πολιτικής στόχευσης και πολιτικοποίησης του απεργιακού αγώνα εξηγούν και το αποτέλεσμα, οδηγώντας στη σταδιακή παγίδευση ολόκληρου του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα σε ένα συμβατικό, προβλέψιμο και «ακίνδυνο» ρεπερτόριο δράσης, χάνοντας τον ταξικό προσανατολισμό του και τα όποια αυτόνομα χαρακτηριστικά του, γεγονός που δηλώνεται, ιδιαίτερα μετά το 2012, και από την εντυπωσιακή κάμψη των απεργιακών κινητοποιήσεων σε μια περίοδο βίαιης επίθεσης στο χώρο της εργασίας (Σεφεριάδης, 2012, 426-427).

Προς επίρρωση αυτού του συλλογισμού, κλείνοντας αυτήν τη διπλωματική εργασία, η οποία εστίασε ερευνητικά στην πολύμηνη απεργία της Χαλυβουργίας κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί το παρακάτω απόσπασμα σχετικά με τον χαρακτήρα των κοινωνικών συγκρούσεων: «.. ο συγκρουσιακός κύκλος εκδηλώνεται και φθίνει όχι ως φυσικό φαινόμενο, αλλά εξαιτίας συγκεκριμένων πολιτικών επιλογών και των συνακόλουθων τους διαμεσολαβήσεων» (Σεφεριάδης, 2008).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξανδρόπουλος Σ., *Συλλογική Δράση και Αντιπροσώπηση Συμφερόντων πριν και μετά τη Μεταπολίτευση στην Ελλάδα*, (πρ. επιμ.) Μ. Ψημίτης, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2010.
- Βερναρδάκης Χ., Μαυρής Γ., *Κόμματα και Κοινωνικές Συμμαχίες στην Προδικτατορική Ελλάδα*, Αθήνα, 1991.
- Βλάχος Γ., *Η Δημοκρατία και το Επικοινωνιακό Σύστημα, το Πρόβλημα των Ομαδικών Μέσων Ενημέρωσης*, Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών τομ. 61, Αθήνα 1986.
- Βόγλης Π. *Η Ελληνική Κοινωνία στην Κατοχή, 1941-1944*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010.
- Γουλιέλμος Π., «Η ουσία του συνδικαλισμού» στο Κ. Σεφέρης, *Ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα 1860-1975*, εκδόσεις Νέο Συνδικαλιστικό Κίνημα, Αθήνα 1975.
- Επιστημονικό Συνέδριο, *Εργασία και Πολιτική: Συνδικαλισμός και οργάνωση συμφερόντων στην Ελλάδα 1974-2004*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 2007.
- Ιορδάνογλου, *Η Ελληνική οικονομία στη μακρά διάρκεια 1954-2008*, 2008.
- Ιωάννου Χ. *Μισθωτή απασχόληση και συνδικαλισμός στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1989.
- Καλογεράτος Π., *Τα «Κοινωνικά κινήματα» ως γνωστικό αντικείμενο της Πολιτικής Επιστήμης και της Κοινωνιολογίας*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.
- Κατσορίδας, Α. Δημήτρης, *Βασικοί Σταθμοί του Εργατικού Συνδικαλιστικού Κινήματος στην Ελλάδα, 1870-2001*, εκδόσεις ΑΡ.ΙΣΤΟΣ/ΓΣΕΕ, Αθήνα 2008.
- Κιτρομηλίδης Π., *Πολιτικοί Στοχαστές των Νεότερων Χρόνων*, εκδόσεις Πορεία, Αθήνα 2007.
- Κουκουλές Φ. Γ., *Ελληνικά Συνδικάτα: Οικονομική Αυτοδυναμία και Εξάρτηση*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1994.
- Κουκουλές Γ., *Αναδρομή σ' ένα αμφιλεγόμενο παρελθόν», στο Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στο τέλος του 20^{ου} αιώνα*, (εισαγ. επιμ.) Κούλα Κασιμάτη, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1997.

- Κούση Μ. – Tilly C. (επιμ.), *Οικονομικές και Πολιτικές Συγκρούσεις σε συγκριτική προοπτική*, πρόλογος, Σεφεριάδης Σεραφείμ, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2008.
- Κωνσταντακόπουλος Σ. *Ατομικισμός Επανάσταση και Δημοκρατία, Για την Πολιτική Θεωρία του Τοκβίλ*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- Κωνσταντακόπουλος Σ., *Πολιτική και μέθοδος. Προβλήματα προσέγγισης της θεωρίας των κομμάτων του R. Michels*, *Αξιολογικά* 13, Απρίλιος 2000.
- Λαμπροπούλου Δ., *Οικοδόμοι, , Οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα, 1950-1967*, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.
- Μανίκας Ν., *Το εργοστασιακό κίνημα του 74-81: Συνοπτικός απολογισμός στο Ν. Μανίκας- Μ. Χαραλαμπίδης, Για ένα νέο συνδικαλιστικό κίνημα*, Εκδόσεις Αλέτρι, Αθήνα 1984.
- Νικολακόπουλος Η., *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα 1946-1964. Η εκλογική γεωγραφία των πολιτικών δυνάμεων*, εκδ. ΕΚΚΕ, Αθήνα 1985.
- Πετμεζίδου Τσουλουβή Μ., *Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνική πολιτική*, εκδ. Εξάντας Αθήνα 1992.
- Ρόμπολης Σ., Χλέτσος Μ., *Η Κοινωνική Πολιτική μετά την κρίση του Κράτους-Πρόνοιας*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1995.
- Σεραφετινίδου Μ., *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Ο ρόλος των Μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2005.
- Σεφεριάδης Σ., *Για τη συγκρότηση της εργατικής τάξης στην Ελλάδα (1870-1936): Μερικοί προβληματισμοί πάνω σε ένα παλιό θέμα* Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ.χ. 6 Νοέμβριος 1995.
- Σεφεριάδης Σ., *«Διεκδικητικό Κίνημα και Πολιτική: Ο Ελληνικός Συνδικαλισμός πριν τη Δικτατορία (1962-1967)* Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης τ.χ. 12 11/1998.
- Σεφεριάδης Σ., *Σοσιαλδημοκρατικές στρατηγικές στον 20^ο αιώνα: επισημάνσεις για μια πολιτική κοινωνιολογία*, στο Κατσούλης Η. (επιμ.), *Νέα σοσιαλδημοκρατία. Περιεχόμενα πολιτικής, θεσμοί, οργανωτικές δομές*, εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2002.
- Σεφεριάδης Σ., *Συγκρουσιακή Πολιτική, Συλλογική Δράση, Κοινωνικά Κινήματα*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2002.
- Σεφεριάδης Σ., *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Απασχόληση μέσα από το Ελληνικό Πρίσμα: Δημόσιες Πολιτικές και Συνδικαλιστικές Συνέργειες στο*

Κοινωνική Αλλαγή στη σύγχρονη Ελλάδα (1980-2001) Ίδρ. Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 2004.

- Σεφεριάδης Σ., *Πολιτική και διεκδικητικές συλλογικότητες: Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και η ελληνική περίπτωση*, στο Κονιόρδος Σ. Μοσχονάς (επιμ.) *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και εργασιακές σχέσεις*, Gutenberg, Αθήνα 2004.
- Σεφεριάδης Σ., *Συγκρουσιακή Πολιτική, Συλλογική Δράση, Κοινωνικά Κινήματα. Μια αποτύπωση*, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης τ.χ. 27, Μάιος 2006.
- Σεφεριάδης Σ., *Διεθνισμός: Εννοιολογήσεις για το σύγχρονο συνδικαλισμό*, στο *Εργασία και Πολιτική, Συνδικαλισμός και Οργάνωση Συμφερόντων στην Ελλάδα 1974-2004*, Ίδρ. Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 2007.
- Σεφεριάδης Σ., *Συλλογικές δράσεις, κινηματικές πρακτικές: η «σύντομη δεκαετία του 60 ως συγκρουσιακός κύκλος*, στο *Η σύντομη δεκαετία του 60. Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, επιμ. Ρήγος Α, Σεφεριάδης Σ. Χατζηβασιλείου Ε, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008.
- Σεφεριάδης Σ., *Η Θετική Ευρετική της Συγκρουσιακής Πολιτικής και κάποιες καταβολές της: Πως διαβάζουμε τη θεωρία;»* Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ.χ. 35, 6/2010.
- Σεφεριάδης Σ., *Για μια σχεσιακή μελέτη της ανισότητας: Θεωρητικές προϋποθέσεις και ερευνητικές προκλήσεις*, στο *Αθέατες Όψεις της Ιστορίας, Κείμενα αφιερωμένα στον Γιάννη Γιανουλόπουλο*, Επιμ., Εισαγ., Δέσποινα Παπαδημητρίου, Σεραφείμ Σεφεριάδης, Εκδόσεις Ασίνη, 2012.
- Σεφεριάδης Σ., *Στις διαδρομές της Ιστοριογραφίας, Κριτική Επισκόπηση από το πρίσμα της Κοινωνικής Επιστήμης*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014.
- Σπουρδαλάκης Μ, *Το κομματικό φαινόμενο: εξέλιξη και συγκυρία»* στο Τσάτσος, Θ., Ξ.Ι Κοντιάδης (επιμ.), *Το μέλλον των πολιτικών κομμάτων*, εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2003.
- Ψημίτης Μιχ., *Εισαγωγή στα σύγχρονα κινήματα*, Εκδ. Διάδραση, Αθήνα, 2011.
- Ψύλλα Μ., *Το μήνυμα ως αντικείμενο ερμηνείας και ανάλυσης*, στο Παπαγεωργίου Γ., *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα* εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα, 1998.
- Ψύλλα Μ., *Η Πολιτική ως Δράση και Λόγος*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2003.

- Ψύλλα Μ., *Μεθοδολογία της Ανάλυσης ενός Γεγονότος από τον έντυπο λόγο*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2010.
- Ψυχογιός Δ, *Τα έντυπα Μέσα Επικοινωνίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2004.
- Ψυχοπαίδης Κοσμάς, “Δημόσιος χώρος και κοινωνικοπολιτικές αξίες”, στο *Πολιτική μέσα από τις έννοιες*, Νήσος, Αθήνα, 1997.
- Della Porta D., Diani M., *Κοινωνικά κινήματα, Μια εισαγωγή*, πρόλογος και επιμέλεια Σεφεριάδης Σ., εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2010.
- Goldstone, J., & Tilly, C. (2001). *Threat (and opportunity): Popular action and state response in the dynamics of contentious action*. In R. Aminzade, J. Goldstone, D.
- Goldstone J. A., *States, Parties and Social Movements*, Cambridge University Press, 2003.
- Kymlicka Will, *Η Πολιτική Φιλοσοφία της Εποχής μας*, (εισαγ.-μετφ.) Μολύβα Γ, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2005.
- Lagroye J., B. Francois, F. Sawicki, “*Πολιτική Κοινωνιολογία*”, Ψύλλα Μ. (επιμ.), Μαγκανιώτης Ε. (μετφ.), Τυπωθήτω, Αθήνα 2008.
- Lallement Michel, *Ιστορία των κοινωνιολογικών ιδεών*, μετφ. Λυκούδης Μπάμπης, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.
- Michels R., *Κοινωνιολογία των πολιτικών κομμάτων στη σύγχρονη δημοκρατία. Έρευνες γύρω από τις ολιγαρχικές τάσεις του ομαδικού βίου*, μετφ., Γιώργος Ανδρουλιδάκης, εκδόσεις Γνώση , Αθήνα 1997.
- McAdam D, McCarthy , Zald, *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*, Cambridge University Press.
- Muller P. & Surel Y., *Η Ανάλυση των Πολιτικών του Κράτους*, Β' έκδοση, Ψύλλα Μ. (επιμ.), Ψύλλα Μ. & Παπαδοπούλου Δ. (μετφ.), Τυπωθήτω, Αθήνα 2002.
- Neneu Erik, *Κοινωνιολογία των κοινωνικών κινήματων και ιστορίες κινήματων από το Μεσαίωνα μέχρι σήμερα*, μετφ, εισαγ, επιμ, Μαρλέν Λογοθέτη, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2010.
- Sartori G., *Σημασιολογία, έννοιες, συγκριτική μέθοδος*, Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.
- Tarrow. S., *Power in Movement: Social Movements and Contentions Politics*, Cambridge, 1998.

- Tilly C., *Κοινωνικά Κινήματα 1768-2004*, (μτφρ.) Τσακίρης, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2007.
- Zald, Mayer N. And Roberta Ash Garner. (1987) *Social Movements Organizations: Growth, Decay and Change*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

- ΑΣΚΙ, αρχείο της ΕΔΑ, κουτί 341

ΙΣΤΟΠΟΤΟΙ

(Προσπελάστηκαν επιτυχώς 28/2/2014)

- <http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=1/11/2011&pageNo=16&direction=1>
- <http://parallhlografos.wordpress.com/2012/07/22/%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%AF-%CF%87%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%AF-%CE%B7-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BC/>
- http://www.evolos.gr/el/topika_1/oi_ergazomenoi_tis_xalubourgias_bolou_gia_tous_sunadelfous_tous_ston_aspropurgo.html
- <http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=327846>
- <http://www.902.gr/%CE%B5%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%83%CE%B7/%CE%BF-%CE%B3-%CF%83%CE%B9%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%8C%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%C2%AB902gr%C2%BB-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%87%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%B2%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CF%8E%CE%BD-video>
- <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=326078>
- <http://enedramag.wordpress.com/2012/03/07/e%CF%80%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B5%CF%81/>
- <http://www.rizospastis.gr/page.do?publDate=18/11/2011&id=13783&pageNo=6&direction=1>
- <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=331498>
- <http://enthemata.wordpress.com/2011/12/18/klokiti/>

- <http://www.rizospastis.gr/story.do?id=6904774&publDate=18/6/2012>
- <http://tvxs.gr/news/kala-nea/ekdilosi-allileggyis-gia-xalyboyrgoys-eleytherotypia-kai-alter-sti-bretania>
- <http://www1.rizospastis.gr/page.do?publDate=5%2F4%2F2012&id=13985&pageNo=14&direction=1>
- <http://contramee.wordpress.com/2012/06/25/%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CF%85%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AC-%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%81%CE%B3/>
- <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=460877>
- <http://www.protothema.gr/greece/article/210063/dioria-dyo-hmeron-gia-namh-kleisei-h-xalyboyrgia-ellados/>
- <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=466493>
- http://www.enikos.gr/economy/60844,Telos_epoxhs_gia_th_Xalyvoyrgia.html
- <http://www.pamehellas.gr/index.php/2012-10-02-15-06-17/2012-10-02-15-07-49/1546-81206641102>
- <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=467093>
- <http://www.inews.gr/227/i-papariga-sti-chalyvourgia.htm>
- <http://www.thepressproject.gr/article/25611/>
- <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=6959001>
- <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=467750>
- <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/page.do?publDate=24/7/2012&id=14131&pageNo=9&direction=1>
- <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/page.do?publDate=21/7/2012&id=14152&pageNo=8&direction=1>
- <http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/page.do?publDate=25/7/2012&id=14132&pageNo=11&direction=1>
- http://tvxs.gr/news/ellada/en-anamoni-apofaseon-oi-apergoi-tis-xalyboyrgias?quicktabs_happens_now=2

ΟΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

SOLIDARITY WITH GREEK STRIKERS AND OCCUPATIONS

SOLIDARITY WITH ELEFTEROTYPIA • ALTER TV • STEEL WORKERS

Speakers include
Moisis Litsis
 Eleftherotyia & Athens
 Journalists Union
 (pc, speaking on Skype)
Zita Holbourne
 PCS NEC and BARAC (pc)
**Kostas
 Todoulos**
 ANTARSYA

Kevin Courtney
 NUT deputy general
 secretary (pc)
Rachel Eborall
 Healthworker in East
 London
Mark Campbell
 UCU NEC (pc)

**Fri 16 March,
 7.30 - 10.30pm**
**@Halkevi
 Centre**
 31-33 Dalston Lane
 London E8 3DF
(Closest to Finsbury Square)
 Red cross - Zone 2/3

£10 WAGED / £6 UNWAGED
 ALL MONEY RAISED GOES TO THE STRIKERS

for more info visit www.alter.tv

**ΣΥΝΑΥΛΙΑ
ΑΔΑΛΗΛΕΓΓΥΗΣ**

**Πέμπτη
15 Δεκέμβρη
8μμ στο
ALTER**

Μπουρνάκι
Αγ. Παρασκευής 40

Συμμετέχουν
Γιάννης Κότσιρας
Διονύσιος Τσακνής
Μανώλης Φάμελος
Νίκος Ζιώγαλας
KollektiVa

Διοργάνωση:
Οι απλήρωτοι εργαζόμενοι του ALTER
<http://ergazomenoialter.blogspot.com>

Στηρίζουν:
Εργασιακή Επιτροπή ΔΟΛ, Εργασιακή Επιτροπή ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ,
εργαζόμενοι ΕΡΤ, Δημοτικών ΜΜΕ και ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗΣ

